

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ ROČNÍK

6

K realizaci závěrů 14. zasedání ÚV KSČ při zabezpečování bojové pohotovosti

Ústřední výbor KSČ na svém zasedání ve dnech 10. a 11. 12. 1979 přijal usnesení: "... zajistit dynamický a proporcionální rozvoj národního hospodářství s přednostním zaměřením na prohlubování intenzifikace výroby, snižování spotřeby všech druhů paliv, energie, surovin a materiálů, snižování celkových nákladů výroby, zvyšování produktivity práce a důsledné prosazování přijatých opatření k zvýšení hospodárnosti... Základní cestou zvyšování efektivity je urychlování a využívání vědeckého pokroku..." (Usnesení ÚV KSČ „O hlavních úkolech rozvoje národního hospodářství v r. 1980“, Svoboda 1979, str. 65.)

Od řídících pracovníků všech stupňů ÚV KSČ požadoval, "... aby s plnou odpovědností zabezpečili rozpis plánu na každé pracoviště a organizovali každodenní zápas o komplexní plnění všech kvalitativních i kvantitativních úkolů a byli příkladem v upevňování disciplíny a pořádku...". (Tamtéž.)

Přijaté usnesení vyplývá z objektivní situace, kdy ceny surovin na světovém trhu mají neustále stoupající trend. Tato situace se zcela analogicky projevuje ve zvýšených nákladech na zbrojní výrobu a na materiálně technickém zabezpečení obrany. Z toho vyplývá, že i pro ČSLA platí zásada dosahovat vysoké bojové pohotovosti s maximální mírou efektivity a hospodárnosti, zdokonalováním řídicí a organizační práce velitelů a štábů a cílevědomějším využíváním vědy a výzkumu.

Dosažení efektivity při zabezpečování bojové pohotovosti znamená vytvořit podmínky, aby organizovaným výcvikem, cílevědomě využívanou a udržovanou bojovou technikou a promyšleně vynakládanými finančními a materiálními prostředky byla všestranně splněna všechna kritéria bojové pohotovosti.

Praktické zkušenosti ukazují, že velitelé a štáby dovedou efektivnost krátkodobě zvyšovat. Hlavní metodou se přitom stává intenzifikace činnosti velitelů, štábů a vojsk založená na zvýšené stranickopolitické práci. Svědčí o tom řada příkladů, kdy před ohlášenými prověrkami (inspekčními prohlídkami), divízními taktickými cvičeními, ostrými střelbami či hlučným broděním tanků apod. je efektivnost činnosti vždy velmi vysoká.

V současné době jde však o to, dosáhnout **trvalého** (dlouhodobého) **zvyšování efektivity**. Jako hlavní metoda v takovém případě už nestačí pouhá intenzifikace činnosti velitelů, štábů a vojsk, ale je nutné přejít na cílevědomější využívání nejnovějších výsledků vědy a výzkumu, na rozvoj racionalizace učebně výcvikového procesu a na širší rozvíjení a využívání tvůrčích schopností všech příslušníků ČSLA.

Hlavním měřítkem dosaženého stupně efektivity se ve větší míře než dosud stává **kvalita dosahovaných výsledků** v jednotlivých kritériích bojové pohotovosti. Kvalitativní ukazatel bude stále více vytlačovat z činnosti velitelů a štábů

kvantitativní ukazatel, kdy se výsledky hodnotily a zdůvodňovaly často počtem přednášek, zaměstnání, projetych kilometrů, vystřelených nábojů, nácviků bojové pohotovosti apod. Neobstojí ani druhý extrém, kdy se průměrné výsledky zdůvodňovaly ušetřenými pohonnými hmotami, náhradními díly apod.

Boj za vyšší efektivnost bojové pohotovosti vyžaduje, aby činnost každého vojáka z povolání nebyla jen mechanická a rutinérská, ale aby se stala cílevědomější a iniciativnější, aby tvůrčím způsobem řešila realizaci zásad bojové pohotovosti a zdokonalovala dosavadní metody a formy jejich zabezpečování.

Dosažení hospodárnosti při zabezpečování bojové pohotovosti je nezbytné řešit komplexně. Hlavním úkolem ČSLA je, aby byla připravena v kteroukoli dobu a za jakékoli situace spolu s ostatními armádami členských států Varšavské smlouvy odrazit agresi nepřítelů bez ohledu odkud a jakými způsoby a prostředky je vedena, zachovat bojeschopnost vojsk při jeho jaderných úderech, vést na nepřítel zrcující údery, rychle a organizovaně rozvíjet všemi silami a prostředky aktivní a rozhodnou bojovou činnost a tím vytvořit podmínky pro úspěšné zničení nepřítelů.

K dosažení tohoto cíle musí ČSLA neustále zdokonalovat organizační struktury vojsk a zavádět do výstroje nejnovější typy zbraňových systémů a bojové techniky a intenzivně a důsledně splnit všechny plánované úkoly bojové a politické přípravy a bojové pohotovosti.

Požadavky na všestranné zabezpečení bojové pohotovosti, které vyžadují na jedné straně stále větší finanční a materiálové náklady a na druhé straně maximální úspory, je možné vyřešit jen cílevědomou, promyšlenou organizátorskou a řídicí prací. Výcvik plánovat a provádět co neefektivněji, aby každé vyvedení techniky z kasáren, každý kilometr jízdy, každá výcviková hodina, litr pohonných hmot byly stoprocentně využité.

Hospodárnost mohou v rámci svého funkčního zařazení uplatňovat všichni příslušníci ČSLA. Vzhledem k různým stupňům velení, různorodosti náplně činnosti druhů vojsk a služeb a počtu odborností u vojsk a služeb je třeba, aby konkrétní formy a metody uplatňování zásad hospodárnosti hledal a uplatňoval každý jednotlivec sám v těsné součinnosti se svým přímým velitelem (náčelníkem), stranicou a svazkou organizací.

Hospodárnost při zabezpečování bojové pohotovosti je možné např. zvýšit **zdokonalením kontrolní činnosti velitelů u zavedených a zvláště pak u nově zaváděných**

prostředků uvědomování vojsk a vojáků z povolání v jejich bytech, u automatických, poloautomatických a mechanických zařízení pro přenos informací o plnění úkolů bojové pohotovosti i racionalizačních opatření v materiálně technickém zabezpečení. Zkušenosti ukazují, že v důsledku nedůsledné údržby jsou tyto prostředky občas vyřazovány z činnosti, čímž dochází ke škodám nejen finančním a materiálovým, ale i morálním. Poruchovost zaviněná nesprávnou obsluhou a nedůslednou údržbou vyvolává totiž u vojsk nedůvěru ve spolehlivost a účelnost těchto prostředků.

Lépe je možné hospodařit i s časem nezbytným pro nácviky bojové pohotovosti. Času pro výcvik se všeobecně nedostává. Odporuje proto zásadám hospodárnosti a efektivnosti, jsou-li konány nácviky v celých útvech, aniž by před tím bylo dosaženo plné nacyvitelnosti úkonů jednotlivci, družstvy (osádkami), četami, rotami (např. rychlé sbalení polní výstroje, příprava osobních věcí vojáků pro činnost likvidačních skupin útvaru, odběr zbraní, odchod řidičů do parku, příprava vozidel k výjezdu, vynášení rotního materiálu, nakládání materiálu ze skladů, činnost v mobilizačních střediscích apod.). K dílčím nácvikům jednotlivce a malých jednotek je možné využívat bez velkých nákladů prakticky každého zaměstnání. Teprve po dokonalé nacyvitelnosti jednoduchých úkonů by mělo následovat procvičení složitějších úkonů ve větších kolektivech, spojených s výjezdem bojové techniky.

Úspory je možné dosahovat též **využíváním každého výjezdu bojové techniky pro nácviky dílčích úkonů bojové pohotovosti**. (Např. činnost řidičů v parku, činnost skupin technické pomoci, nasazení osádek do bojové techniky, naložení materiálu, rektifikace zbraní apod.).

Ke zvýšení aktivity příslušníků ČSLA v rámci úsilí o hospodárnost je výhodné organizovat socialistické soutěžení. Jednou z možných forem takového soutěžení jsou např. „osobní účty úspor“. Jejich princip spočívá ve vedení podrobného přehledu o spotřebě surovin, materiálu, pohonných hmot, munice i o výsledcích, dosažovaných v bojové a politické přípravě. Srovnáním konečných výsledků stejných kategorií vojáků za určité období je možné vyhodnotit nejlepší jednotlivce a získané zkušenosti zevšeobecňovat.

Stanovení ukazatelů hospodárnosti, jejich sledování a vyhodnocování je složitým úkolem, neboť dosud není pro to vypracován jednotný systém. Záleží proto na iniciativě funkcionářů útvaru, jakou cestu

pro rozvoj hospodárnosti zvolí. Aby mohli velitelé jednotek reálně hodnotit hospodárnost, měli by je příslušní náčelníci druhů vojsk a služeb včas seznámat se základními normami spotřeby.

Další metodou realizace závěrů 14. zasedání ÚV KSČ je **využívání rezerv**. Z teoretického hlediska je možné za rezervu považovat každý rozdíl, který vzniká mezi možným (požadovaným) a skutečně dosaženým výsledkem (výkonem). Z praktického hlediska je však možné za rezervu považovat jen ten rozdíl, kterého mohou využívat velitelé a štáby daného stupně velení svými vlastními silami a prostředky nebo za pomoci nadřízených stupňů velení. Není možné proto za rezervu považovat ten rozdíl, o kterém se sice ví a který by bylo třeba odstranit, ale který je v dané situaci silami a prostředky, které jsou k dispozici, neřešitelný. I takové případy se mohou v praxi našich útvarů vyskytnout.

Aby bylo možné stanovit, kterých rezerv využívat a v jakém pořadí, je třeba udělat nejdříve důkladnou analýzu a stanovit pro každou rezervu takové řešení, které přinese neoptimálnější výsledek. Přitom není na místě nedočkavost, protože konečný efekt přijatých opatření může být sice okamžitý, ale při složitější činnosti, kdy je třeba přijmout reorganizační opatření nebo dosáhnout změny návyků a činností vykonavatelů apod., může se výsledek dočasně opožďovat za uskutečněnými opatřeními. Hlavní úsilí při využívání rezerv by mělo vždy směřovat k těm procesům, které jsou v nejdynamičtějším rozvoji a přinášejí největší efekt. Mezi takové procesy patří především automatizace, mechanizace racionalizace a využívání výsledků vědy a výzkumu.

Za rozhodující je třeba považovat využití rezerv **v organizátorské a řídicí práci velitelů a štábů**. Pro názornost ukáží jen některé nejtypičtější rezervy, které v bojové pohotovosti leckde dosud přezívají.

Někteří velitelé a štáby (někdy z ne zkušenosti, jindy z rutinérství či dogmatismu) se dosud nesílili se změnou kvality, která vyplývá z nových zásad bojové pohotovosti. Neuvědomují si změněnou kvalitu obsahu a uplatňují proto při zpracování dokumentů nebo při jejich realizaci v praktické činnosti vojsk starý obsah v jakési nové nebo upravené formě. To přirozeně zpomaluje realizaci nových zásad a vyvolává rozpornosti, které musí dodatečně řešit vyšší velitelé.

Kladné výsledky, dosahované v bojové pohotovosti, vedou někdy i k sebeuspoko-

jení některých velitelů a štábů a k názorům, že již není možné nic zdokonalovat. Při hodnocení výsledků vycházejí tyto funkcionáři převážně z vnějších stránek stanovených kritérií a méně analyzují jejich obsahovou stránku, jejich kvalitu.

Mnozí velitelé či pracovníci štábů považují za hlavní obsah své řídicí činnosti při zabezpečování bojové pohotovosti shromažďování faktů, registrování nedostatků a evidování statistických podkladů, písemné rozborů, vydávání mnoha rozkazů a nařízení. Přisuzují jim všemocnou sílu, místo aby zaměřili úsilí svých štábů na konkrétní pomoc podřízeným. V důsledku toho se jim z řídicí práce vytrácí konkrétní práce a přímý styk s podřízenými jednotkami a jednotlivci.

Někteří velitelé (náčelníci) a příslušníci štábů často zdůvodňují chyby a nedostatky v bojové pohotovosti objektivními příčinami, zavinenými někým jiným. Málo pozornosti věnují analýze své práce, řídicí a kontrolní činnosti a jejímu podílu na celkových výsledcích.

V bojové pohotovosti více než v kterékoli jiné oblasti neustále platí zásada, že řídit znamená znát, vědět si rady jak dosáhnout co nejlepších výsledků těmi prostředky a silami, které jsou k dispozici. To vyžaduje nejen studovat zásady bojové pohotovosti, ale především se snažit o jejich tvůrčí aplikaci na konkrétní podmínky. Dosáhnout, aby každý příslušník útvaru, ústavu či zařízení znal obsahově, časově a prostorově zcela přesně své úkoly a byl schopen je samostatně plnit. Nejde při tom tedy jen o to stanovit podřízeným úkoly, ale stanovit jim jen takové úkoly, které mohou vzhledem ke svým předpokladům splnit, nebo je nejprve pro plnění náročných úkolů připravit.

Rezervy jsou i **v kontrolní činnosti**. Stále ještě dochází k situacím, kdy prověrky bojové pohotovosti jsou nehospodárné a nekomplexní. Končí např. ihned po dosažení pohotovosti v prostoru soustředění, aniž by na ně navazovalo prověření praktických znalostí velitelů a štábů z plnění velitelských úkolů a vojsk z praktických bojových návyků. Jindy zase není věnována pozornost přípravě bojové techniky k okamžitému zahájení boje nebo splnění opatření materiálně technického zabezpečení apod.

Náročnost, kterou vyžaduje zabezpečování bojové pohotovosti nedovoluje žádnému stupni velení ani na okamžik polevit v realizaci rozhodujících faktorů, jako je včasné a úplné vyvedení osob a vyvezení bojové techniky a materiálu

z kasáren, rozvinutí a připravenost mobilizačních pracovišť, dosažení pohotovosti ve stanoveném prostoru soustředění k plnění bojového úkolu apod. Proto by se měl celý kontrolní systém aktivně podílet na zabezpečování těchto klíčových úkolů bojové pohotovosti. Současně zabezpečovat neustálý růst kvality, upevňování režimu hospodárnosti a nejvyšší efektivnosti, zdokonalování všech řídicích procesů, organizovanosti života a kázně vojsk. Měl by postihovat kromě negativních jevů i pozitivní zkušenosti a formy, které by mohly být použity i u dalších útvarů.

Rezervy jsou např. též v **přípravě dozorčích orgánů**. Význam dozorčích orgánů pro zabezpečení včasného uvedení vojsk do příslušných stupňů bojové pohotovosti je všeobecně uznáván. Přesto však praktická připravenost dozorčích orgánů není vždy na požadované úrovni. Náčelníci štábů, kteří jsou za přípravu dozorčích orgánů zodpovědní, přistupují k jejich přípravě leckdy nedůsledně a formálně. Neorganizují praktické rozehry jejich činnosti na pracovišti a před nástupem služby je nepřezkoušují náročně ze znalostí povinností. V důsledku toho jsou dozorčí orgány při plnění úkolů bojové pohotovosti často nejistí, ztrácejí čas neproduktivní činností a „zmatkují“.

Rezervy jsou též v **bojovém rozdělení**. Je sice u všech útvarů zakotveno v denním řádu a je pravidelné. Avšak i zde nachází své místo formálnost a někdy i nedomyšlenost přijatých opatření. Např. bojovým rozdělením jsou sice obsazeny všechny plánované funkce vykonavatelů. Avšak při jejich přezkoušení se ukazuje, že jsou často určeni jen jako „tělo“, aniž by byli pro výkon funkce, do níž byli určeni, příslušným funkcionářem připraveni.

Rezervy jsou i ve stanovení časových norem pro různé činnosti bojové pohotovosti. Přesto, že je možné stanovit normy kratší, stanovit se normy delší, aby byla „záloha“ pro nepředvídané okolnosti. Nejmarkantněji se to projevuje v normách pro činnost v prostorech soustředění, kdy je často pro vševojskový útvar stanovena stejná norma jako pro vojskový útvar (např. zdravotnický prapor), ačkoli počet osob, vozidel, bojové techniky a pohyblivých zásob vyvážených těmito útvary je podstatě rozdílný.

Obdobně jsou často ponechávány velké rezervy v doplňcích k plánům uvádění do bojové pohotovosti, zpracovávaných při vyvádění útvarů mimo posádky (např.

k plnění výcvikových úkolů]. Aby nedocházelo k tvorbě takovýchto rezerv, je účelné, aby velitelé a náčelníci s rozhodovací pravomocí stanovovali pro každou jednotlivou činnost základní normy, z nichž mohou štáby útvarů sestavovat konečné normy svých útvarů. Stanovení takovýchto norem pomůže nejen mladým a nezkušeným velitelům při zpracování příslušné dokumentace, ale vytvoří nadřazeným štábům i lepší podmínky pro kontrolní činnost.

Rezervy jsou i v **nesprávných názorech některých velitelů a štábů**, kteří považují za rozhodující kritérium pro splnění úkolů bojové pohotovosti zaujetí prostoru soustředění ve stanovené normě. Zapomínají přitom, že splnění časových norem je pouze jedním z celé řady stejně důležitých kritérií, mezi něž patří např. zabezpečení spolehlivého spojení, splnění mobilizačních úkolů, vyvezení plánované výše pohyblivých zásob materiálu, důsledné splnění opatření k zabezpečení bojové činnosti, komplexní připravenost zbraní a bojové techniky k bojové činnosti apod.

Rezervy jsou i v **vycvičenosti vojsk**. Rychle pokračující rozvoj vojenství neustále zvyšuje nároky na jednotu politických, psychologických, odborně vojenských, technických a metodických složek přípravy velitelů, štábů a vojsk. Největší požadavky na zdokonalování klade rozvoj vojenství na vojáky z povolání, u nichž nutnost celoživotního vzdělávání se stává zákonitostí. Nároky stoupají však i na vojáky základní služby. Časové možnosti výuky a výcviku jsou však již v soudobých podmínkách plně využity. Dochází proto k rozporu mezi rostoucími nároky na úroveň vojenských a technických dovedností, znalostí a návyků a mezi časovými možnostmi jejich realizace. Tento rozpor může být řešen pouze racionalizací a zvyšováním efektivnosti výcviku a výchovy, stanovením vhodného obsahu a uspořádáním učební látky, využitím nových forem a metod přípravy a v součinnosti s tím i efektivním využíváním učebně výcvikové základny. Více bude třeba vyvíjet a využívat učební stroje, různé simulátory a trenažéry, které umožňují navodit situace blízké bojovým podmínkám a zkvalitňovat jejich údržbu.

Složitost nových zbraňových systémů a bojové techniky klade zvýšené požadavky a nároky i na zabezpečování jejich provozu, ošetřování a oprav. K vyřešení tohoto požadavku hude nezbytně hledat cesty v zavádění produktivních diagnostických zařízení a racionalizovat všechny opravárenské činnosti.

Rezervy jsou i ve **využívání výsledků vědy a výzkumu** pro další zdokonalování bojové pohotovosti ČSLA. Zpracované vědecké a výzkumné úkoly jsou často realizovány v praktické činnosti vojsk zdlouhavě, ať již pro jejich nižší praktickou

hodnotu, nebo z obavy, zda navrhovaný projekt přinese očekávané výsledky. Ke zlepšení stavu bude účelné dosáhnout většího sladění plánování vědecké a výzkumné činnosti s praktickými požadavky velitelů a štábů.

Požadavky 14. zasedání ÚV KSČ není možné zabezpečit jen rozkazem nebo nařízením, ale všestranným úsilím na všech pracovištích, především pak ideově výchovnou prací. Její úsilí by mělo směřovat k boji proti sebeuspokojení, k prohlubování zájmu o sebevýchovu a k rozvíjení forem iniciativy a aktivity všech příslušníků ČSLA.

Stále větší pozornost je nutné věnovat nedostatkům a chybám, které vznikají při realizaci nových zásad bojové pohotovosti, učit se na nich a současně nepřipouštět, aby se znovu opakovaly. V pozadí každého problému a nedostatku stojí vždy určité konkrétní příčiny, které pramení nejčastěji ze slabší řídicí, plánovací a organizátorské práce a z neplnění povinností. Uvědomíme-li si tyto příčiny, jsme schopni je odstraňovat. „Abychom dosáhli vyšší úrovně řízení, musíme směřovat taková organizační opatření, která jsou v souladu s objektivně se prosazujícími tendencemi vývoje...“ (Zpráva o hlavních směrech hospodářského a sociálního rozvoje ČSSR v letech 1976—1980, Svoboda 1976, str. 126.)

Znamená to mnohem odvážněji, důsledněji a cílevědoměji mobilizovat zájem všech příslušníků ČSLA na zjištění rezerv, usměrňovat jejich přirozený zájem po hospodárnosti a využívat lépe práce zlepšovatelů a vynálezců. Vysvětlovat, že prosazování ekonomických otázek a zvyšování bojové pohotovosti není v rozporu a je v obecném zájmu celé naší společnosti.

Rozhodující metodou ke splnění tohoto úkolu je vysoká osobní odpovědnost, odborná a politická kvalifikace, komunistická směrlost a rozhodnost, zápal a obětavost a oddanost Komunistické straně Československa. Každý velitel (náčelník) by měl mít stále na mysli slova s. G. Husáka: „Příkazem dne je udělat vše, aby se metody práce a přístupy vedoucích pracovníků rychleji přizpůsobovaly novým náročným podmínkám. Na každém úseku platí, že chceme-li obstát v soutěži se světem, musíme více znát, více umět, účinněji řídit, lépe pracovat a získávat lidi pro plnění úkolů...“ (Závěrečné slovo generálního tajemníka ÚV KSČ Gustáva Husáka na 14. zasedání ÚV KSČ, Svoboda 1979, str. 59.)

Hodnotová problematika války

Válka, jako sociálně politický jev, je předmětem teoretického zájmu politické, ekonomické, právní, filozofické, etické, sociologické a vojenské vědy, ale v neméně míře i teorie hodnot či axiologie.

I když dominujícím, určujícím přístupem ke každé válce je především přístup sociálně politický, nikterak to nevylučuje, právě naopak, vyžaduje vzít při analýze války v úvahu i řadu dalších, nikterak nezanedbatelných hledisek a přístupů — ekonomických, právních, mezinárodně právních, filozofických, etických, sociologických a vojenských. Mezi nimi zaujímá nezastupitelné místo hledisko hodnotové, axiologické.

Od samého počátku existence lidské společnosti se společenský a individuální život uskutečňuje jako proces tvorby i destrukce hodnot, obrany i obětovávání hodnot, zápasu o hodnoty i vzdávání se materiálních a duchovních hodnot.

Zrod třídně antagonistických společenských poměrů zavlkl do sociálních zápasů vedených za obranu a obhajobu, ale i za destrukci a likvidaci ekonomických, politických, kulturních, mravních, právních, životních aj. hodnot i válku.

Válka za určitých podmínek byla a stále ještě je považována za jeden z krajních, mezních, výjimečných prostředků politiky, jehož prostřednictvím a za jeho pomoci usilovaly a usilují sociální třídy, národy, státy a vojenskopolitické koalice o dosažení předsevzatých třídních zájmů, které jsou pro třídy, národy atp. hodnotově relevantní.

Válka jako sociálně politický jev, který provází třídně antagonistické sociálně

ekonomické formace, představuje — pokud jde o válku sociálně spravedlivou, osvobozeneckou — rovněž jednu ze společenských hodnot.

Přesněji řečeno: sociálně spravedlivá válka je nositelem nejedné hodnoty. Přinejmenším představuje hodnotu politickou, právní, mezinárodně právní, mravní i vojenskou.

Z vysokého ocenění spravedlivé války jako nositele nejedné hodnoty vůbec nevyplyvá, že pro komunistické hnutí představuje válka hodnotu žádoucí, programově zamýšlenou, připravovanou, rozpoutávanou.

Marxisticko-leninská teorie přisuzuje spravedlivé válce úlohu společenské hodnoty pouze podmíněně, jen za zcela určitých, konkrétně historických podmínek.

Obvykle jde o společensky mimořádné situace, kdy pokrokové třídy a národy jsou nuceny vystoupit rozhodně na obranu svobody, demokracie, státní nezávislosti. Nebo, kdy není možno pokojnými, neozbrojenými formami třídního boje zlozit kontrarevoluční ozbrojený odpor dožívajících společenských tříd. Stručně řečeno sociálně spravedlivá válka, jako nositelka nejedné společenské hodnoty, přichází v úvahu jako akt sebeobraný, sebezáchranný, jako odpověď na agresivní akce reakčních tříd.

Vystupování spravedlivé války v úlcce celé řady svým charakterem rozmanitých hodnot — politické, právní, mezinárodně právní, mravní i vojenské povahy, vyplývá nejen z možnosti a nutnosti hodnocení války s využitím politických, právních, mravních a vojenských kritérií hodno-

cení, ale prvořadě tím, že válka plní celou řadu sociálních funkcí, politickou funkci počínaje a vojenskou funkcí relativně konče.

Marxisticko-leninská teorie a praxe komunistickeho hnutí se nespojují zdaleka jen s výčtem hodnot, v jejichž úloze sociálně spravedlivá válka může vystupovat. Rozličné hodnoty, které můžeme u spravedlivé války identifikovat, nejsou navzájem souměřitelné, rovnocenné. Naopak je pro ně příznačná vzájemná nesouměřitelnost a hodnotová hierarchičnost.

V tomto smyslu spravedlivá válka představuje prvořadě hodnotu sociálně politickou jako hodnotu určující. Vůči ní jsou ostatní hodnoty války — právní, mravní a vojenská — sekundární, odvozené povahy.

Lenin v této souvislosti důrazně připomíná prioritní třídě politického hodnocení války: „...základní otázkou v diskusích socialistů o tom, jak válku hodnotit a jaké stanovisko k ní zaujmout, je z hlediska marxismu, tj. soudobého vědeckého socialismu, je otázka, proč se tato válka vede, které třídy ji připravovaly a řídily.“ (Lenin, V. I.: Válka a revoluce, Spisy, sv. 24, Praha 1956, s. 397.)

Připomínáme-li, že každá sociálně spravedlivá válka představuje praktickou aktivitu, která je mj. výrazem sociálního zápasu o probíjení či obranu společenských hodnot — politických, ekonomických, právních, kulturních, biosociálních aj. — nemůžeme totéž bez výhrad říci o válce sociálně nespravedlivé, kontrarevoluční, reakční.

V těchto válkách zpravidla reakční třídy usilují o prosazení či obranu třídních zájmů, cílů a privilegií, které ztratily charakter společenské hodnoty, které stojí v cestě sociálnímu pokroku.

Jedno však mají oba sociální typy válek — války spravedlivé a války nespravedlivé — společné. To, že v nich jsou ve značném rozsahu chročený, destruovány, obětovány společenské hodnoty, ekonomickými a politickými hodnotami počínaje, kulturními, právními a životními relativně konče.

Přisuzujeme-li revoluční pokrokové válce politickou, právní, mezinárodně právní či mravní hodnotu, zdaleka se tím hodnotová problematika tohoto sociálního jevu nevyčerpává.

Válka je oblastí společenské praxe, která se vyznačuje přítomností prvků destruktivní aktivity sociálních tříd.

Úměrně s uplatňováním vědeckotechnického pokroku ve sféře instrumentace

sociálního násilí dochází ke kvantitativnímu a kvalitativnímu růstu účinnosti ničivosti prostředků války. Zejména prostředky hromadného ničení umocňují destruktivní působení války a staví do nového světla její hodnototvornou funkci.

I když destruktivní aktivita revolučních a pokrokových tříd, usměrněná proti reakčním sociálním poměrům, plní ve skutečnosti konstruktivní sociální úlohu, nicméně vystupují přitom některé otázky, které zasluhují pozornost.

Válku po celou dobu její existence provází problematika tzv. „hodnotové ekvivalence“. Jiným výrazem pro tento jev je problém „obětovaných a zachráněných hodnot“, které v případě války jsou tak či onak ohroženy, nebo v sázce.

Při každém politickém a vojenském plánování a rozhodování o použití války se vždy přihlíželo k tomu, aby výsledným stavem války nebyla „pasivní hodnotová bilance“.

Hodnotová bilance se netýká jen obětovaných a zachráněných hodnot (ekonomických, kulturních, lidských životů), ale v nemenší, ne-li v rozhodující míře i hodnot politických jako je např. uhájení národní svobody a státní nezávislosti, nebo jejich znovuzískání, stejně tak jako odstranění reakčních společenských zřízení a nastolení zřízení pokrokovějších aj.

Žádný sociální zápas se nikdy neobešel bez určitých obětí nejrůznějšího druhu. V dopise ruskému narodnikovi N. F. Danielsonovi z 25. února 1893 v této souvislosti Engels napsal: „Leč historie je snad neukrutnější ze všech bohyň, vlečoucí svůj triumfální vůz skrze hory mrtvol nejen v době války, ale i v období „mírového“ ekonomického rozvoje. A my lidé jsme naneštěstí tak hloupí, že v sobě nemůžeme najít dost mužnosti, abychom uskutečnili opravdový pokrok, jestliže nás k tomu nepřinutí útrapy, jež jsou téměř nepřiměřené.“ (Engels, B.: Dopisy N. F. Danielsonovi z 25. února 1893, Marx-Engels. Spisy, sv. 39, Praha 1974, s. 35.)

Dějinný pokrok představuje proces neobyčejně složitý a protikladný. V dějích nacházíme období vzestupu a úpadku, bouřlivého rozvoje i stagnace, tragický zánik států i ničení kultur aj. To vše ukazuje složitost a svéráznost dějinného pokroku.

„Války provázající historii společnosti zesilují tragický ráz pokroku v této společnosti. Údilem národů a revolučních tříd je skoro vždy, že vybojuvávají progres krví, platí jej útrapami a smrtí a přinášejí v jeho jménu nesčíslné oběti.“

Připomeňme si, kolikrát byla v dějinách pokroková hnutí potlačena reakčními třídami a státy ve válkách, krvavých exekucích a masových popravách. Reakční vykořisťovatelské třídy vždy povyšovaly násilí a válku za poslední argument proti pokrokovým silám a hnutím. (Makarovskij, A. A.: Společenský pokrok, Praha 1972, s. 140.)

„Všechna skutečně revoluční hnutí v dějinách lidské společnosti vyžadovala od svých straníků a bojovníků jistá omezení a oběti ve jménu společenského pokroku a v zájmu daného hnutí. Tím je určen reálný smysl pojmu „oběti“ v dějinách lidstva, který je vždy konkrétně spjat s historickými akcemi progresivních společenských tříd a vrstev. Lidové masy, jak učí dějinné zkušenosti, jsou ochotny k obětem a odříkání všude tam, kde jde o zajištění svobodnějšího, šťastnějšího života prostému pracujícímu člověku. Této ochoty a obětavosti však od nepaměti zneužívají také reakční třídy a síly, které se působením sociální demagogie a zejména náboženství snaží získat materiální síly, aby s jejich pomocí zadržely společenský vývoj a prosadily své zájmy a své ideje. Všípít masám svůj dílčí omezený zájem jako obecný, všelidový zájem.“ (Filipec, J.: Filosofie atomové smrti, Praha 1960, s. 91.)

Přinesené oběti či obětované hodnoty však mají jen tehdy smysl, znamenají-li současně aktuálně či v historické perspektivě záchranu jiných vyšších nebo přinejmenším srovnatelných hodnot, popřípadě konstituování vyšších společenských hodnot.

V opačném případě nastává právě onen případ „pasivní hodnotové bilance“ či porušení „ekvivalence“ obětovaných a zachráněných či získaných hodnot.

Posuzování případů, zda konkrétní případ války je prováděn aktivní či pasivní hodnotovou bilancí, je velmi náročnou a složitou záležitostí.

Příčina spočívá v tom, že hodnoty, které jsou v sázce, jsou různého druhu: politické, ekonomické, kulturní, ale i právní, mezinárodní právní, mravní, lidské životy, zdraví atp.

Po skončení válek je obvykle vyčíslováno, kolik si vyžádala lidských životů, újm na zdraví, materiálních ztrát, kolik odčerpala hodnot z národního důchodu jednotlivých států atp.

Jde vesměs o ukazatele snadno zjistitelné. Zdaleka však nejsou jediné a samy o sobě nepostačující k posouzení hodnotové bilance daného případu války.

Obětované hodnoty — lidské životy, materiální statky — je nutné posuzovat vždy v souvislosti s uhájenými či získanými politickými hodnotami — národní svobodou, státní samostatností, revoluční přestavbou společenských poměrů aj.

Vzájemné poměřování materiálních a lidských ztrát s politickými výdobytky je úkol nadmíru složitý. V případě politických, mravních, právních a mezinárodně právních hodnot, ale i hodnot představených lidskými životy, zdaleka nevystačíme jen s tzv. ekonomickými či kvantitativními ukazateli.

Daň, kterou např. vynaložilo lidstvo ve 2. světové válce k porážce fašistické koalice, byla nesmírná. (Sovětský autor G. A. Děborin ve své práci „Druhá světová válka“ uvádí, že ve 2. světové válce bylo angažováno 72 států, do armád zmobilizováno 110 miliónů lidí, zabito 34 miliónů lidí, zmrzačeno 28 miliónů lidí a přímá válečná výdaje činily 935 miliard dolarů.) Jistě by však bylo politicky i mravně neospravedlnitelné tvrzení, že oběti, které porobené národy přinesly při znovuoobnovování své národní svobody, státní samostatnosti a demokratických práv, byly zbytečné nebo dokonce nesmyslné.

Jakkoli byly oběti, které národy států protifašistické koalice a z nich zejména národy Sovětského svazu přinesly, obrovské, byly hodnotově kompenzovány takovými politickými hodnotami, jako svobodou, demokracií, státní nezávislostí, národním osvobozením, porážkou reakčních fašistických režimů a u celé skupiny zemí i nastoupením pokrokového, revolučního, lidově demokratického, později socialistického společenského vývoje.

Nezanedbatelnou skutečností není ani reálná hrozba fyzického vyhlazení celých národů, kterou měly fašistické státy nejen ve svých plánech, ale ke které také již v průběhu druhé světové války přikročily.

Hodnotová ekvivalence války je determinována řadou činitelů. Nacházíme mezi nimi stupeň omezení či neohraňování sociálního násilí co do politických cílů a teritoriálního rozsahu, ale i co do použitých instrumentů sociálního násilí, reálně dosažené či nesplněné politické, ekonomické aj. cíle násilné konfrontace.

Jen s přihlédnutím k těmto činitelům, jejich vzájemným posuzováním, můžeme vynést určité soudy, do jaké míry byla či nebyla použita válka hodnotově „aktivní“ či „pasivní“.

V nejednom případě však nezbývá než přihlížet nejen k aktuálně dosaženému politickému stavu, ale posuzovat „vítězství“ či „prohry“ v rámci širších souvislostí a dalších dějinných etap či epoch.

Není žádným tajemstvím, že dočasně „pasivní hodnotové bilance“ či prohra revolučních společenských sil v určitém sociálním konfliktu může vytvářet řadu podmínek a předpokladů pro výraznější politické vítězství v nedaleké budoucnosti. Naopak — „aktivní hodnotová bilance“ či vítězství reakčních sil, může být počátkem a příznakem jejich neodvratné porážky v budoucnosti.

Na pozadí soudobých vědeckotechnických převratů, které se promítají do instrumentality sociálního násilí, objevují se hlasy o tom, že termonukleární válka způsobila krizi dosavadních „hodnotících kritérií“ či „krizi hodnocení“ soudobých válek, že zastarala a stala se neupotřebitelná marxistická kritéria hodnocení a klasifikace válek.

Vycházíme z toho, že pokud budou existovat sociální příčiny a podmínky pro vznik války, nepozbudou platnost marxisticko-leninská kritéria hodnocení, jako je konkrétně historický a třídní přístup k hodnocení aktů války. V tomto smyslu marxisticko-leninská hodnotící kritéria neprožívají žádnou „krizi“.

Poválečná revoluce ve vojenství kvalitativně změnila vojenský charakter soudobé světové války i její možné následky pro lidskou civilizaci.

Vyvstává otázka, zda se „krize hodnocení“ netýká totální, termonukleární války. Mnohé nasvědčuje ve prospěch kladné odpovědi na položenou otázku, přihlídneme-li zejména ke stupni ohrožení hodnot, které jsou v případě jaderné války v sázce.

I když i v minulosti platil při posuzování smysluplnosti či nesmyslnosti, účelnosti či neúčelnosti použitého sociálního násilí jeden z hodnotících principů tzv. „aktivní hodnotové bilance“, potom termonukleární válka činí tento princip kategorištějším, než kterýkoli jiný válečný akt, který se opírá o nižší technologickou úroveň prostředků sociálního násilí.

Tuto možnost neztrácí ze zřetele mezinárodní komunistické hnutí, a proto věnuje ve svých dokumentech problematice jaderné války a boji za její odvrácení trvalou pozornost a nemálo místa. Kategoricky přitom odmítá postoje k termonukleární válce, které zastávají váleční dobrodruzi imperialistického světa. Nesdílí ani pseudorevoluční avanturismus čínských představitelů.

Mezinárodní komunistické hnutí neopřestává připomínat národům celého světa nebezpečí, které světová termonukleární válka pro lidstvo představuje.

„Dobře se ještě všichni pamatujeme na ukrutnosti a hrůzy druhé světové války. Její krvavé stopy nebyly ještě plně odstraněny a již se nad domy pokojných měst a vesnic znovu vznáší strašlivý přízrak nové, stokrát ničivější války. ... Není třeba ani znalosti vědce, ani obrazotvornosti básníka, abychom řekli, že příští válka, kdyby ji národy připustily, by překonala všechno, co dosud lidstvo zažilo... V nové válce nebude takového místa, kde by se člověk mohl klidně schovat v bezpečí. Požár atomové, vodíkové a raketové války by zachvátil všechny národy a znamenal nesčetná utrpení pro mnohé lidské pokolení.“ (Dokumenty z porad představitelů komunistických a dělnických stran 1957—1960, Praha 1961, s. 33—35.)

V obdobném duchu charakterizují dokumenty důsledky termonukleární války. „Imperialismus už vehnal lidstvo do dvou zkázonosných světových válek a nyní mu hrozí ještě strašnější katastrofou. Byly vytvořeny strašné prostředky hromadného ničení a zkázy. Použití těchto prostředků v této válce může způsobit nevidané zpusošení celých zemí a změnit největší střediska světové výroby a světové kultury v rozvaliny.“ (Tamtéž, s. 63.)

Ani stanovisko komunistických a dělnických stran, obsažené v dokumentech z porady konané v roce 1969, nečiní v tomto směru žádnou výjimku: „Základním článkem jednotných akcí protiimperialistických sil zůstává stejně jako dříve, boj proti válečnému nebezpečí, proti nebezpečí světové termonukleární války, která hrozí národům masovým vyhlazením, a boj za mír na celém světě.“ (Dokumenty moskevské rady komunistických a dělnických stran 1969, Praha, s. 70.)

Marxisticko-leninská teorie a politická praxe komunistického hnutí odmítají mystické sebeobětování. Vycházejí z humanistického programu komunistického hnutí a nade vše kladou úsilí o důstojný život lidí, zbavených různých forem materiálního a duchovního útisku. Předpokladem toho však je upevňování a obrana takové sociální hodnoty, jakou představuje socialistický společenský systém. „Cílem komunistů je vybudování společnosti, ve které bude zajištěn blahobyt pro každého, rozkvět všech národů a věčný mír mezi národy. Socialistické země potřebují trvalý mír, aby vybudovaly takovou společnost. Právě proto není dů-

slednějších nepřátel války, statečnějších bojovníků za mír, než jsou komunisté." [Dokumenty z porad představitelů komunistických a dělnických stran, Moskva 1957—1960, Praha 1961, s. 38.]

Komunismus se nedá vybudovat v jaderných pouštích, proti kterým by byla prvá jaderná poušť v Hirošimě oázou.

Nesdílíme argumenty moralizujících pacifistů, podle nichž sociálně nespravedlivé společenské poměry jsou stokrát lepší než sebespravedlivější války, podle nichž válečné násilí nemůže být ospravedlněno žádným důvodem, protože je základní nespravedlivostí vůči všem lidem bez rozdílu.

Nesdílíme názor na veškeré sociální násilí jako jednoznačný výraz ztělesněného zla, barbarství, zločinu proti lidstvu a jeho svobodě, ani názor na jakýkoli mír jako ztělesnění výlučně pozitivních pokrokových politických, mravních aj. hodnot.

Válka, jako reprezentant sociálního násilí, stejně tak jako mír, který představuje nenásilné řešení sociálních antagonismů, jsou politickými hodnotami jen za toho předpokladu, že jsou pokračováním politiky ne jakýchkoliv společenských tříd, ale tříd a sociálních vrstev revolučních, progresivních.

Musíme vždy přesně rozlišovat mezi politikou imperialistického státu, který připravuje agresi a sebeobranu politikou socialistického státu, který se připravuje na to, aby se agresorovi ubránil. Jedna věc je válku rozpoutat a druhá chtít ji zabránit; v případě, že se to nepodařilo, tak v ní zvítězit.

Je nutné mít oprávněné pochybnosti o politické hodnotě imperialistické termonukleární války.

„Ani možnost, že by lidská civilizace byla zničena, ani hrozba sebevraždy nedonutila zatím rozum vedoucích kruhů imperialistů k tomu, aby účinně přispěli k vyloučení prostředků ozbrojeného násilí z arzenálu politiky, aby přistoupili na konkrétní opatření všeobecného a úplného odzbrojení a pokračovali v soutěžení dvou společenských systémů výhradně mírovými prostředky. Riziko termonukleární sebevraždy je stále určitými vlivnými kruhy na Západě považováno za menší třídní riziko než mírové soužití

a soutěžení.“ [Knotek, J.: Damoklův meč, Praha 1965, s. 45.]

Kdyby však imperialistické kruhy k tomu nejzastšímu prostředku své politiky sáhly, byly by socialistické země postaveny před alternativou: vystoupit na svou sebeobranu s využitím všech prostředků, jimiž disponují, nebo se nebránit, vystavit vlastní národy jaderným úderům a vzdát se posléze i takové politické hodnoty, jakou je socialistické společenské zřízení.

Tyto alternativy představují více než naléhavé výzvy, které volají po zaujetí stanoviska k eventualitě termonukleárního střetnutí.

I př: zvážení a uvědomění si všech možných rizik, které v sobě termonukleární válka pro osudy lidstva skrývá, nemožou socialistické státy přijmout nábožensko-pacifistický princip „neodporovat zlu zlem“. Nepokusit se totiž o ochranu takových hodnot jako je ubránění socialistického zřízení, zabránění vyvraždění vlastních národů, zachování progresivní socialistické vývojové tendence v kapitalistickém světě, a v neposlední míře nepotrestat agresora odvetnými úde-ry, bylo by z naší strany absurdní, politicky i mravně neodpovědné počínání.

„Rozhodný odpor proti imperialistickému nebezpečí možné světové termonukleární války nevylučuje v žádném případě nesporné právo každého národa na ozbrojenou obranu před zásahy imperialistických agresorů, stejně tak jako na podporu jiných národů v této spravedlivé věci.“ [Dokumenty z porad představitelů komunistických a dělnických stran v Moskvě 1957—1960, Praha 1961, s. 35.]

Rozpoutají-li imperialisté světovou termonukleární válku proti socialistickým zemím, ozbrojený odpor proti agresorům, vedený na úrovni soudobých vědeckotechnických možností si uchová nejen smysl a nejednu hodnotu. Přinejmenším by v něm šlo o zabránění vyvraždění obyvatelstva socialistických zemí, o uhájení progresivního společenského zřízení — socialismu, o potrestání útočníka a porážku kapitalistického společenského systému, který termonukleární válečné do-rodružství rozpoutal. [Dokumenty moskevské rady komunistických a dělnických stran v Moskvě 1969, Praha 1969, s. 71.]

Filozofické aspekty řídící funkce velitele

O řízení společenských procesů se v posledních letech hovoří ve smyslu zvyšování požadavku na jeho zvědeckost, popřípadě se přímo vyslovuje požadavek vědeckosti řídicí práce. Snaha o nalezení nejracionalnějších metod řízení však není nová, avšak s celou naléhavostí se objevuje zejména s nástupem vědeckotechnické revoluce. Řízení přestává být záležitostí výhradně průmyslových manažerů a vstupuje do silového pole politiků, vědců, techniků i vojáků.

Společnost je objektivními podmínkami doručena zabývat se problematikou řízení daleko hlouběji. Dochází k takovému stupni poznání, že dosud používané metody řídicí činnosti nejsou zcela úměrné složitosti společenských procesů a ne vždy plně postihují jejich podstatu.

Společenské procesy, které přináší vědeckotechnická revoluce, zasáhly hluboce celou společnost. Měnily její tvářnost a zpětně byly jejími změnami ovlivňovány. Jestliže Marx a Engels mohli konstatovat, že buržoazie značně zjednodušila poměry a vztahy mezi třídami, pak v naší epoše tyto vztahy zůstala a zkomplikovala natolik, že k jejich postihu je zapotřebí značného vědeckého úsilí. Řízení je v první řadě otázkou řízení složitých společenských procesů. Řízení se stává specifickou činností lidí k uspořádání, organizování určitých jevů a procesů v souladu s cílem, danými prostředky a

měnícími se podmínkami. Řízení má zabezpečovat zachování kvality systému a jeho rozvoj, zabránit v jeho ovlivňování vnějšími nepříznivými činiteli (nebo zeslabit jejich účinek) a zabezpečovat přechod z jednoho kvalitativního stavu do druhého.

Požadavek vědeckosti řízení vystupuje tudíž jako objektivní příkaz dne.

Řízení na vědecké bázi se stává objektivním požadavkem moderní vyspělé společnosti. Bereme-li v úvahu složitost společenských procesů a metod jejich zachycování zjistíme, že na řízení těchto procesů se podílí celá řada obecných i speciálních vědních disciplín.

Současně však otázka řízení je problémem, do jaké míry subjekt řídicí činnosti dokáže realizovat závěry vědy a do jaké míry je schopen je spojit s politickými a odbornými úkoly řízení a rozvoje té oblasti, za kterou nese odpovědnost.

Zvyšování úrovně řídicí a organizátorské práce je závislé na osobní odpovědnosti řídicích pracovníků a na jejich odborné i politické připravenosti. Politická a odborná úroveň řídicích kádřů ovlivňuje kvalitu a efektivnost řízení.

Jak na XV. sjezdu KSČ, tak i na jednotlivých zasedáních ÚV KSČ byly několikrát zdůrazněny leninské zásady řídicí práce, jejichž respektování je nezbytnou podmínkou její vysoké úrovně. Patří mezi ně:

- soustavné prohlubování leninského stylu práce;
- uplatňování stranické zásadovosti;
- výchova k uvědomělé disciplíně;
- nesmiřitelnost vůči nedostatkům;
- pocit odpovědnosti řídicích pracovníků za splnění svěřených úkolů;
- rozvíjení tvůrčího přístupu k řídicí a organizátorské práci;
- dodržování státní disciplíny a prosazování celospolečenských zájmů.

Vědeckost řízení vyžaduje, aby subjekt řídicí činnosti — vedoucí pracovník, velitel — vytvářel a prohluboval soudružské vztahy, získával podřízené pro plnění úkolů, využíval kolektivní moudrosti, rozumně hospodařil s iniciativou lidí a soustavně rozvíjel nové formy řídicí a organizátorské činnosti.

Respektování těchto požadavků na všech stupních a úrovních je významnou politickou směrnicí, kterou stanovil XV. sjezd naší strany. Plenární zasedání ÚV KSČ v březnu 1978 se vši vážností upozornilo na to, že: „Každý řídicí orgán,

každý odpovědný pracovník musí mít na zřeteli, že porušování sjezdových direktiv má i vážné politické, ideově výchovné a morální důsledky. Ne nadarmo neustále zdůrazňujeme, že zásadovost každého člena strany, zvláště řídicího pracovníka, se projevuje především v tom, jak ve své každodenní činnosti plní svěřené úkoly, jak bojuje za politiku strany a dovede realizovat a také objasňovat její cíle.“ (Zpráva předsednictva ÚV KSČ o výsledcích plnění závěrů XV. sjezdu KSČ a dalším postupu při jejich realizaci, Praha, 1978 s. 35.)

Vědecké řízení znamená tedy nejen respektovat vědecké přístupy k řídicí práci cestou jejich osvojování, ale i jejich důslednou realizaci v praxi řídicí činnosti. Vědecké řízení současně předpokládá pochopit a realizovat politický aspekt tohoto procesu, uvědomit si, že řízení v socialistické společnosti je vlastně realizací politiky strany ve všech oblastech života společnosti, tedy i ve vojenství.

Armáda a řízení

Obecný požadavek, kladený na zkvalitnění a zvědecktění řídicí činnosti, se nevymyká ani armádnímu organismu. V oblasti řízení a velení vojsk se dochází k závěru, že řízení a velení se musí měnit v souladu se změnami podmínek, že změněné poměry si vynucují změnu obsahu, cílů i forem řídicí činnosti.

Řízení je v armádě vázáno na určitou praxi, realizovanou v dané etapě vývoje ozbrojeného zápasu jako jednoty ekonomických, politických, vojenských, speciálně technických, morálně psychologických a morálně politických faktorů. Pokud teorie řízení akceptuje jednotu těchto faktorů, pokud zachycuje správně dynamiku jejich vývoje, můžeme je označit za vědecké.

Bojová činnost je takový specifický druh společenskohistorické praxe, která sleduje časově i prostorově omezené cíle. Vztahuje se vždy k danému speciálnímu

jevu, jakým je ozbrojený zápas či jeho konkrétní formy bojové činnosti. Po vědecké teorii řízení se žádá, aby zachycovala nejen jevovou stránku této skutečnosti, ale její podstatu, aby se dokázala přenést přes její fragmentární, útržkovitý charakter a byla schopna pojmut ozbrojený zápas jako celek, aby tudíž zachytila jeho vazby jak směrem k jedinečnému (jednotlivým druhům bojové činnosti či jednotlivým aktérům této činnosti), tak i vazby směrem k obecnému, k válce jako společenskohistorickému jevu a jejímu konkrétnímu charakteru.

Platí, že vojenské teorie věnuje zvláštní pozornost specifice řízení ozbrojeného zápasu a bere v úvahu jeho závislost na řízení celé války a tedy i na charakteru a orientaci politického vedení a činnosti ostatních institucí v průběhu války. K řízení ozbrojeného zápasu přistupuje teorie jako k jednotě obecného a zvláštního, specifického v její složitosti a rozporovitosti.

Řízení v buržoazních armádách

Systém řízení v buržoazních armádách tkví v podstatě ve dvou koncepcích.

1. Tzv. tradiční koncepce je založená na naprosté, a tudíž neomezené autoritě a nadvládě velitelů nad vojáky, která se

opírá o formální i faktickou sociální nadřazenost důstojníků nad vojáky. Tato nadřazenost je realizována rozkazy a nařízeními, které vyžadují od vojáků slepou poslušnost při jejich plnění. Vyžaduje

je naprostou slepou poslušností a automatismem v jednání vojáka, vypěstovaný drilem.

Klasickým případem tohoto systému řízení a velení byl německý militarismus, zejména pak fašismus.

Na podobném základě je založen systém řízení tzv. elitních jednotek USA i jiných kapitalistických armád. Vyžaduje bezvýhradnou a slepou poslušnost. Autorita velitele je založena na jeho privilegiovaném postavení, nikoli na jeho schopnostech a znalostech. Součástí řízení je soustavně ponižování lidské důstojnosti vojáků jako méněcenných a omezených. Základem systému výcviku je dril.

2. Druhá koncepce sleduje využití moderních metod řídicí práce i v armádě. Jde o jakousi symbiózu tradičních metod řízení a velení s moderními metodami manipulace s lidmi. Přes veškeré tyto snahy převládá stará koncepce, zejména pokud jde o její podstatu, o její obsah, nikoli o formu. Jak ukazuje J. Hrabě: „Buržoazní autoři sami zdůrazňují, že pro americké ozbrojené síly jsou příznačné tyto charakteristiky:

— strnulá velitelská hierarchie, opí-

rající se o neomezenou moc důstojníků, byrokratický mocenský systém a uniformitu procedur, jež vedou k otupování iniciativy u podřízených;

— rigidní stratifikace, vybudovaná na uměle vytvořených sociálních bariérách mezi důstojníky a mužstvem;

— autoritativní systém velení, který odsuzuje podřízené k sociální izolaci, anonymitě a bezduché poslušnosti;

— středověká tradice přísného kas-
tovnického členění a sociální kontroly;

— moderní podnikatelská tradice, spjatá se silným individualismem, která způsobuje, že v armádě platí zásada starat se především sám o sebe, urvat, co se dá.“ (Hrabě, J.: K sociologické charakteristice buržoazního vojenského systému, Lidová armáda č. 8/1979, s. 367 až 368.)

V. I. Sorpin má pravdu, když daný systém řízení charakterizuje takto: „...americký kapitalistický standard se snaží udělat z prostého dělníka nemyslicí přívěsek stroje. Avšak přeměna vojáka v nemyslicí přívěsek zbraně odporuje charakteru moderní války.“ (Skopin, V.I.: Militarismus, Praha 1959, s. 207.)

Vědeckost řízení — krédo socialistického velitele

Řízení v podmínkách socialistické armády je založeno na důsledném uplatnění socialistických principů řídicí práce, aplikovaných na specifiku armádního organizmu. To znamená, že se realizuje na důsledném uplatňování principu demokratického centralismu.

Požadavek vědeckého řízení předpokládá, že velitel bude vybaven základními prostředky a metodami, které mu umožňují zabezpečit centrální řízení. To se neobejde bez osobní odpovědnosti, autority vedoucího a kázně podřízených a vylučuje maximálně anarchii a živelnost. Má-li být řízení účinné, jak ukazuje V. I. Lenin, nesmí vylučovat osobní odpovědnost a podřízení se jedné vůli. V. I. Lenin o tomto základním vztahu, uplatňovaném v řídicí práci, napsal v článku „Nejbližší úkoly sovětské moci“:

„... je třeba říci, že každý velký stro-
jový průmysl — tj. právě materiální, výrobní zdroj a základ socialismu — vyžaduje bezpodmínečnou a nejpřísnější jednotu vůle, řídicí společenskou práci set, tisíců a desetitisíců lidí. Technicky, hospodářsky i historicky je tato nezbytnost zřejmá, všichni, kdo přemýšleli o socialismu, ji vždy uznávali za podmínku socialismu. Ale jak může být zajištěna

nejpřísnější jednotka vůle? — Podřízením vůle lidu vůli jednotlivce.“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 27, Praha 1954, s. 264.)

Požadavek jednotné vůle, o němž Lenin hovoří, je obecným požadavkem, platným i pro současnost a nejen pro určitou část společnosti.

Požadavek jednotné vůle je základním a výchozím principem řízení vojsk, je objektivní nutností. Centralizované řízení a velení v socialistické armádě je tím spíše nutné, že v podmínkách vědeckotechnické revoluce a z ní vyplývající vysoký stupeň mechanizace a automatizace procesů ozbrojeného zápasu směřuje objektivně k narůstání potřeby centralizovaného řízení a velení.

Tento požadavek však není samoučelem a nemůže být jednostranně chápán. Součástí řídicího systému je jednotka centralismu a demokratismu v řídicí činnosti. Vyjádřením jejich jednoty v podmínkách armády je „princip nedílné velitelské pravomoci“, jako specifické formy řídicí práce. Nedílná velitelská pravomoc má v podmínkách socialistické armády výrazně politický charakter. Ten je zakotven v nových řádech Ozbrojených sil Československé socialistické republiky. V Zákl-R-1/č se říká: „Velitel útvaru (jed-

notky) má nedílnou velitelskou pravomoc a je osobně odpovědný Komunistické straně Československa, prezidentu a vládě Československé socialistické republiky za stálou bojovou a mobilizační pohotovost svěřeného útvaru [jednotky]". (Zákl.-R-2, Hlava 2., čl. 46.)

Maršál Malinovský svého času o nedílné velitelské pravomoci velice případně napsal:

„Nedílná velitelská pravomoc, jak známo, je i v kapitalistických armádách. Tam se však zakládá na panství vykořisťovatelských tříd nad vojáky a námořníky, kteří vyšli z dělníků a rolníků...

Jinak je tomu u nás i u vás.

V sovětských ozbrojených silách, kde všichni příslušníci armády, od vojína až po maršála, jsou rovnoprávní synové socialistické společnosti, má nedílná velitelská pravomoc zcela jinou podstatu. V rozkaze velitele vidí sovětská vojska rozkaz vlasti a plní jej nejen proto, že je zákonem, ale z hlubokého, uvědomělého, vnitřního přesvědčení. Nedílná velitelská pravomoc se u nás rozvíjí a upevňuje na stranickém lidovém základě. V tom je také její nejpodstatnější zvláštnost. Hlavním základem výstavby sovětských ozbrojených sil je jejich řízení komunistickou stranou, posílení vlivu a úlohy stranických organizací v armádě a námořnictvu. Všechny otázky obrany vlasti, budování ozbrojených sil, vojenské teorie a praxe se řeší v plném souladu s ideologií a politikou strany, na základě jejich usnesení a směrnic.

Politika a ideje strany určují veškerý obsah činnosti vojenských kádřů. Velitel s nedílnou velitelskou pravomocí nejedná svévolně, ale usilovně bojuje o to, aby uvedl v život politiku lidu, politiku strany a konkrétní směrnice jejího ÚV. Je straně a vládě osobně odpovědný za bojový výcvik, politickou a vojenskou výchovu podřízených, za bojovou připravenost útvaru, lodí nebo jednotky.

Sovětská nedílná velitelská pravomoc je nejhodnějším spojením nedílné velitelské pravomoci s vůlí kolektivu". (Malinovský, R. J.: Velitel útvaru — organizátor výcviku a výchovy vojáků, Lidová armáda 7/1963, s. 207—208.)

Jak vyplývá z tohoto citátu, princip nedílné velitelské pravomoci je nejhodnějším a neúčinnějším nástrojem řídicí činnosti velitelů všech stupňů.

Princip nedílné velitelské pravomoci nemůžeme chápat jen jako proces absolutní pravomoci a nedotknutelnosti velitele. Z vnitřního obsahu principu nedílné

velitelské pravomoci vyplývají požadavky na skutečně vědecké uplatnění řídicí činnosti na jednotlivých stupních řízení a velení vojsk. Tento požadavek je zakotven v Řádu vnitřní služby, čl. 47, podle něhož je velitel povinen „...neustále zdokonalovat metody velení útvaru [jednotky]; svědomitě zdokonalovat své organizační schopnosti a metodické návyky; studovat a zavádět do praxe vše nové, pokrokové, vše co napomáhá zvyšovat kvalitu a efektivnost výcviku a výchovy podřízených...“ Povinnost velitele neustále „zdokonalovat své vojenské i politické znalosti“ požaduje článek 49 Řádu vnitřní služby.

Povinnost velitele rozhodnout se a přijmout osobní odpovědnost za přijaté rozhodnutí současně nevylučuje využití kolektivní moudrosti, ale naopak ji předpokládá. Velitel disponuje rozumem celého štábu spolupracovníků — odborníků, kteří mu předkládají kvalifikované informace a návrhy na řešení. Je uměním velitele využít těchto spolupracovníků, zejména jejich odbornosti a věst je tak, aby systém řízení a velení byl založen na skutečně vědeckých základech.

K tomu, aby velitel mohl splnit tento požadavek, je nezbytné, aby znal pracovní, politické a morální kvality svých podřízených, neustále zdokonaloval jejich bojové mistrovství, každodenně se zabýval jejich politickou, právní i vojenskou výchovou. Aby se ve své činnosti opíral o stranické a svazácké organizace a plnou měrou využíval jejich vlivu k úspěšnému plnění úkolů uložených útvaru. Na velitele naší socialistické armády se plně vztahuje tato myšlenka.

„Charakteristickým rysem vedoucího pracovníka na současném stupni rozvoje naší společnosti je, že dokáže své znalosti a přednosti spojovat se znalostmi a zkušenostmi kolektivu. Takový pracovník si je vědom politických a morálních důsledků svých rozhodnutí, která se tak nestávají jen suchým příkazem, ale mobilizují tvůrčí síly celých kolektivů, vtažují je do řešení úkolů na pracovištích, posilují v nich pocit spoludopovědnosti a probouzejí jejich iniciativu.“ (Zpráva předsednictva ÚV KSČ o výsledcích plnění závěrů XV. sjezdu KSČ a dalším postupu při jejich realizaci, Praha, březen 1978, s. 38.)

Velitel nese nejen právní, ale i mravní odpovědnost za svá rozhodnutí a je-li komunista, pak i komunistickou odpovědnost před vyššími veliteli a politickými orgány. Je přímou povinností velitele pevně a důsledně uvádět v život politiku

Komunistické strany Československa a vlády Československé socialistické republiky.

Princip komunistické stranickosti a politické odpovědnosti zaručuje soulad řídicí činnosti s objektivními zákony společenského vývoje, s vojenskou politikou komunistické strany, se zákony vedení války a ozbrojeného zápasu. Z toho vyplývá, že velitel se nemůže při uplatňování své řídicí funkce realizovat jen jako příslušník státního aparátu, ale i jako komunista, jehož povinností je vyvinout veškeré úsilí pro zabezpečení obrany socialistického společenství.

Systém, na němž je založeno řízení a velení v socialistické armádě, vylučuje třídní, národnostní či rasovou nadřazenost velitele nad masami vojáků. Soulad základních zájmů vylučuje rozpory mezi velitelem a vojáky a umožňuje veliteli mobilizovat podřízené právě pro plnění těchto základních zájmů, pro jejich obranu.

Problém řízení a velení vystupuje z hlediska velitele jako problém dosažení jednoty formální a neformální autority na socialistickém základě.

Velitel se ve své řídicí práci může opírat o formální autoritu, kterou disponuje a která vyplývá z řádů a předpisů. Tato autorita vyplývá ze specifické úlohy a funkce armády jako součásti státního aparátu, jako centralizované a hierarchicky členěné instituce.

Místo velitele ve struktuře armádní instituce, jeho úloha a pravomoc jsou dány jednak jeho funkcí, dále pak soustavou řádů a předpisů a nařízení, jejichž uplatňování má povahu zákona. Velitel vystupuje tedy jako reprezentant armádní instituce, jako představitel státní moci. Závěry, které z titulu své funkce přijímá a pomocí nichž řídí a organizuje život jednotky, jsou kázeňsky vynutitelné. Velitel se ve své řídicí funkci může opírat o to, že „Vojenská kázeň v československých ozbrojených silách je založena na vysoké politické uvědomělosti vojáků, na hlubokém chápání vlasteneckých povinností a internacionálních úkolů našeho lidu, na bezmezné oddanosti našeho lidu socialistické vlasti, Komunistické straně Československa a vládě Československé socialistické republiky.“ (Zákl-R-3/č. Úvod).

Současně však velitel ve své řídicí funkci musí respektovat, že vysoké vojenské kázně se dosahuje zejména výchovou vojáků ke komunistickému světovému názoru, k vysokým morálně politickým a bojovým vlastnostem a k uvědomělému podřizování se veliteli [náčelníkům].

Součástí řídicí funkce velitele je dosažení toho, aby chování a jednání příslušníků jednotky či útvaru bylo plně v souladu s řády a předpisy. Přitom nejde o nějaké absolutní podřízení či jakési detailní řízení ve sféře všech činností, chování a jednání každého vojáka. To není teoreticky ani prakticky uskutečnitelné a není to ani z hlediska celkové řídicí funkce velitele, jakož i z hlediska cílů a potřeb řízení a velení žádoucí.

Naopak v systému řídicí funkce velitele jde o dovedné sepětí formální autority s neformální autoritou, založenou zejména na společných cílech a zájmech všech členů jednotky jako příslušníků socialistické společnosti a ochránců jejich vymožeností. Neformální autorita nemůže být budována na principu falešného kamarádství, ale zejména na osobní autoritě velitele, která vyplývá z jeho morálních vlastností, vysoké odborné kvalifikace, důkladného politického rozhledu, z hluboké znalosti svých podřízených, z vysoké náročnosti spojené s všestrannou péčí o podřízené a připravenosti pochopit, ale i pomoci řešit jejich osobní, rodinné i jiné problémy.

Systém řízení velitele, založený na jednotě formální i neformální autority, by měl vést k tomu, že voják (podřízený) je vnitřně přesvědčen o správnosti závěrů, které jak pro vnitřní chod jednotky, tak pro bojovou činnost přijímá jeho velitel. To má svou logiku. Voják nejedná vždy a pouze tak a proto, aby vyhověl řádům a předpisům, ale jeho jednání je často založeno na vnitřním přesvědčení o správnosti opatření, která jeho velitel přijal, na důvěře, že přinesou úspěch. Vnitřní přesvědčení vojáka o správnosti přijatých opatření na druhé straně vede k tomu, že voják jedná v souladu s danými opatřeními proto, že sám chce, nikoli jenom proto, že „je to nařízeno“. Tato situace je nezbytným předpokladem rozvoje aktivity a iniciativy podřízených, se kterou velitel ve své řídicí funkci musí počítat.

Řízení v podmínkách armády musí respektovat skutečnost, že hlavním úkolem v ozbrojeném zápasu je dosažení maximálních úspěchů při minimálních ztrátách na vlastní straně. Rozhodujícími články při plnění tohoto úkolu jsou bezesporu lidé. Velitel musí ve své řídicí funkci z tohoto faktu vycházet.

Při plnění řídicí funkce je proto nezbytné, aby velitel přistupoval k řízení lidí komplexně. To znamená, že musí nejen znát názory, zájmy a snahy podřízených, ale ujasnit si i to, čím jsou tyto cíle, zájmy a snahy determinovány a do

jaké míry jsou v souladu s obecnými, celospolečenskými zájmy.

Je úkolem velitele posunout sféru zájmů jednotlivců do sféry zájmu o jednotlivce a sladit oba tyto zájmy, resp. podřídit je obecnému zájmu — službě a obraně socialistické vlasti, jakožto zájmu vyššího stupně.

Protože voják i velitel jsou členy socialistické společnosti, tj. slouží shodným cílům a jejich zájmy z tohoto hlediska jsou totožné, jeví se veškerá opatření velitele ke zlepšení racionalizace řídicí práce jako opatření, která přijímá i v zájmu každého vojáka, jednotky či útvaru jako celku.

Obecný zájem obrany socialistické vlasti a socialistického společenství, který je konečným rozhodujícím a určujícím jak při výcviku, tak v boji, napomáhá veliteli při uskutečňování sledovaných cílů a naplňuje smysl jeho řídicí funkce.

Tato sféra společenského zájmu nemůže v žádném případě ustoupit do anonymity. Jinak by totiž zanikly skutečné cíle a smysl řídicí funkce velitele. Například, odhalení, zjištění a uvědomění si společenských zájmů napomáhá samotnému veliteli důsledně realizovat svou řídicí funkci.

Voják ochotně podřizuje své zájmy potřebám války chápe-li, že realizace jeho zájmů je plně v souladu s vítězným v boji a s porážkou nepřítele. Základní předpoklady podřízení se danému systému řízení spočívají konečným v pochopení charakteru dané války a sledovaných cílů. Jejich pochopení je předpokladem ztotožnění se s těmito cíli a podřízení svých zájmů zájmům společnosti.

Veliteli socialistické armády nemůže nikdy uniknout skutečnost, že o vojákově (podřízeném) v systému řízení musí vždy uvažovat jako o skutečném subjektu a musí na něm požadovat, aby se jako subjekt v systému řízení angažoval. Systém velení, který tvoří páteř řídicí funkce velitele, vychází totiž z předpokladu, že voják vstupuje do silového pole řízení nikoli jen jako objekt, jako technika, ale především jako subjekt, nadaný vědomím a vůlí.

Uvědomění si tohoto faktu umožňuje veliteli přistupovat k podřízeným nikoli jednostranně, ale komplexně, sledovat podřízené natolik všestranně, nakolik si tuto všestrannost vynucuje složitost zvládnutí bojové techniky a nakolik si to vyžaduje každý jednotlivec a nakolik si to vyžadují skutečné cíle obrany socialistické vlasti.

OPERAČNÍ POHYBLIVÉ SKUPINY V SOUDOBÝCH ÚTOČNÝCH OPERACÍCH

V článku chceme naznačit rozhodující podmínky, za nichž bude v útočné operaci frontu a armády účelné vytvářet a použít kromě úderných uskupení i operační pohyblivé skupiny, a tím i zdůvodnit, proč v soudobých podmínkách je s jejich použitím účelné počítat. Naznačit možné úkoly operačních pohyblivých skupin, jejich složení a způsob vytváření.

Nebudeme řešit všechny problémy spojené s použitím operačních pohyblivých skupin, chceme dát podnět k diskusi, která by mohla přispět k rozvoji teorie operačního umění v této oblasti, která v posledních letech nebyla hlouběji zkoumána.

I v souvislosti s vytvářením a použitím operačních pohyblivých skupin v soudobých operacích vycházíme ze zkušeností především Velké vlastenecké války. Tyto zkušenosti je však třeba přehodnocovat a analyzovat v souvislosti s kvalitativními změnami, ke kterým v důsledku vědeckotechnické revoluce ve vojenství došlo především ve výzbroji, mechanizaci a technizaci soudobých armád. Jen tak můžeme pochopit jinou kvalitu organizace a použití operačních pohyblivých skupin v soudobých operacích.

V letech Velké vlastenecké války byly v Sovětské armádě rozpracovány a používány nejefektivnější způsoby vedení hlubokých útočných operací. Zkušenosti z těchto operací potvrzují, že cíle hlubokých útočných operací bylo možné dosáhnout především za podmínek, kdy se podařilo rozvinout dosažený taktický úspěch v úspěch operační, vytvořit podmínky pro rychle rozvinutí útoku do hloubky nepřátelské sestavy a narušit tak její operační odolnost.

Pro úspěch útočné operace mělo rozhodující význam dokončení průlomu nepřátelské obrany v co nejkratší době a přechod k rozvíjení úspěchu.

Tím byl nepřítel zbaven možnosti soustředěně použít svých záloh k obnovení celistvosti obrany. Jeho operační zálohy byly v takových případech zavázány do boje pro něho za nevýhodných podmínek. Byla narušena součinnost mezi sledy nepřátelské sestavy a nepřátelské uskupení mohlo být zničeno postupně po částech.

Rozhodujícím prostředkem pro rozvíjení útoku do operační hloubky byla tanková a mechanizovaná vojska, ze kterých byl vytvářen sled rozvinutí úspěchu jako prvek operační sestavy frontů, v některých případech i vševojskových armád. Byly to především tankové armády a tankové nebo mechanizované sbory, které velitelé frontů a armád zasazovali k rozvinutí úspěchů jako **frontové nebo armádní rychlé skupiny**.

Tyto rychlé skupiny byly zasazovány po prolomení taktické hloubky nepřátelské obrany, v mnoha případech však byly části jejich sil, zejména před-sunuté odřady, použity ještě k dokončení průlomu taktické hloubky nepřátelské obrany v součinnosti s armádami prvního sledu. Rychlé skupiny využívaly své velké úderné síly i pohyblivosti a za podpory letectva pronikaly do hloubky nepřátelské sestavy ve vysokém tempu, pronásledovaly nepřítele, přehrazovaly mu ústupové cesty, vytvářely podmínky pro obklíčení a zničení velkých uskupení nepřítele, předstihovaly ho v ovládnutí důležitých prostorů a čar vhodných pro organizaci obrany. Plnily dále úkoly v ovládnutí důležitých komunikačních uzlů, přechodů přes vodní toky a obranných postavení nepřítele v hloubce z chodu. Dezorganizovaly velení a týl nepřítele, ničily jeho operační zálohy nebo je zavazovaly do boje, působily jim ztráty a vytvářely podmínky pro jejich zničení v součinnosti s hlavními silami frontu nebo armády.

Vytváření a použití rychlých skupin v útočných operacích armád a frontů objektivně vyplývalo z požadavku řešit a uplatnit nejvýhodnější způsoby rozvinutí útoku do velké hloubky a ve vysokém tempu. Vševojskové armády byly sice schopny uskutečnit průlom nepřátelské obrany, ale tempo jejich útoku a rozvíjení úspěchu bylo určováno především možnostmi střeleckých divízi, které byly jejich hlavní bojovou silou. Tempo rozvíjení jejich útoku bylo určováno fyzickými možnostmi pěchoty, převážně hipomobilního dělostřelectva a týlu.

Proto použití tankových armád a sborů jako rychlých skupin zákonitě vyplývalo z jejich bojových možností.

V letech po druhé světové válce došlo k prudkým změnám bojových možností armád. Soudobé armády jsou plně motorizované, vybavené značným množstvím tanků a obrněných vozidel. Vyznačují se velkou údernou silou a schopností vést manévrovou bojovou činnost ve vysokém tempu a do značné míry se stírá rozdíl mezi možnostmi vševojskových svazků různého typu.

Tento vývoj se i v teorii vojenského umění odrazil v názorech, že v podmínkách vedení soudobých útočných operací není nutné vytvářet sled pro rozvinutí úspěchu jako zvláštní prvek operační sestavy frontu nebo armády. Ustálil se názor, že v soudobých podmínkách při vedení útoku na směrech, nesouvislé frontě a nerovnoměrném vývoji operace budou divize prvního sledu schopny rozvíjet útok do operační hloubky ve vysokém tempu. Vycházelo se z toho, že jedinou základní podmínkou rozvinutí úspěchu je použití jaderných úderů, úderů letectva a palby dělostřelectva k ničení hlavního uskupení nepřítele a jeho důležitých objektů, vytvoření úderných usku-

pení na směrech hlavního úderu a zabezpečení narůstání síly úderu zasazováním druhých sledů.

Ovšem zkušenosti zejména ze spojeneckých operačních cvičení v posledních letech vedou k závěru, že i v soudobých podmínkách je stále nutné hledat nejúčelnější způsoby vedení hlubokých útočných operací a zejména rozvinutí úspěchu do velké hloubky ve vysokém tempu.

Budeme-li vycházet z předpokládaných charakteristických rysů možné příští války, vedení operace a boje, vidíme, že úspěch můžeme docílit především hromadným použitím jaderných zbraní, úderů letectva a paleb ve spojitosti s rychlým využitím jejich účinků tankovými a motostřeleckými vojsky. Z toho vyplývá, že základem dosažení úspěchu v soudobých útočných operacích bude soustředěné úsilí v daném směru (prostoru) a vytvoření silného úderného uskupení.

Úderné uskupení můžeme charakterizovat jako účelové, cílevědomé a dočasné vytvoření uskupení, které má za cíl získat rozhodující převahu v silách a prostředcích především na směru hlavního úderu, zakončit zničení protistojícího nepřítele a v rychlém tempu rozvíjet úspěch do hloubky sestavy nepřítele. Tím udržet získanou nebo získat ztracenou iniciativu.

Z toho je zřejmé, že:

- v soudobých podmínkách může v průběhu operace dojít ke ztrátě tempa útoku úderného uskupení armády (frontu). Bojová činnost vojsk úderného uskupení se v boji se silným uskupením nebude rozvíjet rovnoměrně, vojska mohou mít značně sníženou bojeschopnost, hlavní síly budou zpravidla zavázány do boje, mohou být přinuceny prolomit nepřátelskou obranu, odrážet protizteče apod. Tím nepřítel může získat čas pro přísun záloh, pro přeskupení, ke zpevnění nebo obnovení odolnosti své sestavy;

- účinků jaderných úderů a úderů letectva můžeme bezprostředně využít (i s přihlédnutím k činnosti PO prvosledových svazků) pouze v menší hloubce sestavy nepřítele, zatím co úderu na větší hloubku pozemní vojska bezprostředně využívat nebudou. Tím dáme nepříteli možnost obnovit svou bojeschopnost a odstranit následky;

- úderné uskupení (kromě jaderných úderů a úderů letectva, popř. použití vzdušných výsadků) nemá vliv na ničení nebo ovládnutí důležitých objektů v hloubce sestavy nepřítele, ničení nebo zpomalení přísunu jeho operačních záloh apod. Tato skutečnost může ovlivnit tempo postupu vojsk úderného uskupení i plnění jeho úkolů;

- hluboká pásma jaderných i jiných zátarasů na území nepřítele vyžadují pro jejich překonání hluboce členěnou operační sestavu. Budou-li tyto zátarasy aktivovány bezprostředně před úderným uskupením, může nepřítel jeho další postup na delší dobu zastavit a této doby využít k aktivní činnosti.

K úspěšnému splnění těchto úkolů bude účelné vytvářet dočasný prvek operační sestavy — **operační pohyblivou skupinu**.

Úderné uskupení a operační pohyblivou skupinu uvádíme v té souvislosti, že nejde o jedno a totéž, že se vzájemně nevylučují ani nenahrazují, ale že **operační pohyblivá skupina bude zpravidla plnit úkoly ve prospěch úderného uskupení**. Mezi rozhodující úkoly můžeme zahrnout:

- ničení, zakončení zničení nebo ovládnutí některých důležitých základů raketových zbraní, letištních uzlů, míst velení na vyšších stupních, týlových základů, živé síly a techniky nepřítele;

— přehrazování směrů a ničení přicházejících záloh nepřítele, popř. paralyzování jejich činnosti;

— obsazování důležitých prostorů, komunikačních uzlů, politických a ekonomických středisek, přechodů přes vodní toky;

— dokončení průlomu nepřátelské obrany a rozvíjení úspěchu do hloubky sestavy nepřítele;

— znemožnění nepříteli budování a zaujímání obranných pásem v hloubce jeho sestavy, spolupracovat na operačním obklíčení apod.

Tyto i další úkoly bude operační pohyblivá skupina plnit zpravidla v součinnosti s operačním nebo operačně taktickým výsadem za podpory jaderných úderů a letectva velitele, který ji vyslal. Je pochopitelné, že tyto úkoly může plnit jen po určitou dobu dancu především konkrétní situaci.

Operační pohyblivé skupiny můžeme vytvářet:

a) z vojsk prvního sledu na směr hlavního úderu nebo na druhém směru.

Tento způsob bude vhodný především v situaci, kdy v sestavě nepřítele budou značné mezery, kterými vojska operační pohyblivé skupiny mohou (bez zavázání se do boje) rychle proniknout do hloubky sestavy nepřítele. V současných podmínkách můžeme takovou situaci vytvořit i použitím jaderných zbraní.

Může to být dále v situaci, kdy nepřítel zahájil na některém směru odchod, popř. ústup.

V těchto případech bude ovšem nutné vzniklou mezeru v sestavě prvního sledu doplnit jinými vojsky.

b) z vojsk druhého sledu jejich zasazením v mezerách mezi prvosledovými vojsky nebo jejich překročením.

Tento způsob bude zřejmě výhodnější v tom, že nenaruší celistvost prvního sledu a neoslabí úderné uskupení.

c) z vojsk prvního a druhého sledu.

Tento způsob použijeme zejména v tom případě, kdy operační pohyblivá skupina bude ve větší síle než jeden svazek.

d) v rámci frontu můžeme operační pohyblivou skupinu organizovat ze vševojskové zálohy frontu nebo zasazením druhého sledu zejména tehdy, bude-li druhý sled tvořit tanková armáda nebo armádní sbor.

Ve všech případech musí velitel, který operační pohyblivou skupinu vyslal, počítat s jejím všestranným zabezpečením jak změnou podřízenosti posilových prostředků, tak i prostředky ze zálohy.

Složení, síly a způsob zasazení operační pohyblivé skupiny bude záviset na podmínkách zahájení a vedení frontové nebo armádní útočné operace, zejména na:

— cílech a zámyslu frontové nebo armádní útočné operace,

— místu a úkolech operační pohyblivé skupiny v operaci frontu nebo armády,

— síle, uskupení, způsobu vedení bojové činnosti nepřítele, jeho možnostech a zámyslu vedení operace,

— podmínkách a charakteru válčiště,

— složení vojsk frontu nebo armády, jejich možnostech a konkrétní situaci.

Základní podmínka, která bude určovat sílu, složení a způsob zasazení operační pohyblivé skupiny, bude vyplývat z místa a úkolů této skupiny v ope-

raci frontu nebo armády. V závislosti na tom bude **operační pohyblivá skupina vytvářena na stupni frontu nebo na stupni vševojskové armády**.

Rozbor úlohy, místa a úkolů operační pohyblivé skupiny v operaci vede k závěru, že bude zpravidla účelné **vytvářet operační pohyblivou skupinu na stupni frontu** k plnění rozhodujících úkolů, které vytvoří podmínky pro rozvinutí útočné operace ve vysokém tempu a dosažení cíle operace v nejkratší době. Takový způsob použití operační pohyblivé skupiny umožní soustředit síly na rozhodujícím směru k plnění nejdůležitějších úkolů. Dává možnost soustředěně použít prostředky, které jsou k dispozici, zejména jaderné údery a činnost letectva. Umožňuje vytvářet dostatečně silnou operační pohyblivou skupinu a vytváří podmínky pro rychlé a účinné využití účinků jaderných úderů a úderů letectva. Nevede k roztříštění sil a prostředků ani úsilí.

Operační pohyblivá skupina vytvořená jako frontový prvek sestavy bude tak moci využívat převážně části šířky útočného pásma frontu k vedení rozhodné manévrové bojové činnosti, tím budou vytvořeny podmínky pro využití její úderné síly k vedení překvapivého manévru a úderu na nepřítele a nebude vázána na značně užší útočné pásmo armády prvního sledu.

V některých případech (v závislosti na podmínkách) bude účelné vytvářet vedle frontové operační pohyblivé skupiny **i operační pohyblivé skupiny armád prvního sledu** na těch směrech, na nichž nebude působit operační pohyblivá skupina frontu. V závislosti na podmínkách může dojít k situaci, kdy budou vytvářeny pouze operační pohyblivé skupiny armád prvního sledu a nebude vytvářena operační pohyblivá skupina frontu.

Operační pohyblivou skupinu armády bude účelné vytvářet zejména za těchto podmínek, jestliže

- armáda bude útočit v sestavě frontu na druhém směru, odtrženém od směru hlavního úderu a od směru činnosti operační pohyblivé skupiny frontu,
- armáda prvního sledu bude mít za úkol vyjít do boku a týlu velkého uskupení nepřítele a v součinnosti se sousedním frontem je obklíčit a zničit,
- vznikne situace, která bude vyžadovat v co nejkratším čase využít dosaženého úspěchu a nebude možné nebo účelné vytvářet frontovou operační pohyblivou skupinu.

K takové situaci může dojít tehdy, jestliže nepřítel v pásmu armády zahájí odchod, nebo na některém směru nepřátelské uskupení v dotyku ztratí bojeschopnost, popř. vznikne-li v jeho sestavě značná jen slabě bráněná mezera a podobně. Vytvářet operační pohyblivé skupiny pouze na stupni armád prvního sledu bude účelné také tehdy, jestliže front povede dva silné údery. K tomu může dojít v situaci, kdy front bude mít dostatek sil a prostředků k vytvoření dvou silných uskupení, která budou schopna zasadit hluboký úder, jak tomu bylo např. ve Lvovsko-sandoměřské operaci 2. ukrajinského frontu.

Při vedení soudobých operací mohou takové podmínky vzniknout tehdy, jestliže bude účelné vést ve frontové operaci rozhodující čelní údery k rozdělení a zničení nepřátelského uskupení, nebo sbíhavé údery k obklíčení a zničení velkého uskupení nepřítele. Za těchto podmínek bude zřejmě výhodnější vytvářet operační pohyblivé skupiny z armád prvního sledu.

Základním požadavkem na sílu a složení operační pohyblivé skupiny, který vyplývá z charakteru soudobých operací, je zabezpečit její vysokou údernou sílu při zachování velké manévrovací schopnosti. Síly a složení pohyblivé operační skupiny musí vytvářet podmínky pro spolehlivé plnění úkolů skupiny.

Vysoká **úderná síla nesmí však být na úkor manévrovací schopnosti** a způsobit těžkopádnost skupiny.

Budou-li podmínky výhodné pro vytvoření operační pohyblivé skupiny frontu, bude její síla a složení vyplývat z povahy úkolů, které tato skupina bude plnit k dosažení cíle frontové operace. Jejím hlavním úkolem pak bude narušit **operační odolnost vojsk nepřátelské skupiny armád** v pásmu frontu, zmařit organizované použití nepřátelských přísunovaných hlubokých záloh, vytvořit podmínky pro jejich zničení a ovládnutí prostorů, které znamenají dosažení cíle frontové operace.

V takovém případě musí síla a složení operační pohyblivé skupiny zabezpečit vedení hlubokého úderu zpravidla na celou zbývající hloubku bližšího, popř. dalšího úkolu frontu, nebo její převážnou část. Vojska operační pohyblivé skupiny musí být schopna uskutečnit rychlý manévr do stran k překvapivému soustředění na rozhodující směr, vést bojovou činnost na směru hlavního úderu frontu, uskutečnit manévr do stran v převážné části šířky pásma frontu a tak vést manévrovou bojovou činnost v pásmu až 200 km širokém. Jen tak bude moci operační pohyblivá skupina vést účinně bojovou činnost s operačními zálohami nepřítele, které mohou tvořit 2—3 divize uskupené do armádního sboru a vést aktivní bojovou činnost v pásmu 50—100 km širokém.

Vojska operační pohyblivé skupiny musí být schopna vést bojovou činnost poměrně dlouhou dobu odtržené od hlavních sil armád prvního sledu, s odkrytými boky i týly. S přihlédnutím ke skutečnosti, že povedou bojovou činnost na území nepřítele, musíme počítat s nutnými silami a prostředky pro jejich zabezpečení.

Z charakteru úkolů operační pohyblivé skupiny frontu vyplývá, že její jádro by měly tvořit 2—3 divize především tankové. K jejímu posílení bude třeba vyčlenit 1—2 kanónové dělostřelecké brigády s možností umlčovat a ničit nepřátelská vojska a prostředky na velkou vzdálenost, raketometný oddíl až pluk k umlčování a ničení vojsk nepřítele na větších plochách i k vytváření protitankových minových zátarasů hluboko v sestavě nepřítele, na odkrytých bocích a křídlech vojsk operační pohyblivé skupiny. Pro podporu bojové činnosti bude nutné vyčlenit i vzlety stíhacího bombardovacího letectva, v její prospěch využít bombardovacího letectva a podle možností i vrtulníků jako palebné podpory.

Pro zabezpečení vysokého tempa postupu operační pohyblivé skupiny bude nutné ji zesílit ženijními jednotkami pro úpravu komunikací, zřizování přechodů přes vodní toky a zřizování výbušných zátarasů.

Pro týlové zabezpečení vojsk operační pohyblivé skupiny bude nutné vytvořit u jejich týlu i přímo u jednotek zvýšené pohyblivé zásoby zejména munice a PHM, zesílit je dílenskými, opravárenskými a zdravotnickými silami a prostředky. Kromě toho bude účelné zařadit do jejich sestavy nebo značně k jejich sestavě přiblížit předsunuté zásoby materiálu, zejména munice a PHM. Tím předejít možnosti vzniku takové situace, kdy vojska operační pohyblivé skupiny by nebyla schopna splnit úkoly vzhledem k nedostatečnému týlovému zabezpečení, zejména spotřebováním munice a PHM. V této souvislosti bude nutné plánovat jejich doplňování vzdušnou cestou.

Operační pohyblivá skupina armády může být určena k plnění obdobných úkolů s tím, že jejich rozsah bude zpravidla nižší.

Operační pohyblivá skupina armády musí být schopna vést manévrovou bojovou činnost ve vysokém tempu na směru hlavního úderu armády a uskuteč-

nit manévr do převážné části šířky útočného pásma armády. Její bojová síla musí umožnit využití účinků jaderných úderů a úderů letectva k dokončení zničení operačních záloh skupiny armád nepřítele, v krajním případě je zavázat do boje, způsobit jim ztráty a narušit jejich manévr k organizovanému zasazení proti hlavním silám armády nebo přechodu do obrany.

Na základě těchto požadavků je třeba, aby pohyblivou operační skupinu armády tvořila především tanková divize posílená až kanónovou dělostřeleckou brigádou, raketometným oddílem až plukem, ženijními jednotkami pro úpravu komunikací, zřizování přepravišť přes vodní toky a zřizování zátarasů.

Z charakteristických rysů soudobých operací vyplývá závěr, že **síla a složení operačních pohyblivých skupin** nebude neměnná a stálá ze všech podmínek. Ke změnám v síle i složení operační pohyblivé skupiny frontu i armády může často docházet i po jejím vytvoření a zasazení.

To vyplývá především z předpokládaného nerovnoměrného průběhu bojové činnosti a vývoje situace. Hlavním úkolem operačních pohyblivých skupin je proniknout do operační hloubky sestavy nepřítele a před splněním konkrétního úkolu nepřipustit zavázání hlavních sil do boje s nepřítelem. V některých případech se vojska operační pohyblivé skupiny nebudou moci vyhnout sražení s nepřátelskými zálohami. Pak bude účelné využít k plnění úkolu části sil k boji s nepřátelskými zálohami a části sil, které budou mít výhodné podmínky, k pronikání do sestavy nepřítele. To bude ovšem záviset na složení operační pohyblivé skupiny.

Operační pohyblivá skupina, vyslaná po zahájení operace ještě při plnění bližšího úkolu frontu, bude mít zpravidla za úkol vytvořit výhodné podmínky pro zasazení armády druhého sledu a rozvíjení frontové operace ve vysokém tempu.

Po jejím zasazení mohou vojska operační pohyblivé skupiny přecházet do její sestavy. Podle situace může být vytvářena nová operační pohyblivá skupina z vojsk armády druhého sledu nebo vševojskové zálohy frontu.

V závislosti na podmínkách mohou být různé **způsoby vytvoření a zasazení operačních pohyblivých skupin**. Velitel frontu nebo armády určuje již ve svém rozhodnutí pro útok předpoklady pro vytvoření operační pohyblivé skupiny a pro její zasazení. Orientačně stanoví i její složení a předpokládané úkoly. Vytvoření a zasazení skupiny časově závisí na vývoji operace, především na výsledcích bojové činnosti divizí prvního sledu úderného uskupení frontu nebo armády a na podmínkách zahájení operace.

Nejpravděpodobněji nabude frontová a armádní operace na důležitých operačních směrech při svém zahájení formu střetného sražení. V takovém případě bude nutné vytvořit a použít operační pohyblivou skupinu v návaznosti na výsledku tohoto střetného sražení. Na směru, na kterém se údernému uskupení frontu nebo armády podaří způsobit ztráty nepřátelským divizím prvního sledu a rozdělit jeho sestavu, je třeba divize **úderného uskupení ihned usměrnit k rozvíjení dosaženého úspěchu do operační hloubky**. V tom případě bude zpravidla operační pohyblivá skupina vytvořena z části z prvního sledu a z části ze druhého sledu armád nebo vševojskové zálohy frontu. V závislosti na průběhu a výsledku střetného sražení, může být vytvářena a zasazena v průběhu druhého nebo třetího dne operace.

V jiném případě může na některých směrech nepřítel přejít do obrany předem s cílem krýt boky útočícího uskupení na důležitých směrech. Pak může mít bojová činnost vojsk armád a frontu při zahájení operace charakter útoku

z chodu na nepřátelskou obranu. První frontová (armádní) operace bude spojena s překonáváním pásma vedení boje na zdrženou (zabezpečovacího pásma). Po něm bude následovat útok z chodu na nepřátelskou obranu v hloubce, který v některých případech může nabýt formy průlomu nepřátelské obrany.

V uvedeném případě, kromě předsunutých odřadů svazků prvního sledu, může být operační pohyblivá skupina použita k ovládnutí celé taktické hloubky nepřátelské obrany a k rozvinutí úspěchu do operační hloubky. V těchto podmínkách může být operační pohyblivá skupina vytvořena ze svazků druhého sledu armád nebo vševojskové zálohy frontu. Bude-li v této době v sestavě frontu kromě divizí vševojskové zálohy nebo armády druhého sledu k dispozici sbor ve vševojskové záloze frontu, bude právě jeho zasazení nejvýhodnějším způsobem vytvoření operační pohyblivé skupiny frontu. Časově může být v tomto případě operační pohyblivá skupina vytvořena v průběhu druhého nebo třetího dne operace.

Nemůžeme vyloučit, že na některých směrech se nepříteli podaří vytvořit silné úderné uskupení, které si vybojuje převahu nad vojsky frontu. V takovém případě může mít zahájení operace na některých směrech charakter odrážení nepřátelského útoku. Podmínky pro přechod vojsk armády nebo frontu se budou vytvářet teprve postupně v důsledku výsledků bojové činnosti divizí prvního sledu, vytvořením a zasazením silných útočných nebo protiúderných uskupení. Přechod do útoku frontu nebo armády bude výsledkem bojové činnosti zasazených protiúderných nebo nově vytvořených úderných uskupení. V takovém případě budou operační pohyblivou skupinu zpravidla zpočátku tvořit pouze ty divize prvního sledu úderného nebo protiúderného uskupení, kterým se podařilo dosáhnout největšího úspěchu a proniknout do sestavy nepřítele. Velitel armády ani frontu zpravidla nebude mít v této době další volné divize, které by mohl včas použít k vytvoření nebo zesílení operační pohyblivé skupiny. Bude to proto, že potřeba vytvořit silné protiúderné nebo úderné uskupení si vyžádá zasadit všechny nebo převážnou většinu divizí, které má front v dané době k dispozici. Další volné divize budou v takových případech buď značně vzdáleny, nebo teprve budou dosahovat plnou bojovou pohotovost.

Velitel a štáb, který vysílá operační pohyblivou skupinu, musí důkladně **organizovat a zabezpečit velení** a to jak směrem k této skupině, tak i uvnitř operační pohyblivé skupiny, zejména bude-li složena z více svazků.

Způsob vytvoření, posílení, zabezpečení, cíl použití a předpokládané úkoly stanoví velitel armády (frontu) zpravidla ve svém rozhodnutí jako pro ostatní prvky operační sestavy. Při stanovení úkolů je třeba operační pohyblivé skupině ponechat dostatečnou volnost pro jejich iniciativní plnění v závislosti na vývoji situace. O to důležitější bude jasně postavený cíl její činnosti. Při tom je pochopitelné, že konkrétní úkoly budou upřesňovány především v průběhu bojové činnosti na základě konkrétní situace a potřeb hlavních sil armády (frontu).

Bezprostřední velení operační pohyblivé skupině bude třeba zabezpečit přímo z velitelského stanoviště armády (frontu). Přenášení zodpovědnosti v tomto případě na záložní nebo dokonce na pomocné velitelské stanoviště nebude výhodné.

Při organizaci a zabezpečení velení uvnitř operační pohyblivé skupiny vyjdeme z konkrétní situace a jejího složení.

Jestliže bude vytvořena z jednoho svazku, zesíleného armádními prostředky, bude operační pohyblivě skupině velet organický velitel vševojskového svazku.

Bude-li operační pohyblivá skupina vytvořena z druhosledové armády (armádního sboru) frontu, bude jejím velitelem organický velitel.

V každém případě je nutné zhodnotit zvláštnosti konkrétní situace a organizovat velení tak, aby zabezpečilo vedení sladěné bojové činnosti vojsk operační pohyblivé skupiny v souladu se zámyslem vedení operace armády (frontu).

V útočných operacích armád a frontů Sovětské armády v letech Velké vlastenecké války měly pro rozvíjení útoku v operační hloubce a dosažení cíle operace značný význam pohyblivé skupiny, charakterizované vyšší manévrovostí i údernou silou. U armád a frontů byly k tomuto účelu používány jezdecké mechanizované skupiny a zejména v posledním období války tanková a mechanizovaná vojska.

Podmínky vedení soudobých operací, vedených s použitím i bez použití jaderných prostředků, vyžadují aktivní využití úderů vysoce ničivých prostředků a řešení nejvýhodnějších způsobů rozvíjení úspěchu operace. I při plné mechanizaci a motorizaci soudobých armád, jejich vysoké úderné síle i manévrovacích schopnostech, vojska prvního sledu nebudou mít všude stejné možnosti k rozvíjení úspěchu. Jedním z možných způsobů realizace požadavku vedení hlubokých útočných operací je vytváření a použití operačních pohyblivých skupin.

Rozpracovávat a osvojovat si zásady organizace a použití těchto skupin je proto také jedním z důležitých úkolů stanovených rozkazem ministra národní obrany pro přípravu vojsk ve výcvikovém roce 1979/80.

ŘEŠENÍ ODOLNOSTI MÍST VELENÍ

Odolnost míst velení útvarů, svazků a svazů pozemního vojska zůstává i nadále jedním z diskutovaných problémů. Kritické připomínky důstojníků štábů i velitelů svědčí o tom, že si plně uvědomují význam odolnosti pro životnost míst velení v boji (operaci) a tím i pro nepřetržitost velení podřízeným vojskům. Názory na řešení situace se však různí a v neformálních diskusích se objevují i povrchní představy. Chci proto přispět k objasnění diskutované problematiky tím, že alespoň v hlavních rysech naznačím komplexnější pohled na její řešení.

Odolnost míst velení byla definována jako **schopnost míst velení vzdorovat účinkům rušivých vlivů bez podstatného narušení velení vojskům v jakýchkoli podmínkách**. Pod pojmem **rušivé vlivy** si můžeme představit řadu **negativně působících vlivů** z různých směrů, s různou intenzitou, četností, účinností apod. Zdroje rušivých vlivů se mohou nalézat mimo místa velení, nebo mohou být uvnitř samotných míst velení. Z tohoto hlediska rozeznáváme dvě základní skupiny rušivých vlivů: vnější a vnitřní.

Snaha nepřítele narušit velení vojskům vyřazením míst velení vedla již v minulosti k tomu, že nebyla činita různá opatření k zabezpečení jejich životnosti. V průběhu Velké vlastenecké války se postupně dospělo k určitým zásadám organizace, umístování a budování míst velení (využívalo se vhodných prostorů a objektů, které byly řádně upravovány, maskovány a chráněny vyčleněnými jednotkami), které přezívaly ještě řadu let

po válce a některé z nich jsou platné i dnes. Problém odolnosti míst velení není tedy problémem novým. Názory na jeho řešení se však měnily a vyvíjely souběžně se změnami v charakteru bojové činnosti vojsk.

Tyto změny, vyvolané především zavedením nových mohutných prostředků ničení do výzbroje armád, sebou přinesly i řadu problémů do systému velení a ovlivnily i místa velení, která jsou jeho organickou součástí. S růstem průzkumných možností a ničivostí prostředků nepřítele budeme i nadále hledat cesty ke zkvalitnění jejich odolnosti, pohyblivosti a dalších požadovaných vlastností.

Řešení odolnosti míst velení se neobejde bez důkladného teoretického zkoumání a praktického ověřování získaných poznatků. Při zkoumání odolnosti míst velení se zaměříme především na ty faktory, které mohou výrazně ovlivnit a narušit funkci míst velení v boji (operaci) a na základě poznání jejich účinků budeme hledat vhodná opatření vedoucí k dosažení potřebné kvality. Výzkum odolnosti míst velení je však velmi složitý. Složitost problémů odolnosti míst velení v teoretické rovině i v praktickém řešení je dána nejen komplikovaností poznání jevu samého, jeho vznikem, průběhem, proměnlivostí a mnohorozměrností forem projevu, ale také jeho návazností a vlivem na celkový systém velení, metody práce velitelů a štábů, technické prostředky velení a další. Jde tedy o vlivy na všechny oblasti života velitelů a štábů.

Přímému napadení míst velení nepřitelem bude zpravidla předcházet aktivní činnost různých orgánů a prostředků pozemního a vzdušného průzkumu, který předává informace o jejich rozmístění a pohybu a zprostředkovává tak jejich ničení jinými prostředky. V této souvislosti je nutné řešit i odolnost míst velení proti rušivému působení nepřátelského průzkumu.

Ze známých norem rozmisťování míst velení v útoku a obraně a ze znalosti dosahu jednotlivých zbraní si můžeme sestavit přehled prostředků, kterými může nepřítel napadnout místa velení pluků, divizí, armád a frontu. Stanovit však četnost působení jednotlivých prostředků např. dělostřelectva, taktického letectva a dalších, je velmi obtížné a polemické, neboť jde o výsledné působení velkého množství proměnných a také náhodných činitelů. Mnoho nepomohou ani statistiky z druhé světové války, protože v souběhu bojů (operaci) existují zcela nové jevy a kvality, v minulé válce neznámé. Zde se ve většině případů musíme spokojit jen s více méně zdůvodněnými hypotézami.

Poměrně přesně můžeme uvažovat o konkrétních účincích jednotlivých zbraní. Např. z ničivých poloměrů jaderných zbraní či z účinků dělostřeleckých granátů a dalších známých údajů si můžeme předem vyhodnotit stupeň poškození napadnutého místa velení a navrhnout zvýšení odolnosti nejvíce zranitelných prvků. Komplikace nastávají v případě, kdy uvažujeme o současném působení různých prostředků nebo o opakovaném působení. Zkoumání jednotlivých i sdružených (kombinovaných) účinků různých prostředků je nezbytné k tomu, abychom poznali konkrétní chování míst velení a možný stupeň narušení jejich struktury a na tomto základě mohli učinit adekvátní opatření ke zvýšení odolnosti jednotlivých prvků a celých míst velení. Pro názornost v **tabulce 1** uvádím stručný přehled hlavních prostředků ničení a jejich možný účinek.

Shrneme-li účinky uvedených prostředků ničení, zjistíme, že k poškození (vyřazení) živé síly a techniky míst velení může docházet vlivem

- kombinovaných ničivých účinků jaderných zbraní,
- ničivého účinku střel z různých zbraní, popř. i ručních protitankových zbraní,
- destruktivního (explozivního) účinku dělostřeleckých granátů, leteckých pum, raket apod.,

— tepelného působení (zápalného účinku) různých zápalných látek,

— ničivého působení různých otravných látek, zamoření radioaktivním spadem nebo bojových biologických prostředků,

— explozivních (tlakových a zápalných) účinků nově zaváděných bojových prostředků (např. zbraňových systémů),

— kombinací uvedených ničivých účinků.

Mimo uvedené účinky bude na místa velení působit celá řada dalších negativních činitelů (rušivých vlivů), kteří svým rušivým působením mohou značně ztěžovat funkci míst velení a také umocňovat ničivé působení jiných faktorů. Půjde zejména o rušivé vlivy vyplývající z

— působení nepřátelského průzkumu (pozemního, vzdušného, elektronického) a působení elektronických prostředků nepřítelů (integrované působení průzkumných, rušících a dezinformačních prostředků),

— psychologického působení nepřítelů,

— terénu, počasí, apod.

Další rušivé působící vlivy mohou vyplývat z nedostatků v osobnostním profilu a připravenosti příslušníků štábů, nepřetržitosti funkce míst velení, bezpečnosti zachování funkce míst velení a z nedostatků v materiálním, technickém a zdravotnickém zabezpečení.

Zkoumání účinků různých ničivých prostředků a dalších rušivě působících vlivů je negativně ovlivněno i tím, že neexistují jednotná kritéria pro jejich posouzení. Položme si např. otázky: Jak vyjádřit hodnotu (stupeň) snížení odolnosti různými rušivými vlivy? Jak měřit odolnost a v jakých jednotkách ji vyjadřovat? Jak vyjádřit narušení funkce místa velení? V odpovědích na ně se mohou jak jednotlivci, tak pracovní týmy rozcházet.

Odolnost míst velení je vlastně tvořena množinou specifických odolností jednotlivých prvků míst velení. Můžeme např. rozlišit odolnost osob, odolnost techniky (obrněné, neobrněné) a různých zařízení, přičemž tyto odolnosti jsou vždy směřovány proti konkrétním rušivě působícím vlivům. Je všeobecně známo, že nejvíce požadovanou odolností je odolnost proti ničivým účinkům jaderných zbraní. Rozvedeme-li ji dále zjistíme, že pozůstává z odolnosti proti účinkům tlakové vlny, odolnosti proti účinkům světelného záření atd. Obdobně můžeme rozvést i odolnost proti působení prostředků elektronické války, odolnost proti ničivým

Tabulka 1

Přehled hlavních prostředků nepřítele, kterými může působit na místa velení

Prostředek	Účinek na místa velení	Poznámka
1	2	3
Jaderné zbraně	Různý stupeň poškození nebo úplné zničení živé síly a techniky, zpravidla tzv. kombinovaným zasažením (současným účinkem tlakové vlny, světelného záření a pronikavé radiace) nebo radioaktivním zamořením. Možné vyřazení spojovací techniky, systému spojení a dodávky energie účinky elektromagnetického impulsu.	Velký plošný účinek, stupeň poškození závisí na ráži a druhu výbuchu.
Neutronové zbraně	Jde o druh jaderných zbraní, u nichž v radiačním poli převažuje účinek rychlých neutronů a neutronů vysokých energií, jejichž dosah značně přesahuje poloměr účinků tlakové vlny a světelného záření. Štěpné a zvláště rychlé neutrony mají ve srovnání s gama zářením odlišnou interakci s látkou a v důsledku toho i rozdílnou distribuci částicové dávky a proměnlivý podíl fotonové dávky na celkové dávce záření. Tato skutečnost má své důsledky v odlišných stínících vlastnostech materiálů a vytváří tak nový složitý problém odolnosti proti účinkům neutronových zbraní.	Velký plošný účinek, vyřazuje především živou sílu míst velení.
Otravné látky	Vysokou toxicitou poškozují nebo úplně vyřazují živou sílu míst velení. Svými účinky mohou znehodnotit převážené potraviny a pitnou vodu a znemožnit použití zamořené techniky.	Plošný účinek, možnost zamoření celých míst velení.
Zápalné látky	Tepelnými účinky ohně a odčerpáním kyslíku je ničena živá síla a technika. Psychicky působí na živou sílu.	Mohou být zasaženy jen části míst velení.
Bojové biologické prostředky	Infikování osob různými chorobami. Vzhledem k tomu, že vyřazují živou sílu až po uplynutí inkubační doby, nepovažujeme je za vhodný prostředek k ničení míst velení.	Opatření k zvýšení odolnosti jsou součástí komplexní zdravotnické ochrany vojsk.
Prostředky vzdušného nepřítele	Letectvo nepřítele může místa velení napadnout jadernými, chemickými a biologickými zbraněmi a zápalnými prostředky. Mimo ně může na místa velení působit: - vícehlavňovými kanóny s vysokou kadencí střelby a schopností ničit nekrytou živou sílu a techniku, - protizemními řízenými střelami s tříštivotrhavou hlavicí schopnou ničit kterýkoli typ techniky a živou sílu, - protitankovými řízenými střelami (bitevní vrtulníky), - neřízenými raketami a leteckými pumami různé ráže a konstrukce, schopnými ničit i krytou živou sílu a techniku, - kombinací uvedených způsobů.	JZ, CHZ, BBP a zápalné prostředky uvedeny zvlášť. Při napadení klasickými prostředky bude zpravidla vyřazena jen část živé síly a techniky.

Prostředek	Účinek na místa velení	Poznámka
1	2	3
Vrtulníkové výsadky, diverzní skupiny a zbytky pozemních jednotek	Poškození (zranění) a vyřazení živé síly i techniky palbou pěchotních zbraní, ručních protitankových zbraní a granátů. Nelze vyloučit i poškození (vyřazení) míst velení účinkem přenosných jaderných min, náhodně nebo úmyslně odpálené v blízkosti míst velení.	Velká variabilita napadení i stupně poškození živé síly a techniky.
Dělostřelectvo	Poškození (zranění) nebo úplné vyřazení živé síly a techniky destruktivními účinky dělostřeleckých granátů. Stupeň poškození závisí na délce a intenzitě palby, ráži děl, ženíjní úpravě místa velení a dalších faktorech. Při použití jaderných granátů – viz použití jaderných zbraní.	Připadá v úvahu pro místa velení na taktickém stupni.
Prostředky elektronické války	Elektronický průzkum organických prostředků míst velení, jejich rušení, rádiové klamání, umlčování a ničení. Může vážně narušit činnost spojovacích prostředků a tím i velení vojskům.	Možný odraz i v psychickém stavu.
Psychologické působení	Vyvolává různé emocionální stavy u lidí, může narušit stabilitu osobnosti jednotlivých pracovníků štábu i celých skupin. Negativně se promítá do práce štábu, narušuje nacvičené stereotypy, snižuje morálku a výkonnost pracovních štábů a tak snižuje celkovou úroveň velení.	Možný negativní odraz použití některých ničivých prostředků.
Novodobé prostředky ničení (nově zaváděné a perspektivní prostředky)	Poškození nebo úplné vyřazení živé síly a techniky účinkem nových typů munice, různých kazetových pum dělostřeleckých granátů a speciálních min (při použití prostředků dálkového minování může dojít k znehybnění techniky míst velení na taktickém stupni). Nový víceúčelový zbraňový systém FAE (Fuel Air Explosive) zaváděný do americké armády využívá fyzikálně chemických vlastností termicky nestabilních chemických sloučenin a schopnosti kapalných a plyných uhlovdíků vytvářet explozivní směsi se vzduchem. Může vyřadit živou sílu a techniku na velkých plochách, protože tlaková vlna má silnější destruktivní účinek než tlaková vlna vznikající při výbuchu klasických výbušnin a navíc působí i jako zápalný prostředek.	Ověřovány ve vietnamské válce, mohou se jimi plnit letecké pumy, hlavice raket, granáty, miny aj.

účinkům zápalných látek apod. Tyto odolnosti v praxi dosahujeme různými způsoby (obecnými a specifickými) a opatřeními.

V každém systému, tedy i v místech velení, jsou a budou prvky s různou důležitostí pro jeho existenci a také s různou úrovní odolnosti (jak celkovou, tak v dílčích ukazatelích). Pro praktické ře-

šení odolnosti míst velení připadají v úvahu tyto cesty: buď řešit zvyšování odolnosti postupným zvyšováním odolnosti jednotlivých prvků (podle jejich důležitosti) a podle potřeby realizovat i změny ve struktuře míst velení, nebo zásadně přebudovat celá místa velení, popř. i soustavu míst velení.

Odolnost rovněž není apriorně neměn-

nou vlastností míst velení. Tím, že její hodnoty závisí na mnoha proměnných činitelích, mezi nimiž jsou úzké vazby, bude v průběhu boje (operace) docházet ke změnám v úrovni odolnosti jednotlivých míst velení. Místa velení pak mohou splnit svou funkci za předpokladu, že jejich odolnost neklesne pod určitou přístupnou mez. Tato mez je ale relativní a nelze ji vždy ztotožňovat se ztrátami. Vlivem různých faktorů se např. může stát, že při 40% ztrátách VS jedné divize již nebude schopno velet, zatímco VS jiné divize bude za stejné situace, i když s potížemi, svou funkci plnit.

Odolnost míst velení můžeme zvyšovat řadou organizačních a technických opatření, která mohou buď snižovat, nebo v některých případech i eliminovat negativní působení nepřítele a účinků dalších rušivých vlivů. Obecně můžeme tato opatření rozdělit do tří skupin.

1. Opatření vedoucí ke snížení možnosti napadení míst velení nepřítelem a tím i ke zvýšení jejich bezpečnosti a nepřetržitosti velení. K nim můžeme zahrnout všechna opatření k

- ničení nepřátelských prostředků jaderného napadení, umlčování a ničení dělostřelectva, bitevních vrtulníků, prostředků radioelektronického boje, odrážení útoků taktického letectva atd.,
- skrytí (utajení) míst velení,
- včasnému varování a změně zaujatých prostorů (včasnému manévru místy velení).

Rada z nich je realizována prostředky podřízených vojsk nebo nadřízených velitelů podle zpracovaných plánů (např. rušení a ničení elektronických prostředků nepřítele podle plánu REB) a vydaných bojových nařízeních.

Skrytí (utajení) míst velení spočívá ve využití takových opatření a způsobů maskování, které nepřítelem znemožní nebo ztíží zjistit jejich demaskující znaky. K typickým demaskujícím znakům míst velení patří:

- soustředění štábních vozidel, spojovací a dopravní techniky, budování přístřešků u techniky, příjezdy a výjezdy osobních terénních automobilů, přistávání i vzlety jednotlivých vrtulníků,
- rádiový (radioreléový) provoz, pořídková a regulační služba,
- ženijní úpravy, přítomnost ženijní techniky,
- další znaky, jako např. hluk elektrocentrál, pohyb strážných, elektrorozvodné sítě apod.

Ke skrytí míst velení je proto třeba mistrně využívat přirozených maskovacích

vlastností terénu, podmínek omezené viditelnosti, používat deformačních nátěrů a umělých masek, omezit rádiový provoz, měnit kmitočty, dodržovat zásady utajeného velení vytvářet klamná místa velení apod.

Chceme-li např. utajit prostory rozmístění míst velení armády, nemůžeme se soustředit jen na ně samotné. Je třeba učinit i různá klamná opatření (imitaci míst velení) s cílem odvést pozornost nepříteli na jiné prostory. To nemohou dělat jen síly a prostředky míst velení, ale vyčleněné síly a prostředky vojsk armády. Utajení míst velení úzce souvisí i s jejich včasným manévrem, protože je téměř vyloučeno, abychom dlouhodobě utajili jejich prostory rozmístění. V této souvislosti se též ukazuje úzká spojitost odolnosti míst velení s jejich pohyblivostí.

2. Opatření vedoucí ke zvýšení odolnosti míst velení proti působení vnějších rušivých vlivů. K nim zejména patří:

- využití ochranných vlastností terénu a různých terénních předmětů, např. odolných budov a sklepů,
- ženijní budování míst velení, budování okopů pro techniku, zákopů a úkrytů pro živou sílu,
- vybavení míst velení odolnou technikou umožňující dlouhodobý pobyt a práci v zamořených prostorech, snížení různorodosti techniky a její tvarové přízpůsobení technice bojových jednotek,
- rozptýlení techniky a osob při práci na místě i za pohybu,
- rozmísťování míst velení v prostorech s minimálním množstvím snadno zápalných předmětů a organizace protipožární ochrany,
- další zkvalitňování PVO míst velení,
- zabezpečení zdravotní prevence příslušníků míst velení a pravidelného zdravotního dozoru,
- zavádění zařízení zvyšujících odolnost rádiových spojek proti odposlechu a rušení,
- ochrana a obrana míst velení,
- hledání způsobů ochrany před účinky nově zaváděných prostředků ničení.

Jde převážně o řadu známých opatření, z nichž stačí upozornit jen na některé.

V souvislosti s dynamikou bojové činnosti nabývá na významu ochrana míst velení. V současném boji by mohlo častěji než v minulosti docházet k napadání míst velení různými diverzními skupinami, vrtulníkovými výsady, popř. i různě silnými zbytky dříve rozbitých nepřátel-

ských jednotek. Může jít o cílevědomou, ale také zcela nahodilou činnost nepřítel. Na území nepřítel je třeba počítat i s diverzní činností obyvatelstva. Ochrana míst velení zahrnuje různá opatření, prostředky a způsoby vedoucí ke snížení účinků ničivého působení prostředků nepřítel. Ochrana je tak jednou ze základních složek odolnosti (nelze ji však s odolností plně ztotožňovat, protože odolnost je výslednou vlastností úrovně chrany zkoumaného objektu, jeho bojové pevnosti a schopnosti obnovy narušené bojeschopnosti) a může významnou měrou, zejména s dobře organizovanou obranou, přispět ke snížení ztrát osob a techniky míst velení.

Řešení odolnosti míst velení proti nově zaváděným a perspektivním prostředkům ničení je vysoce aktuální již dnes. Jejich plošné účinky se přibližují účinkům malorázových jaderných zbraní, přičemž určitá specifika jejich účinků si vynucuje hledat i zcela nové (netradiční) formy a způsoby ochrany a zvyšování odolnosti živé síly a techniky vojsk a vojskových systémů.

3. Opatření vedoucí ke zvýšení odolnosti míst velení proti působení vnitřních rušivých vlivů. K nim patří:

— vytvoření vhodné organizační struktury míst velení,

— obsazení míst velení všestranně připravenými kádry,

— omezení zátěžových situací, vhodná organizace práce, dobré vnitřní mezilidské vztahy,

— dobře organizované materiální, technické a zdravotnické zabezpečení, účelné vybavení pracovišť, vhodné metody práce velitelů a štábů, využívání různých pomůcek pro urychlení a usnadnění kalkulací a různých štábních prací, soustavná účinná politická práce a další.

Řešení odolnosti míst velení tedy představuje realizaci velkého souboru opatření. V konkrétní aplikaci jednotlivých opatření budou, vzhledem ke specifice jednotlivých míst velení, určité rozdíly. I když některá mají prioritu, není žádné z nich opatřením univerzálním. Každé svým podílem přispívá ke zvýšení odolnosti a v komplexu opatření mohou být i taková, která sebou přináší i různé druhotné negativní dopady do vzájemných styků funkcionářů, možností odpočinku lidí apod. Tyto dopady nemůžeme ignorovat a je třeba dořešit je v celých jejich souvislostech a návaznostech. Dále musíme přihlížet i k vazbám na možnosti národního hospodářství (řada problémů míst velení přerůstá v koaliční rámec), k možnostem štábů je realizovat atd.

Problematika odolnosti míst velení není nová. Avšak v posledních letech, kdy dochází k soustavnému zvyšování palebné síly a možností průzkumu pozemních vojsk i letectva států NATO, se ukazuje nutnost jejího dalšího řešení. Nepůjde přitom o jednorázový a krátkodobý úkol. Řešení odolnosti míst velení je problémem složitým a neobejde se bez úzké spolupráce odborníků z mnoha vědních oborů. Úspokojivého stavu můžeme docílit jen cílevědomým zkoumáním a odhalováním vnějších i vnitřních souvislostí a vztahů odolnosti míst velení na všechny prvky bojové (operační) situace a další faktory, poznáním určujících tendencí vývoje a vyvozením správných závěrů pro praxi.

OCHRANA A OBRANA MÍST VELENÍ DIVIZE

Místa velení v současné době jsou velmi citlivými místy, jejichž spolehlivá funkce vytváří podmínky pro dosažení úspěchu v boji. Jsou prvotním objektem ničení všemi prostředky nepřítele, zejména zbraněmi hromadného ničení, letectvem, dělostřelctvem a diverzními skupinami. Zkušenosti ze zahájení války proti Sovětskému svazu v roce 1941 ukazují, že nebezpečí vyřazení míst velení z činnosti v důsledku jejich nedostatečné ochrany a obrany je velmi reálné.

Armády NATO předpokládají a připravují v širokém rozsahu orgány k napadání míst velení, narušování spojení, vyřazování styčných důstojníků a hlavních funkcí onářů svazků. V pásmu každé divize v současných podmínkách může působit několik průzkumných orgánů a diverzních skupin, které se mimo jiné zaměřují na zjišťování a napadání míst velení divizí. Normy kapitalistických armád předpokládají zpravidla podporu prvosledových divizí hodnotou 80 až 150 letounových vzletů taktického letectva za den. Při vedení boje s použitím jaderných zbraní předpokládají vést 12 až 18 jaderných úderů převážně malé a střední ráže na naše svazky. Z těchto předpokladů vyplývá, že ochrana a obrana míst velení je důležitým úkolem, který nemůžeme podceňovat.

U motostřeleckých a tankových divizí se orgány a prostředky velení člení do tříprvkové soustavy: na velitelské stanoviště (VS), předsunuté velitelské stanoviště (PVS) v útoku, nebo záložní velitelské stanoviště (ZVS) v obraně a týlové velitelské stanoviště (TVS). Kromě toho

za přesunu bývá zřizováno pomocné velitelské stanoviště (PoVS). Každé místo velení se pak dále člení na skupinu velení, spojovací uzel a skupinu zabezpečení. VS a TVS divize se rozvíjí na ploše 500×500 m, PVS (ZVS) divize na ploše 200×200 m.

Požadavky ochrany a obrany míst velení realizujeme těmito základními opatřeními:

- utajením míst velení a jejich maskováním, skrytým a rychlým manévrem při přemísťování;

- organizací pořádkové služby, střežením, obranou proti napadení pozemními a vzdušným nepřítelem;

- ochranou proti zbraním hromadného ničení, zejména ženiijním budováním a ukrytím sil a prostředků a protipožární ochranou.

Tato opatření zahrnují opět celou řadu dalších činností, které se navzájem prolínají.

Prvotným úkolem vytvářejícím podmínky pro úspěšnou ochranu a obranu je **utajení**. Přes veškerou snahu o utajení míst velení se nemůžeme ale plně vyvarovat demaskujících příznaků, jako je soustředění speciální techniky typickým způsobem pro místa velení, zvýšený ruch osobních vozidel na příjezdových komunikacích, pohyb spojovacích letounů a vrtulníků poblíž těchto prostorů, intenzivní rádiový provoz, silnější protivzdušná obrana, střežení a pořádková služba, dým a kouřový opar, hluk elektrocentrál aj. Víme, že zcela odstranit demaskující příznaky nepůjde, ale musíme hledat taková

opatření, která sníží odlišení míst velení od ostatních prvků bojové sestavy.

Předně u spojovacích prostředků volíme takový režim, který bude omezovat možnosti nepřítele ke zjištění druhu a stupně místa velení i jeho přesné rozmístění. Rádiová vysílací střediska rozmístíme na technicky co největší možnou vzdálenost od míst velení, s možností dálkového ovládání, zpravidla ve vzdálenosti 1–2 km. Bude účelné klamat nepřítele zřizováním klamných míst velení, zejména rádiovým provozem.

Je nutné vyvarovat se vyznačování cest na místa velení různými směrovkami, přehrazování příjezdových a odjezdových cest viditelnými závorami, příliš početní regulační služby na viditelných místech, označování pracovišť hlavních funkcionářů, omezení pohyb a přjezd cizích příslušníků na místa velení. Jednotlivá vozidla, zejména štábní a speciální, budeme pečlivě maskovat, osobní styk uvnitř míst velení nahradíme pojiťky, např. dispečinkem uvnitř vozidel. Rozmístění jednotlivých skupin míst velení volíme obdobným způsobem jako u druhořadových jednotek, převážně v proudech nebo větveních.

Obranu míst velení proti pozemnímu nepříteli zabezpečujeme především rozmístěním uvnitř bojové sestavy vlastních vojsk, zpravidla poblíž druhých sledů a záloh, které jako jeden z variantních úkolů mohou být použity k odrážení proniknuvšího pozemního nepřítele, nebo k ničení jeho výsadek a současně zneškodňuje identifikaci prostorů míst velení. Současně je nutné mít na každém místě velení nezbytné síly a prostředky k ochraně a střežení proti působení nepřátelského průzkumu a malých skupin nepřítele. Ochrana a obrana míst velení musí být kruhová, včetně zabezpečení strýčích přístupů. Proti pozemnímu nepříteli je účelné organizovat strážní zajištění v několika okruzích:

- předně okruh nástražných osvětlovadel a zátarasů, popř. jiných technických čidel, kontrolovaný neutále strážním zajištěním;

- okruh hlídek strážního zajištění, které využívá i dalších technických prostředků, jako jsou infrapřístroje aj.;

- vnitřní přímé zajištění a střežení hlavních pracovišť, zejména středisek velení a spojovacího uzlu.

Kromě těchto prvků plánujeme obranné postavení bezprostředně na okraji míst velení k odrážení proniknuvšího nepřítele vyčleněnými silami a strážní zálohou u stanoviště dozorcího velitelského stanoviště.

Celková síla strážního zajištění je dána prostorem, který jednotlivá místa velení zaujmají, dále pozorovacími a bojovými možnostmi strážních jednotek. Vzhledem k dosahu výzbroje a technických prostředků pro vidění v noci by vzdálenost jednotlivých stanovišť neměla přesáhnout 500 m. Stanoviště strážních hlídek je vhodné volit 200 až 300 m od okraje rozmístění, v závislosti na terénu někdy i více. To vyžaduje u VS a TVS divize 4 až 8 stanovišť a u PVS (ZVS) divize 3 až 4 strážní stanoviště. Střežení pohyblivými strážními hlídkami, které mají větší rozsah střeženího úsaku, nezabezpečuje spolehlivou ochranu a obranu míst velení. To vyžaduje pro každé místo velení vyčlenit strážní jednotku v síle družstva až čety. Současná cvičná organizace v rámci velitelské (provozní) roty divize má strážní četu, kromě toho ke střežení se může využívat příslušníků hudby. V případě nedostatku sil u organických strážních jednotek je nezbytné použít motostřelecké jednotky z druhých sledů a záloh. V sestavě strážního zajištění rozmístíme i prostředky protitankové obrany a to na přístupových směrech, které umožňují pohyb pancéřované techniky. Čáru strážního zajištění volíme v terénu, který poskytuje podmínky pro pozorování přístupů k místům velení. Vzdálenost strážního zajištění musí umožňovat včasné vyhlášení signálů bojového poplachu pro jednotky na místech velení a zaujetí obrany vyčleněnými silami na jeho okraji. Tomuto požadavku odpovídá vzdálenost 200 až 300 m, vzhledem k tomu, že tyto prvky mají za úkol chránit místa velení proti menším skupinkám nepřítele.

Proti úderům ze vzduchu se VS divize brání baterií protiletadlového dělostřelečtva rozmístěnou na předpokládaném náletovém směru 1 až 2 km od VS. Na ostatních místech velení se využívá jednak pasívních opatření, jako maskování, včasné varování a využití úkrytů, jednak vyčleněných ručních zbraní k odrážení nízkoleticích cílů. Palba je zahajována až na zvláštní rozkaz, nebo při zjevném napadení místa velení, aby nedošlo k předčasnému prozrazení. Kromě toho jsou místa velení bráněna systémem vojskové PVO rozmístěným v sestavě vlastních vojsk. Přesto by bylo účelné, aby zabezpečující jednotky na místě velení byly vybaveny protiletadlovými komplety typu Strela obdobně jako motostřelecké jednotky. Proti nízkým letícím vzdušným cílům, zejména proti bitevním vrtulníkům, se kromě prostředků PVO využívá palby z ručních zbraní vyčleněnými silami podle Plánu

ochrany a obrany míst velení. Nejúčinnější je soustředěná palba jednotek.

Zvláštní význam v soudobých podmínkách mají opatření **radioelektronického boje**. Radioelektronické prostředky tvoří základ systémů velení a jsou jedním z hlavních objektů napadání nepřítelem. Základem ochrany je maskování provozu radioelektronických systémů a jednotlivých prostředků, odstraňování demaskujících příznaků, dodržování stanovených režimů provozu a klamání nepřítele. Hlavními opatřeními ochrany míst velení z hlediska radioelektronického boje jsou:

- přesuny a rozmísťování míst velení uskutečňovat po osách a v prostorech skýtajících přírodní skryt, využívat technických prostředků proti radiolokačnímu průzkumu,

- stanovit zásady rádiového provozu, kontrolovat odstranění demaskujících příznaků, organizovat klamání nepřítele klamnými rádiovými sítěmi.

Ochrana míst velení divize **proti zbraním hromadného ničení** má své zvláštnosti a odlišnosti v závislosti na charakteru bojové činnosti. V útočných formách bojové činnosti a při přesunech bude spočívat její těžiště v maskování, využívání ochranných vlastností a manévrovacích možností techniky, popř. stálých objektů v osadách. V obranných formách bojové činnosti bude spočívat těžiště opatření v ženijním budování míst velení. Ve všech případech manévru a rozvíjení míst velení předchází radiační, chemický a biologický průzkum, který se vysílá s rekognoskační skupinou. Pro každé místo velení přidělíme družstvo radiačního a chemického průzkumu.

Rekognoskační skupina se zpravidla vysílá ve složení: velitel — určený důstojník velitelské rotы v některých případech důstojník operační skupiny, dále po 1 důstojník ku štábu spojpr, zpřr, dr rchpz, čty PVO, vrtulníková letka, vyčleněné spojovací prostředky, ženijní jednotka a ženijní stroje, elektrocentrála, pořádková četa, potřebný materiál a sly velitelské (provozní) rotы na vytyčení a budování. Celkem to činí 10 až 12 vozidel.

Rozbor účinků jaderných úderů za různých podmínek ukazuje, že nejúčinnějším prostředkem zvýšení odolnosti je využití ženijních úprav terénu a sklepních objektů v osadách. Zejména využívání sklepních prostorů je neefektivnějším způsobem, vzhledem k tomu, že doba na jejich úpravu je v průměru šestkrát menší než při budování polních úkrytů. Pro ženijní budování míst velení divize jsou zpravidla vyčleňována 2 ždr s dozorem

kolovým (DOK) a jedním autotypem, s celkovou kapacitou 115 m³ za hodinu, dále pojízdný zemní vrták, prostředky pro průzkum a další prostředky jako motorové pily, miny, trhaviny ap. Tyto síly a prostředky jsou obvykle vyčleňovány pro VS divize, ostatní místa velení jsou budována vyčleněnými zabezpečovacími jednotkami, což je zcela nepostačující a je nutné i ostatní místa velení dotovat v přiměřeném rozsahu ženijními silami a prostředky. Pro vybudování VS divize v plném rozsahu je třeba zředit 10 až 12 úkrytů různého typu, do 70 okopů pro vozidla a techniku a kolem 20ti pohotovostních okopů, což v souhrnu představuje celkový objem 4900 m³. Vybudování TVS vyžaduje asi poloviční objem prací. Při použití uvedených prostředků by to znamenalo potřebu času asi dva a půl dne na vybudování míst velení v polních podmínkách. Jestliže však využijeme objektů osad zkracuje dobu budování šestkrát, znamená to potřebu pouze 10 hodin, což je reálnější. Limitujícím činitelem v soudobých podmínkách je tedy čas. Vzhledem k charakteru soudobé bojové činnosti, požadavkům na mobilitu všech prvků sestavy, nemůžeme předpokládat, že doba pobytu míst velení divize v jednom prostoru se bude prodlužovat, spíše naopak. Uvažujeme-li v útočné činnosti tempo kolem 50 km za den a chceme-li udržet VS divize v bojové sestavě v hloubce do 15 km za čarou dotyku, vyžaduje tento požadavek přemístit VS divize během 24 hodin nejméně 3×, tedy volbu 4 stanovišť. Frekvence PVS divize vzhledem ke kratší vzdálenosti od čáry dotyku bude asi dvojnásobná, naopak frekvence manévru TVS bude asi poloviční oproti VS divize. S relativně delší dobou na ženijní budování můžeme počítat při přechodu do obrany nebo v prostorech rozmístění mimo boj, ale zpravidla stejně doba (kterou máme k dispozici) nezabezpečí vybudování míst velení v plném rozsahu. Rovněž vyvíjené mobilní úkryty vyžadují relativně dlouhou dobu na instalaci (kolem 4 hodin). Z uvedeného vyplývá, že neefektivnějším způsobem je využívání sklepních a podzemních objektů osad, popř. rozmístění kombinovaným způsobem, zčásti v osadě, zčásti v přílehlém členitém a porostlém terénu. K úkrytí techniky v osadách můžeme využít po úpravě rovněž různých objektů jako silážní jámy apod., popř. s využitím trhavin vybudovat okopy obdobné jako v polních podmínkách.

Rozmístění míst velení v osadách má řadu výhod:

- lze ihned využívat odolných sklep-

ních místností, kterých je v každé osadě dostatečné množství, vyžadují jen dílčí úpravy, zejména k instalaci filtroventiláč-ních zařízení;

— v osadách je zpravidla dostatek ko-munikací pro rychlé opuštění prostoru;

— je podstatně snazší zásobování vo-dou, lepší podmínky pro práci i odpoči-něk, menší rozsah prací po protipožární opatření.

Nevýhodami rozmístění míst velení v osadách je různorodost objektů, složi-tější rekognoskace, nutnost případného izolování místního obyvatelstva. Je zřej-mé, že ne každá osada bude vhodná pro rozmístění VS. Je účelné, aby jednotky zabezpečení byly na tyto úkoly připravo-vány. Nevýhodou je, že v mírových pod-mínkách nemůžeme tento způsob rozmís-tování míst velení prakticky procvičovat. V řadě případů však nebudeme moci osad využít. Proto je nutné počítat i se zřízo-ním míst velení v polních podmínkách, nejlépe v středně členitém a porostlém terénu (malé lesy nebo okraje větších masívů s dostatkem komunikací). V po-hyblových fázích bojové činnosti je účelné za těchto podmínek rozmístění po skupi-nách v proudech, s možností rychlého manévru, který je rovněž jedním z účín-ných opatření ochrany.

Protipožární prostředky jsou v dosa-vadní struktuře omezeny na hasicí přístroje vozidel a výpomocné prostředky. Při tom je třeba vzít v úvahu, že tyto přístroje jsou konstruovány na rozměrově malé plochy, např. pro likvidaci požáru v motorovém prostoru ap. Základním způ-sobem protipožární ochrany na místech velení je využívání místních zdrojů a při rozsáhlejších požárech manévru mimo za-saženou oblast. V perspektivě bude účelné uvažovat o vybavení míst velení spe-ciálními protipožárními prostředky.

Významnou úlohu z hlediska kontroly některých opatření ochrany a obrany míst velení má **pořádková služba**. Kontroluje maskovací opatření, stanovený režim a pohyb na místech velení, chrání, aby na místa velení nepronikly nepovolané osoby. V prostorech rozmístění míst velení divi-ze organizuje pořádkovou službu určený důstojník operační skupiny, resp. na TVS náčelník organizačně plánovací skupiny. Pořádková hlídka uvnitř míst velení divi-ze je podřízena dozorcům VS. Při kontrole maskovacích opatření sleduje, aby ne-byl porušen rostlinný porost, nebyly zane-chávány stopy pásů a kolejí mimo komu-nikace, nedocházelo k nedovolenému po-hybu techniky a osob, zejména u cizích

vozidel dodržování vyhrazených parkovišť na okraji míst velení a jejich maskování. Kontroluje světelnou kázeň, zabraňuje roz-dělávání ohňů a osvětlení na pozorova-telných místech, vyznačení určených pra-covišť. Na místech velení se vyznačují sta-noviště operačního dozorce VS, dozor-čího pro spojení, stanice polní pošty, ošetřovna, úkryty pro živou sílu, stano-viště dopravních vozidel a úseky terénu, kde je zakázán pohyb vozidel.

Obranu a ochranu VS divize organizuje náčelník štábu prostřednictvím správce štábu, na TVS důstojník štábu týlu podle pokynů náčelníka týlu, na PVS a ZVS zpravidla zástupce velitele s vyčleněným důstojníkem operační skupiny. Opatření k ochraně a obraně míst velení se zahr-nují do plánu ochrany a obrany VS (TVS, ZVS ap.). Tento plán schvaluje NS a funk-cionáři, kteří jednotlivým místům velení velí. Plán ochrany a obrany se zpracová-vá zpravidla na schématu, kde se vyjádří:

— rozmístění jednotlivých složek a prostředků daného místa velení;

— stanoviště pořádkové a regulační služby, stanoviště strážních hlídek, okruh technických prostředků a zátarasů, pa-lebná postavení protitankových prostřed-ků a PVO;

— obranná postavení a úseky jedno-tek vyčleněných k obraně místa velení při napadení pozemním nepřítelem, sek-tory palby;

— osy a shromaždiště pro rychlé opuštění prostoru.

V tabulkách na schématu se uvádí:

— varovné signály a způsob činnosti při jejich vyhlášení;

— složení a výzbroj jednotlivých sou-částí určených k obraně vymezených úse-ků;

— jednotky vyčleněné ke střežení, je-jich síla a složení;

— protipožární prostředky;

— legenda.

Součinnostní otázky pro obranu míst velení řeší zpracovatel Plánu ochrany a obrany. Jde zejména o vyhlášení a čin-nost na signály při různých variantách napadení, rozdělení sil a prostředků, se-znání všech příslušníků míst velení s opatřeními ochrany a obrany a nácvik činnosti. Při napadení místa velení řídí jeho obranu a upřesňuje součinnostní otázky dozorců VS podle pokynů NS.

Velitelé zabezpečujících jednotek a všichni příslušníci, kteří jsou na místech velení, musí být přímo v terénu seznáme-ni se svými úkoly a se způsobem činnosti

při vyhlášení jednotlivých signálů a při rychlém opuštění prostoru. S těmito úkoly je seznámí důstojník bezprostředně po zaujetí nového prostoru.

Význam spolehlivé ochrany a obrany míst velení divize není vždy v potřebné míře doceňován, a to zejména u těch prvků, které vytváří zálohu, tj. PVS a ZVS. Omezené prostředky pro její budování, střežení, PVO, protipožární a jiné činí tato místa velení značně zranitelná. Vzhledem k perspektivě vybavení míst velení pracovišti v OT a objektivním podmínkám omezené doby na jejich budování, je nutné předpokládat, že jedním z nejdůle-

žitějších opatření ochrany a obrany míst velení bude jejich častý manévr. Zkvalitňování organizace polních míst velení, zdokonalování jejich ochrany a obrany je již několik let středem pozornosti velitelů a štábů. Ministr národní obrany ČSSR ve svém rozkaze pro letošní výcvikový rok uložil v přípravě štábů zdokonalovat tuto problematiku. Uvedené zásady ochrany a obrany míst velení divize vyjadřují současné možnosti, ale je třeba, abychom viděli i nezbytnost postupného vývoje, dalšího zdokonalování prostředků i způsobů ochrany a obrany míst velení, které musí být v souladu s požadavky soudobého boje.

DOPLŇKOVÝ PRŮZKUM PO VLASTNÍCH JADERNÝCH ÚDERECH

Jaderné zbraně, jako hlavní prostředky ničení, budou plnit rozhodující taktické, operační i strategické úkoly. Přesto však jim nemůžeme přiřkládat univerzální úlohu. Pouze při jejich společném použití s ostatními zbraněmi hromadného ničení, s klasickými prostředky a ve spojení s rozhodnou činností tankových a motostřeleckých svazků a výsadek můžeme zabezpečit splnění cílů boje a operace.

Naše řády a předpisy zvýrazňují úlohu jaderných zbraní a jejich vliv na průběh boje i operace v celé řadě svých ustanovení. Např. „Soudobé operace pozemního vojska jsou charakterizovány hromadným použitím jaderných zbraní a ostatních prostředků hromadného ničení a rychlou, manévrovou činností vojsk. **Dovedné použití jaderných zbraní** a rychlá činnost motostřeleckých, tankových, výsadekových i ostatních druhů vojsk umožňují v krátké době zničit nepřítele a dosáhnout cílů operace“ (Oper-1-1, čl. 63).

„Zničení nepřítele v soudobém boji se dosahuje jadernými údery a mohutnou palbou ostatních zbraní. **Správná volba objektů pro jaderné údery**, dosažení palebné převahy nad nepřítelem a dovedné využití účinků jaderných zbraní je proto nejdůležitější podmínkou úspěšného splnění bojových úkolů“ (Vševojsk-1-1, čl. 31).

K tomu, abychom mohli jaderné zbraně jakéhokoli druhu včas a efektivně použít, vytváří jednu ze základních podmínek centrálně řízený a komplexně vedený průzkum na taktickém a operačním stupni velení. O významu průzkumu pro použití vlastních jaderných úderů a **zjištění jejich výsledků** hovoří rovněž naše řády a předpisy na mnoha místech. Např. „Průzkum se organizuje tak, aby odhalil zámysl a možný charakter činnosti nepřítele, včas zjistil přípravu k napadení a stanovil dobu jeho zahájení, odhalil složení a uskupení sil a prostředků, objekty k ničení, zjistil nové druhy výzbroje a bojové techniky, jejich hlavní takticko-technická data a způsoby použití a **zjistil výsledky vlastních jaderných úderů**“ (Oper-1-1, čl. 37).

„Průzkum objektů vlastních jaderných úderů se organizuje s cílem zjistit jejich charakter, rozměry, hlavní prvky a souřadnice. Zjišťuje se též odolnost

objektu proti účinkům jaderného výbuchu a jeho jednotlivé prvky, jejichž zničení zabezpečí splnění úkolu. **V případě nutnosti se může organizovat doplňkový průzkum**“ (Oper-1-1, čl. 113).

„Aby bylo možno správně se rozhodnout a úspěšně vést bojovou činnost, musí všichni velitelé a štáby včas organizovat průzkum k zjištění uskupení, zámyslu a možné činnosti nepřítele... a **zjistit výsledky provedených jaderných úderů**“ (Vševojsk-1-1, čl. 83).

„Je-li nutno potvrdit, že zjištěný objekt je v původním prostoru nebo je-li třeba určit jeho přesné souřadnice před jadernými údery, **provede se doplňkový průzkum**. Doplňkový průzkum se provádí **nejúčinnějšími a nejrychlejšími prostředky**“ (Vševojsk-1-1, čl. 85).

Průzkum musí včas a přesně **zjistit potřebné údaje pro vedení vlastních jaderných úderů**, odhalit skutečné nepřátelské objekty a odlišit je od klamných“ (Zprav-1-1, čl. 2).

Z citací vystupuje výrazně do popředí význam jaderných zbraní, stejně jako úloha a místo průzkumu při vytváření nezbytných předpokladů pro jejich použití a při zjišťování výsledků po vlastních jaderných úderech. V souvislosti s tím vzrůstá **důležitost doplňkového průzkumu**, jehož organizací a vedením se v příspěvku zabývám v aplikaci na stupeň vševojskové armády. Přitom se pokusím dát odpověď na otázky **co zjišťovat, jakých sil a prostředků použít a jak doplňkový průzkum organizovat a vést**. V souladu s názvem tématu řeším pouze doplňkový průzkum po vlastních jaderných úderech. Toto zúžení však v žádném případě neznamená podcenění významu doplňkového průzkumu před uskutečněním jaderných úderů a v jejich průběhu.

Úkoly, které plní jaderné zbraně v operaci, a možné objekty průzkumu

Vzhledem k mohutnosti svého účinku budeme jaderných zbraní využívat k řešení rozhodujících úkolů v operaci.

V první armádní operaci, kdy nepřítel použije jaderných zbraní od samého začátku války, budeme jaderných zbraní využívat k odrazení agrese vzdušného a pozemního nepřítele, k zabezpečení rozvinutí pozemních vojsk, a jejich přechodu do útoku uskutečněním prvního jaderného úderu. Jaderné zbraně mohou plnit tyto úkoly:

- ničit prostředky jaderného napadení,
- ničit hlavní uskupení pozemních vojsk s důrazem na tankové útvary a svazky,
- ničit letištní uzly a systémy protivzdušné obrany,
- dezorganizovat velení a řízení pozemních vojsk, letectva a prostředků protivzdušné obrany,
- narušovat činnost týlu a ničit důležité týlové objekty.

V armádní operaci je hlavním prostředkem použití jaderných zbraní raketové vojsko. Podle organizačních stupňů svého začlenění se skládá ze svazků a útvarů operačně taktických raket (front, vševojsková armáda) a útvarů taktických raket (vševojskový svazek). Dalším, velmi efektivním prostředkem použití jaderných zbraní je letectvo. Vzhledem k tomu, že vševojsková armáda nemá ve své organizační struktuře začleněno stíhací bombardovací letectvo, plní úkoly palebné podpory v její prospěch letecká armáda frontu vyčleněným úsilím nebo přidělením částí sil a prostředků, včetně jaderných pum.

Při rozdělení objektů pro použití jaderných zbraní na jednotlivých stup-

ních velení vycházíme z bojového (operačního) úkolu a možností organických prostředků jaderného napadení.

Možné objekty pro ničení jadernými zbraněmi vševojskového svazku prvního sledu jsou:

- taktické prostředky jaderného napadení (víceúčelové hlavnové dělostřelectvo, dělostřelecké rakety Honest John a RS Lance),
- druhé sledy brigád a divizí prvního sledu,
- brigádní a divizní dělostřelectvo,
- místa velení brigád a divizí atd.

Organické prostředky jaderného napadení vševojskové armády mohou ničit:

- operačně taktické a taktické prostředky jaderného napadení (Pershing, řízené střely Lance),
- druhé sledy a zálohy armádních sborů prvního sledu,
- sborové dělostřelectvo,
- místa velení armádních sborů,
- prostředky PVO, střediska řízení a navádění taktického letectva a jiné radioelektronické prostředky v sestavě armádních sborů prvního sledu,
- předsunuté sklady speciální munice,
- předsunutá letiště taktického letectva a letiště vojskového letectva pro bitevní vrtulníky,
- týlové objekty a zařízení armádních sborů, atd.

Toto vymezení a delimitace objektů ničení není však konstantní a neměnné. Raketové vojsko vševojskové armády může působit i na prostředky jaderného napadení, druhé sledy a místa velení divizí a další objekty.

Základní podmínkou pro efektivní použití jaderných zbraní na uvedené objekty bude jejich včasné a přesné zjištění. Tyto objekty představují tedy zároveň **objekty průzkumu**, které budou diferencovaně pokrývat průzkumné orgány jednotlivých stupňů velení. Průzkum a doplňkový průzkum těchto objektů budeme vést před použitím vlastních jaderných zbraní a v průběhu jaderného úderu. Doplňkový průzkum pak po jaderných úderech k zjištění jejich výsledků. Cílem tohoto průzkumu bude:

- zjistit stupeň zničení nebo narušení objektů,
- upřesnit ztráty na živé síle, výzbroji a bojové technice,
- zjistit opatření nepřítele k obnově bojeschopnosti,
- zjistit objekty, které nebyly jadernými údery zasaženy,
- pátrat po dalších důležitých objektech atd.

Síly a prostředky pro doplňkový průzkum

Organizaci doplňkového průzkumu po vlastních jaderných úderech se zabývá na stupni vševojskové armády celá řada funkcionářů. Řídící úlohu v tomto směru mají velitel a náčelník štábu, kteří řeší tuto otázku v doplňkových úkolech a pokynech pro průzkum v průběhu operace. Rozhodující vliv na organizaci doplňkového průzkumu mají zpravodajské orgány vševojskového štábu, tj. náčelník zpravodajského oddělení a příslušníci zpravodajského oddělení. Dále je třeba vidět podíl náčelníka dělostřeleckého průzkumu a vyčleněných důstojníků ostatních druhů vojsk a speciálních vojsk, pověřených řešením otázek průzkumu.

Vedle uvedených funkcionářů, jejichž vliv na organizaci doplňkového průzkumu je přímý a nejvýraznější, mohou se na této činnosti podílet nepřímo

některá oddělení vševojskového štábu (např. operační oddělení, skupina radioelektronického boje, atd.), velitelské a zpravodajské orgány podřízených stupňů velení i nadřízeného štábu (svými hlášeními, požadavky a nařízeními).

K vedení doplňkového průzkumu po vlastních jaderných úderech můžeme využít některých organických sil a prostředků průzkumu vševojskové armády, z nichž vytváříme příslušné průzkumné orgány. Vedle toho může vševojsková armáda využívat zpráv, získaných činnostmi průzkumných orgánů podřízených stupňů velení (vojskového, hloubkového, rádiového, radiotechnického a radiolokačního průzkumu) a nadřízeného štábu (speciálního, rádiového, radiotechnického, vzdušného a agenturního průzkumu).

Z organických sil a prostředků průzkumu vševojskové armády můžeme k vedení doplňkového průzkumu zasadit průzkumné orgány speciálního, rádiového a radiotechnického průzkumu diferencovaně, v závislosti na konkrétní situaci, potřebách a možnostech.

Ze sil a prostředků průzkumu druhů vojsk a speciálních vojsk bude výhodné použití průzkumných orgánů zejména dělostřeleckého průzkumu na stupni vševojskové armády i vševojskového svazku.

Základním požadavkem je, aby doplňkový průzkum po vlastních jaderných úderech vedly **nejúčinnější a nejrychlejší** prostředky. Za nejúčinnější považují síly a prostředky vzdušného, hloubkového, speciálního a vojskového průzkumu, za nejrychlejší síly a prostředky vzdušného, rádiového a radiotechnického průzkumu.

Organizace doplňkového průzkumu

Organizace doplňkového průzkumu po vlastních jaderných úderech zahrnuje jeho řízení ve všech fázích, zpracování zpráv ve všech etapách a jejich předání k využití cestou informační činnosti. Jak jsem uvedl, na organizaci doplňkového průzkumu se podílí celá řada funkcionářů. Přímými a bezprostředními organizátory tohoto průzkumu jsou však zpravodajské orgány vševojskového štábu a jejich výkonný prvek místo řízení náčelníka zpravodajského oddělení. Vedle samotného náčelníka zpravodajského oddělení náleží při řízení doplňkového průzkumu rozhodující úloha skupině plánování a řízení průzkumu, při zpracování a zevšeobecnění výsledků doplňkového průzkumu — informační skupině zpravodajského střediska.

Úkoly spojené s organizací doplňkového průzkumu musíme řešit rychle, pružně, promyšleně, koordinovaně a přednostně. Značný význam v této činnosti má centralizace řízení, plná vzájemná informovanost a těsná součinnost po horizontální i vertikální linii. Úspěšná organizace doplňkového průzkumu po vlastních jaderných úderech vyžaduje od zpravodajských orgánů vševojskového štábu zabezpečovat a řešit tato opatření:

- s možností a nutností plnění tohoto úkolu počítat již při plánování průzkumu v období přípravy operace,

- znát zámysl použití vlastních jaderných zbraní, objekty jaderných úderů a udržovat nezbytnou součinnost s příslušnými odděleními štábu v zájmu zajištění bezpečnosti průzkumných orgánů působících v sestavě nepřítele, rychlého předání a využití jimi hlášených zpráv,

- znát dobu, epicentra a mohutnost uskutečněných vlastních jaderných úderů,

- mít přehled o situaci a prostorech činnosti zasazených průzkumných

orgánů před zahájením vlastních jaderných úderů a mít s nimi neselhávající spojení,

— po vlastních jaderných úderech vydat zasazeným průzkumným orgánům doplňkové úkoly k zjištění výsledků a dalších důležitých objektů, popř. vyslat nové průzkumné orgány ze zálohy sil a prostředků průzkumu,

— v nejkratší možné době vyhodnotit a předat k dalšímu využití zprávy hlášené zasazenými průzkumnými orgány.

Stejně jako v období plánování operace musíme i v jejím průběhu zabezpečovat velmi úzkou součinnost mezi zpravodajskými orgány, stejně jako mezi nimi a dalšími funkcionáři zainteresovanými plně nebo částečně na řízení průzkumu a zpracování zpráv. Při organizaci doplňkového průzkumu po vlastních jaderných úderech vystupuje do popředí součinnost náčelníka zpravodajského oddělení, popř. jím určených zpravodajských důstojníků s operačním oddělením, štábem raketového vojska a dělostřelectva a střediskem bojového velení letecké armády.

Vedení doplňkového průzkumu

K vedení doplňkového průzkumu po vlastních jaderných úderech můžeme využít průzkumných orgánů různého druhu na taktickém i operačním stupni. Vzhledem k omezenému rozsahu příspěvku a k řešenému stupni velení v dalším rozeberu činnost pouze průzkumných orgánů vševojskové armády a posoudím možnosti využití vzdušného průzkumu.

Speciální průzkum na stupni vševojskové armády vedeme s využitím průzkumných skupin speciálního určení. Jedním z hlavních úkolů tohoto průzkumu je zjišťovat nebo upřesňovat důležité objekty v týlu nepřítele, určovat jejich souřadnice a další údaje nutné pro rozhodování velitelů a k vedení úderů vlastních jaderných zbraní. To znamená, že určitá část průzkumných skupin speciálního určení bude plnit úkoly přímo v prostorech plánovaných pro použití vlastních jaderných zbraní. Je proto nezbytné pečlivě časově a prostorově sladit jejich činnost s plánovanými jadernými údery, údery letectva a palbami dělostřelectva. Přitom je třeba věnovat hlavní pozornost jejich včasnému a organizovanému vyvedení z ohrožených prostorů. Nařízení k vyvedení vydá náčelník zpravodajského oddělení cestou skupiny řízení speciálního průzkumu. Přitom však nesmí být prozrazen zámysl použití vlastních jaderných zbraní co do prostoru a času.

Při požadavku nepřetržitého sledování objektu až do zahájení jaderného úderu musí velitel průzkumné skupiny speciálního určení zabezpečit jeho pozorování z bezpečné vzdálenosti s využitím výhodné konfigurace terénu. Vyčlenění pozorovatelé musí být vybaveni prostředky protichemické ochrany a příslušnými technickými prostředky průzkumu.

Při vydání rozkazu k vyvedení celé skupiny z ohrožených prostorů je nezbytné, aby sledování objektů převzal jiný druh průzkumu (jiný průzkumný orgán).

Již při plánování činnosti průzkumných skupin speciálního určení je třeba předpokládat vývoj radiační a chemické situace v příslušných prostorech. Za tím účelem musí mít náčelník zpravodajského oddělení údaje o předpovědích zamoření na území nepřítele a průzkumné orgány musí být vybaveny prostředky protichemické ochrany jednotlivce a základními přístroji radiačního a chemického průzkumu.

Před zahájením vlastních jaderných úderů je třeba vyhodnotit jejich možné přímé účinky a při pozemních úderech rovněž předpokládané oblasti zamoření. Na základě toho stanovíme bezpečnostní čáru od epicentra pro nekrytou živou sílu, předpokládané pásmo radiační stopy a dobu pohotovosti k ochraně. S přihlédnutím k úkolům a konkrétní situaci upřesníme další činnost příslušné průzkumné skupiny speciálního určení (vyvedení z pásma předpokládané radiační stopy nebo shromáždění v určitém prostoru a využití úkrytů).

Jestliže má průzkumná skupina speciálního určení úkol hlásit přesně epicentrum jaderného úderu, nařídí velitel skupiny průzkumným hlídkám (pozorovatelům, pozorovacím hlídkám) stanovit azimuty v okamžiku výbuchu. Vzájemným protnutím dvou až tří azimutů pak určíme dostatečně přesně epicentrum jaderného výbuchu.

K doplňkovému průzkumu po vlastních jaderných úderech využíváme zejména těch průzkumných skupin speciálního určení, které působí v blízkosti objektů nebo prostorů zpravodajského zájmu, u nichž jsme plnění tohoto úkolu předpokládali již při plánování jejich činnosti. Předpokládáme, že po vlastních jaderných úderech obdrží až 50 % zasazených průzkumných skupin speciálního určení úkoly k vedení doplňkového průzkumu.

Mezi hlavní výhody speciálního průzkumu při plnění úkolů doplňkového průzkumu po vlastních jaderných úderech patří jeho přesnost a hodnověrnost jím získaných zpráv. Určitou nevýhodou je značná náročnost při plnění úkolů doplňkového průzkumu.

Rádiový a radiotechnický průzkum na stupni vševojskové armády vedou pracoviště a stanoviště rádiového a radiotechnického zaměřování a rádiového odposlechu. Předpokládáme, že rádiový a radiotechnický průzkum bude získávat zprávy o celé řadě důležitých objektů, které budou zároveň cíli vlastních jaderných úderů.

Bezprostředně po vlastních jaderných úderech se bude rádiový a radiotechnický průzkum podílet na doplňkovém průzkumu zjišťováním výsledků jaderných úderů. Jeho hlavním úkolem bude zjišťovat stupeň narušení nebo vyřazení systémů velení, řízení, uvědomování a navádění. Přitom bude pečlivě zkoumat a vyhodnocovat přímé a nepřímé výsledky použití vlastních jaderných zbraní.

Mezi přímé důsledky počítáme odmlčení jednotlivých míst velení nepřítelů nebo jejich spojovacích uzlů, odmlčení určitých sledovaných radiotechnických prostředků nepřítelů rozmístěných v prostorech nebo v blízkosti míst řízení a uvědomování a zbraňových systémů, na které jsme vedli jaderné údery.

Nepřímě můžeme rádiovým průzkumem vyhodnocovat výsledky vlastních jaderných úderů odposlechem zpráv formalizovaného typu o použití jaderných zbraní nepřitelem a z celé řady dalších situačních hlášení jednotek a útvarů napadených jadernými zbraněmi. Z případů provozní nekázně obsluh rádiových stanic můžeme zjišťovat vlivy jaderných úderů na morální stav vojska nepřítelů.

Použití jaderných zbraní zejména v atmosféře (vzdušné výbuchy) může vyvolat určité problémy v organizaci a vedení rádiového průzkumu v důsledku narušení KV spojení. Tato skutečnost ovlivní jak KV spojení u nepřítelů, tak i řízení vlastních rádiových průzkumných jednotek, zvláště pak křídelních zaměřovačů.

Opatření, která v důsledku toho přijme nepřítel (maximální využívání spojení VKV a radioreléového spojení, práce spojovacích prostředků KV na kratší vzdálenost přímou, to znamená povrchovou vlnou) vyvolávají nutnost mnohem více úkolovat rádiové průzkumné jednotky VKV vešvojskových svazků prvního sledu a využívat jich v zájmu a ve prospěch vševojskové armády. Dále bude třeba zkrátit základnu rádiového průzkumu KV tak, aby bylo za každé situace zabezpečeno neselhávající rádiové spojení (to znamená šířku okolo 60 km) a co nejvíce ji přiblížit k čáře dotyku (cca 10 km). V důsledku těchto opatření počítáme se zkrácením dosahu rádiového průzkumu KV na 60—120 km.

Při použití jaderných zbraní je třeba rovněž věnovat pozornost důsledné realizaci všech opatření OPZHN, včetně ženijních, k ochraně živé síly a průzkumné a bojové techniky. To si vyžádá zvýšené fyzické úsilí všech příslušníků rádiového a radiotechnického praporu zvláštního určení vševojskové armády. Svůj značný význam bude také mít ochrana a maskování radiolokačních pátračů a ostatních prostředků radiotechnického průzkumu umístěných na dominantách.

Hlavní výhodou rádiového a radiotechnického průzkumu při plnění úkolů doplňkového průzkumu po vlastních jaderných úderech je jeho pohotovost, velký rozsah, dosah a rychlost. Mezi určité nevýhody patří v některých případech úroveň jeho přesnosti a hodnověrnosti.

Vzdušný průzkum ve prospěch vševojskové armády vedou síly a prostředky průzkumného leteckého pluku letecké armády frontu. Hlavní úsilí vzdušného průzkumu se soustřeďuje k zjištění a upřesnění souřadnic prostředků jaderného napadení a jiných důležitých objektů pro vlastní jaderné údery. Před jadernými údery vedou osádky průzkumných letounů průzkum a doplňkový průzkum. Vzdušný průzkum po jaderných úderech se uskutečňuje formou kontrolního průzkumu, vzlety průzkumných letounů jednotlivě nebo ve dvojicích, podle plánu nebo na výzvu. Plánované lety probíhají podle „plánové tabulky průzkumných letů“, v níž se obvykle předem počítá s vyčleněním vzletového úsilí právě pro tyto účely. Požadavky řeší náčelník zpravodajského oddělení cestou střediska bojového velení letecké armády. Vedle toho je třeba na stupni vševojskové armády i na podřízených stupních velení plně využívat odposlechu zpráv vzdušného průzkumu.

Pro potřeby doplňkového průzkumu po vlastních jaderných úderech je vzdušný průzkum jedním z neúčinnějších druhů průzkumu, zvláště pro svou pohotovost, rychlost a přesnost.

Závěrem chci uvést, že zjištění výsledků vlastních jaderných úderů patří mezi významné úkoly průzkumu. Doplňkový průzkum po vlastních jaderných úderech organizují na stupni vševojskové armády zpravodajské orgány vševojskového štábu podle pokynů velitele (náčelníka štábu) a v těsné součinnosti s dalšími zainteresovanými funkcionáři. Úspěšná organizace doplňkového průzkumu po vlastních jaderných úderech vyžaduje pohotovost, rychlost, promyšlenost, koordinovanost a centralizaci. Na vedení doplňkového průzkumu se diferencovaně podílejí průzkumné orgány vševojskové armády, podřízených stupňů velení a nadřízeného štábu. Přitom využívají zejména již zasazených průzkumných orgánů a v případě nutnosti vysílají další ze zálohy sil a prostředků průzkumu. Hlavními požadavky úspěšného vedení doplňkového průzkumu po vlastních jaderných úderech jsou včasnost, přesnost, rychlost, účinnost a komplexnost.

K ŘÍZENÍ DĚLOSTŘELECKÉHO PRŮZKUMU

Řízení dělostřeleckého průzkumu je hlavním úkolem náčelníků průzkumu (NPz) dělostřeleckých štábů všech stupňů. Tito funkcionáři jsou však pouze výkonnými orgány, uskutečňují rozhodnutí náčelníků raketového vojska a dělostřelectva (NRVD) nebo velitelů dělostřeleckých útvarů (jednotek) a jejich náčelníků štábů (NŠ), kteří za řízení dělostřeleckého průzkumu nesou odpovědnost. Rozhodující role tedy přísluší NRVD a dělostřeleckým velitelům.

Úloha NRVD armády a divize v řízení dělostřeleckého průzkumu

Nejvýrazněji se úloha NRVD armády a divize projevuje v období plánování bojové činnosti RVD, tedy i plánování dělostřeleckého průzkumu.

NPz štábu RVD musí být na začátku plánování (nebo postupně v jeho průběhu) informován o zpravodajském hodnocení nepřítele, o vševojskovém úkolu (v potřebném rozsahu) a o úkolech RVD (v čase a prostoru). NPz se s těmito údaji seznámí zpravidla na shromáždění štábu, které NRVD svolá po návratu z operační orientace u velitele armády (divize).

Pokládám za nutné zmínit se o tom, že ve smyslu nesprávného názoru bývá NPz pokládán za jakéhosi zpravodajského orgána dělostřeleckého štábu, na kterém je často požadováno zpravodajské ohodnocení protistojícího nepřítele. Takové názory je třeba odmítnout. Jediný, kdo je oprávněn k ocenění síly, umístění a pravděpodobného zámyslu nepřítele, je náčelník zpravodajského oddělení. Jeho závěry přejímají všechna oddělení štábu armády (divize), tedy i štáb RVD. Ovšem náčelník průzkumu RVD je povinen je znát.

Pro plánování dělostřeleckého průzkumu je nezbytné, aby NRVD a zpravidla i NŠ stanovili cíle a úkoly průzkumu. Kromě toho je nutné vydat pokyny pro upřesnění bojové činnosti dělostřeleckého průzkumu buď v jednotlivých obdobích plánované operace (boje), nebo ve prospěch jednotlivých součástí RVD (raketového vojska, dělostřelectva a protitankového dělostřelectva). Tyto pokyny nebude zpravidla vydávat NRVD, ale jeho NŠ (tyto rozeberu ve druhé části článku).

Stanovení cíle průzkumu je povinností NRVD, který je v této činnosti nezastupitelný. Je tomu tak proto, že jedině on je v daném čase schopen posoudit, co je pro palbu (rozumím jak palbu dělostřelectva, tak úderu raketového vojska) rozhodující, co je podstatné a co je méně důležité. NRVD tedy orientuje dělostřelecký průzkum na rozhodující druhy cílů, do nejdůležitějších prostorů a dává základní časovou orientaci.

Je zřejmé, že takové rozhodnutí bude vždy spojeno s rizikem. K jeho maximálnímu zmenšení je třeba, aby NRVD ve svých úvahách při formulaci cíle průzkumu vycházel z:

- úkolů armády (divize) a úlohy RVD v něm;
- úkolů RVD v operaci (boji);
- situace (síly a uskupení) nepřítele a z jeho pravděpodobného zámyslu;
- úkolů dělostřeleckého průzkumu stanovených nadřazeným.

Při tom přihlíží i k situaci, ale zejména k možnostem sil a prostředků dělostřeleckého průzkumu. Zevrubná znalost jejich možností (časových, prostorových, technických apod.) je nezbytným předpokladem.

Formulace cíle průzkumu může být stručná, ale vždy konkrétní a výstižná. NRVD musí mít při tom na paměti, že cíl průzkumu je základní směrnici pro činnost dělostřeleckého průzkumu. Musí se vystříhat nic neříkajících frází typu: „Zabezpečovat RVD přesnými a včasnými průzkumovými údaji“; „Zjišťovat taktické prostředky jaderného napadení, dělostřelecké minometné, raketometné a protiletadlové baterie v pásmu průzkumu, atd.“. Takový náčelník, který buď neřekne nic, nebo vyjmenuje všechno a dává to za úkol zjišťovat v celém pásmu průzkumu nemusí cíl průzkumu určovat, neboť je to zbytečné. Hlavní smysl cíle průzkumu — určit hlavní druhy cílů a jejich zjišťování vymezit prostorově, popř. časově — se vytrácí.

Formulace cíle průzkumu zpravidla obsahuje:

1. Co zjišťovat (rozhodující druhy cílů pro danou etapu operace — boje).
2. Kde zjišťovat (nejdůležitější směry nebo prostory průzkumu).
3. Kdy zjišťovat (lhůty dodání určitých zpráv, nejdůležitější období operace — boje, ve kterých je třeba zintenzívnit průzkum atd.; tedy základní časová orientace).

Pořadí bodů není důležité. Důležité je však, aby cíl průzkumu všechny prvky této základní orientace obsahoval.

Příklad možné formulace cíle průzkumu NRVD armády:

1. Získat podklady o budování a zaujímání obrany nepřítele na řece Naab, na směru hlavního úderu 7. A.

Do 07.00 6. 3. zjistit a upřesnit souřadnice prostředků jaderného napadení, dělostřelectva, míst velení a radioelektronických prostředků 4. mod. pro dělostřelecké přikrytí vyvedení a rozvinování 20. td a 21. msd. Do 10.00 6. 3 dokončit upřesnění cílů pro dělostřeleckou přípravu a podporu v úseku průlomu 7. A a na jeho bocích.

2. V průběhu operace sledovat činnost 10. td, zjistit směry a osy vyvádění a možné východiště k protizteči. Sledovat vyvádění hlubších operačních záloh (mobilizovaný as) a jejich činnost (směry, osy a dobu zasazení). Zjišťovat nové prostředky jaderného napadení.

3. Pohotovost průzkumu 17.00 5. 3.

Z příkladu je zřejmé, že NRVD může formulovat cíl průzkumu až tehdy, kdy si ujasnil uskupení, hodnotu a pravděpodobný zámysl nepřítele, úkol armády (divize), úkoly RVD a způsoby jejich plnění. Dále je zřejmé i to, že bližší úkoly vyjádří podrobněji (má je více ujasněny).

Předpokladem takovéto formulace cíle průzkumu však je, aby náčelník průzkumu znal obecné zásady bojové činnosti RVD. Je např. zbytečné, aby NRVD vyjmenovával hlavní druhy cílů pro dělostřeleckou přípravu a podporu průlomu připravené obrany nepřítele. NPz musí vědět, že to jsou opěrné body čet rot prvního a druhého sledu, PT prostředky mezi nimi, místa velení, dělostřelecké, minometné, raketometné a protiletadlové baterie, prostory soustředění rot praporů druhého sledu nebo jejich rajóny obrany atd. Musí vědět i to, že průzkum se vede do hloubky obrany brigády prvního sledu, do 2 km na bocích úseku průlomu, že dělostřelectvo se zjišťuje do vzdálenosti 2/3 jeho dostřelu od úseku průlomu atd. Stejně musí znát i mechaniku přípravy a vedení prvního jaderného úderu frontu — musí vědět, které objekty zjišťuje a upřesňuje front, které armáda atd. Zkrátka NPz musí mít určitou sumu znalostí, bez kterých by formulace cíle průzkumu byla nezbytně velmi obsažná a tím nepřehledná.

Úkoly průzkumu jsou rozvinutím cíle průzkumu do větší konkrétnosti. Na jejich určení NRVD zpravidla nezbývá čas. Zpravidla je stanoví NŠ, někdy i na návrh NPz (uvádím je v druhé části článku).

Úloha NRVD v řízení dělostřeleckého průzkumu samozřejmě nekončí stanovením cíle průzkumu. Jeho velmi důležitým úkolem je i **vytváření podmínek pro práci dělostřeleckého průzkumu**.

Je proto třeba, aby NRVD:

- vytvářel podmínky pro předstih průzkumu před palebnými jednotkami, zejména tím, že bude NPz včas informovat o závažných rozhodnutích (např. o úseku průlomu, prostorech rozhodující palebné činnosti, prostoru a době zasazení druhého sledu atd.);

- vždy zvážil, kde je přítomnost NPz skutečně nezbytná, a poskytl mu dostatek času a prostoru pro organizaci průzkumu (zejména systému sběru a vyhodnocení zpráv) v rozhodující době a na nejdůležitějším místě;

- akceptoval doporučení a návrhy NPz, zejména co do času a možnosti splnit ten který úkol a co do vyžádání dalších sil a prostředků průzkumu; důležité je i to, aby umožnil NPz tyto návrhy podávat;

- dbal na udržování trvalé a těsné součinnosti NPz se zpravodajským oddělením;

- vydával rozhodnutí úměrná možnostem průzkumu a vytvářel optimální materiální podmínky.

Kromě toho plní NRVD vůči dělostřeleckému průzkumu i řadu dalších povinností. Jsou to zejména:

- vyslechnutí a schválení návrhu NPz na použití dělostřeleckého průzkumu. I v případě značné časové tísně je povinen posoudit a schválit časovou rozvahu;

- schválení „Plánu dělostřeleckého průzkumu“;

- kontrola dělostřeleckého průzkumu;

- upřesnění cíle průzkumu, seznamování NPz se změnami a přijímání návrhů a hlášení NPz v průběhu operativního řízení.

Úkoly náčelníka a štábu RVD armády a divize při řízení dělostřeleckého průzkumu

Rozhodující roli hraje NŠ, který z titulu své funkce plně odpovídá za řízení dělostřeleckého průzkumu. Jeho úloha spočívá ve stanovení úkolů průzkumu, vydávání nutných pokynů pro jeho práci a v neustálém usměrňování dělostřeleckého průzkumu v závislosti na situaci. V případě, že NRVD nebude informovat štáb (tedy i NPz) o úkolech armády (divize), úkolech RVD, situaci a zámyslu nepřítele a úkolech průzkumu stanovených nadřízeným, musí to učinit náčelník štábu RVD.

Úkoly průzkumu jsou rozvinutím cílů průzkumu. Při jejich formulaci vychází NŠ z:

- cíle průzkumu;
- úkolů průzkumu stanovených nadřízeným;
- zámyslu vedení operace (boje) a z úkolů RVD;
- sestavy nepřítele a jeho pravděpodobného zámyslu;
- reálných možností dělostřeleckého průzkumu.

O formulaci úkolů průzkumu platí totéž, co jsem uvedl o cíli průzkumu.

Příklad možné formulace úkolů průzkumu (v závislosti na cíli průzkumu uvedeném v první části):

— upřesnit záměrné body pro údery taktickými raketami v prvním jaderném úderu frontu;

— zjistit odpalovací zařízení 42. rdo Honest John, odpalovací zařízení, technické postavení a velitelství oddílu (baterií) 250. rdo Lance a palebná postavení atomového dělostřelectva 4.mod;

— zjistit rozmístění praporů a míst velení 12. tb, dobu osy a možné prostory jejího rozvinutí k protizteči;

— sledovat činnost 10. td a hlubších operačních záloh (mobilizovaných as), zjišťovat jejich rozmístění, vyvedení k protiúderu (čas a prostor), zjišťovat jejich prostředky jaderného napadení;

— upřesnit palebná postavení baterií 32. a 33. plro Hawk;

— sledovat umístění skladů jaderné munice, míst (středisek) navedení taktického letectva, velitelství a prostředků 220. spojpr REB;

— úsilí dělostřeleckého průzkumu soustředit do prostoru průlomu obrany 4. mod na řece Naab;

K tomu:

— do 18.00 5.3. upřesnit a dokončit plánované vzdušné snímkování prostoru úseku průlomu a do 02.00 6. 3. dodat 10 souprav jednotlivých překreslených snímků prostoru ..., se základním topografickým a taktickým vyhodnocením;

— do 07.00 6.3. upřesnit cíle pro dělostřelecké přikrytí přibližování a rozvinování 20. td a 21. msd;

— do 10.00 6. 3. dokončit upřesnění cílů pro dělostřeleckou přípravu a podporu v úseku průlomu 7. A a na jeho bocích;

— průzkumná palebná skupina bude vytvořena z ..., doplnit průzkumné prostředky pro zjištění taktických prostředků jaderného napadení, dělostřelectva, míst velení a prostředků REB; pohotovost v ... hod. 6.3., v prostoru ...;

— organizovat převzetí údajů průzkumu průzkumem 20. td a 21. msd od vojsk v dotyku;

— dále soustředit úsilí průzkumu k zjištění nepřítele v úseku ..., pro přípravu a vedení paleb ve prospěch zasazení druhého sledu 7. A;

— atd.

Z příkladu cíle a úkolů průzkumu vyplývá jejich těsná návaznost. Čím jsou úvahy a představy NRVD o průběhu budoucího boje vyjádřené cílem průzkumu konkrétnější, tím přesnější a jednoznačnější mohou být i úkoly průzkumu.

NPz musí obdržet **upřesňující pokyny** pro řízení dělostřeleckého průzkumu. Tyto pokyny mohou být vydány jednak na začátku a v průběhu plánování operace (boje), jednak budou nepochybně i součástí upřesňování činnosti dělostřeleckého průzkumu v období operativního řízení. Jejich smyslem je včasná orientace NPz, jako výkonného orgánu pro řízení dělostřeleckého průzkumu, který je v rámci soustavy RVD relativně samostatným systémem. Upřesňující pokyny se mohou týkat podkladů pro:

a) **dělostřeleckou přípravu (protipřipravu):**

- určení prostoru dělostřelecké přípravy (protipřipravu),
- cíle, které je třeba zjistit,
- časový průběh,
- delimitace cílů pro raketové vojsko, dělostřelectvo a letectvo;

b) **podporu protizteče (odrážení protizteče — protiúderu — nepřítele):**

- plánované (předpokládané) čáry a směry protizteče (protiúderu),
- účast vlastních vojsk (předpokládaná účast nepřítele) v protizteči (protiúderu),
- účast a úkoly RVD v podpoře protizteče (odrážení protizteče);

c) **podporu zasazení druhého sledu:**

- čára (prostor) a směr zasazení druhého sledu,
- časový průběh,
- účast a úkoly RVD v podpoře zasazení druhého sledu;

d) **raketové vojsko:**

- které objekty do prvního jaderného úderu frontu upřesňuje armádní stupeň,
- jak bude organizována součinnost se zpravodajským oddělením,
- jak bude organizováno prověření (upřesnění) záměrných bodů před zahájením úderů, a jak kontrolní průzkum k ověření jejich výsledků,
- způsob informování raketového vojska o situaci nepřítele;

e) **dělostřelectvo:**

- jak bude dělostřelectvo rozděleno a uskupeno (změny),
- požadavky na zvláštní průzkumové zabezpečení (např. průzkumné palebné skupiny),
- způsob a prostředky pro zabezpečení styku se sousedy,
- úprava řádu rozboru zpráv,
- předpokládaný manévř dělostřelectva, osy přesunu, časy, signály;

f) **použití protitankové zálohy (PTZ):**

- způsob informace velitele PTZ o zámyslu nepřítele v použití tankových jednotek a útvarů,

— způsob plnění úkolů průzkumu ve prospěch PTZ, při jejím použití pro střelbu ze zakrytých palebných postavení;

g) **topograficko-geodetickou povětrnostní přípravu**

(uvádím pro úplnost — není předmětem článku).

Z uvedeného vyplývá přímá souvislost upřesňujících pokynů a úkolů průzkumu. Část těchto pokynů bude vždy uvedena mezi úkoly průzkumu. Čím budou úkoly průzkumu podrobnější a konkrétnější, tím mohou být upřesňující pokyny stručnější a naopak.

Kromě toho je NŠ povinen podepisovat „Bojová nařízení pro průzkum“, schvalovat údaje, které NPz připravuje do bojových nařízení NRVD, schvalovat „Průzkumové informace“ a upřesňovat úkoly průzkumu (pokyny) v závislosti na situaci.

Štáb RVD armády a divize musí počítat s úkoly dělostřeleckého průzkumu do plánu kontrol. Jeho opatření by měla postihnout především plánování dělostřeleckého průzkumu na nižších stupních, jeho organizování, a v průběhu operativního řízení jeho činnosti před důležitými obdobími operace (boje). Největší pozornost by měl věnovat organizaci a funkci systému sběru a vyhodnocení údajů průzkumu.

Závěrem chci uvést, že dělostřelecký průzkum je důležitým druhem zabezpečení bojové činnosti RVD. Musí být nepřetržitý, aktivní, cílevědomý a vedený do maximální hloubky. Podklady o nepříteli a terénu získané dělostřeleckým průzkumem musí být úplné, přesné, včasné a hodnověrné.

Bez úspěšné funkce dělostřeleckého průzkumu je splnění úkolů RVD vyloučeno. To je důvodem, proč musí být jeho řízení středem pozornosti náčelníka raketového vojska a dělostřelectva i jeho náčelníka štábu.

Vedoucí funkcionáři RVD uplatňují svůj vliv na řízení dělostřeleckého průzkumu stanovením cíle a úkolů průzkumu a vydáváním upřesňujících pokynů. Kromě toho je nezbytné, aby vytvářeli příznivé podmínky pro plynulou činnost dělostřeleckého průzkumu.

PROTIVZDUŠNÁ OBRANA V PODMÍNKÁCH VÁLKY BEZ POUŽITÍ JADERNÝCH ZBRANÍ Z HLEDISKA PŘÍPRAVY VELITELŮ A ŠTÁBŮ VOJSK PVO

V rozvoji a výstavbě ozbrojených sil NATO došlo v počátku uplynulého desetiletí ke změně koncepce kvantitativního zbrojení na koncepci kvality, o čemž svědčí prudká modernizace a zvyšování účinnosti zbraňových systémů pozemních vojsk, letectva i námořních sil.

Ve vojenské přípravě země NATO věnují mimořádnou pozornost zdokonalování systému bojové pohotovosti, mobilizačního rozvíjení vojsk, zkvalitňování systémů velení, průzkumu a navedení úderních prostředků na cíle. Přijímají opatření ke zvýšení kapacity a rychlosti vzdušného mostu mezi USA a Evropou. Toto úsilí je zaměřeno ke zvýšení úderní síly prvního strategického sledu vojsk NATO a na zabezpečení možnosti postavení druhého strategického sledu do 10–20 dnů.

USA ani jejich spojenci v NATO nepovažují v současné době totální válku za optimální a výhodné řešení konfliktu mezi Varšavskou smlouvou a Západem. Velení NATO uvažuje, kromě jiných koncepcí, také o možnosti strategie „přední obrany“ — to je získat strategickou iniciativu a rozhodnout válku v prvním srazení bez použití jaderných zbraní. V napadené zemi vyvolat nejednotu a zmatek, narušit důvěru ve vedení státu a dosáhnout stanovených cílů války.

V článku chci zdůraznit skutečnost, že omezená válka bez použití jaderných zbraní je i na evropských válčističích možná, nebo alespoň po určitý čas možná. V souvislosti s tím chci zdůraznit i to, že vojska ČSLA stále pohotovosti, mezi

ními všechny síly a prostředky PVO na území státu, budou tím faktorem, který má zabránit splnění cílů agrese, vedené v duchu strategie „přední obrany“.

Bojovou činností sil a prostředků protivzdušné obrany v takovéto válce bude ovlivňovat především hromadné použití letectva nepřítele, které bude rozhodujícím prostředkem k vedení úderů na objekty a vojska na státním území.

Základní formou použití letectva nepřítele budou hromadné údery, charakteristické nenadálostí, nepřetržitostí a úporností bojové činnosti letectva s převahou stíhačů a palubních bitevních letounů v náletech.

Údery letectva budou vedeny v relativně hustých bojových sestavách, na úzké frontě, s větší částí letů v malých a extrémně malých výškách, s proměnnými profily letu k objektům úderu a pod ochranou silného radiotechnického rušení.

Hlavními úkoly, které bude letectvo nepřítele plnit v počátku války s použitím klasických prostředků ničení, bude prolomení protivzdušné obrany, vybojování nadvlády ve vzduchu, znemožnění vedení vojsk do operačních sestav k odražení agrese a ničení politických, průmyslových a komunikačních center.

Úsilí a úpornost bojové činnosti letectva nepřítele na počátku války jsou dostatečně charakterizovány možnými průměrnými počty letounů, předpokládanými pro vedení úderů na objekty státního území a prvky bojových sestav proti-

vzdušné obrany a letectva. V úderu na administrativně politické centrum státu očekáváme účast do 120—150 taktických a bombardovacích letounů v úderných skupinách, na průmyslový podnik nebo dopravní uzel do 20—30, na velitelské stanoviště svazku PVOS do 24, na zodolněné letiště do 30—50 a na palebné postavení PLRV do 12—14 letounů.

V uvedených počtech nejsou zahrnuty letouny, které budou působit v zabezpečovacích sledcích, v poutacích a klamných skupinách, ani letouny-rušiče, které rovněž představují důležité cíle pro působení všech prostředků protivzdušné obrany.

Nebezpečnost leteckých uskupení na středoevropském válečném poli dokazuje i to, že okolo 80 % objektů, určených ke zničení v pásmu libovolného frontu, je předpokládáno ničit letectvem.

Objektivní a neúprosně platící zákon každého ozbrojeného zápasu, že stupeň úspěchu útočníka je přímo úměrný stupni zjištění obranného systému obránce, je i základním krédem pro taktiku protivzdušné obrany, která bude vždy obranným prvkem. Právě proto, že letectvo bude ve válce s použitím klasických zbraní jedním z rozhodujících prostředků k dosažení cílů války, bude nepřítel věnovat hlavní pozornost důslednému zjištění protivzdušné obrany. Základními směry jeho pozornosti budou systémy velení a navedení stíhacího letectva, prvky bojových sestav protiletadlové raketové obrany, stíhacího letectva a radiotechnického vojska, kmitočtová pásma všech radioelektronických prostředků PVO a letectva, stupeň zabezpečení vojsk PVO a stíhacího letectva především raketami, raketovými a leteckými pohonnými hmotami.

Protivzdušná obrana v soudobé válce s použitím klasických prostředků ničení nebývá zvláště nutnost rozvoje taktiky ve vojscích PVOS, vojsku PVO pozemního vojska i ve stíhacím letectvu frontu.

Úspěch protivzdušné obrany při odražení úderů letectva, zejména prvního hromadného úderu, závisí na stavu bojové pohotovosti a připravenosti vojsk PVO a na celkové organizaci a koordinaci bojové činnosti všech sil a prostředků PVO na území státu podle jednoho zámyslu.

Ze strany nepřítelů můžeme očekávat taktiku překvapení v čase, v prostoru i způsobech bojové činnosti, taktiku lži a všech forem vyčerpávání protivzdušné obrany ještě před zahájením hlavního úderu.

Jen v těch podmínkách, kdy se podaří dostatečně rychle a správně zjistit záměr nepřítelů a jen tehdy, budou-li mít velitelé na operačních stupních PVO dostatek sil k manévru stíhacím letectvem na skutečné směry hlavního úderu a budou-li zachovány dostatečné zálohy sil a prostředků pro udržení kompaktnosti systémů PVO, můžeme hovořit o úspěchu protivzdušné obrany.

Zkušenosti z řady velitelsko-štábních, taktických i operačních cvičení vojsk protivzdušné obrany ukazují, že v přípravě velitelů a štábů je nezbytné věnovat odpovídající pozornost rozvoji jejich taktického myšlení při organizaci a vedení protivzdušné obrany ve válce s použitím klasických zbraní. Období použití klasických zbraní nesmíme v žádném případě chápat jen jako jakousi předeheru jaderné války. Velitelé a štáby PVO nesmí v období vedení války s použitím obyčejných prostředků ničení přijímat rozhodnutí a řídit bojovou činnost podle vžitého schématu a stereotypu a očekávat přechod k jaderné válce, ve které se taktika PVO zužuje na vedení boje v podmínkách ztrát lidí i techniky a jsou činně opatření k obnovování silně narušeného systému PVO. K zabránění vlastních ztrát musí být ještě před přechodem na použití jaderných zbraní dokončena odpovídající opatření.

V období zostřování vojenskopolitické situace, charakterizované zesílením letecké činnosti v prostoru státní hranice a zvýšeným počtem narušení vzdušného prostoru, zapínání neúměrného množství radiolokačních stanic může vést k prozrazení celého frekvenčního pásma i dislokace prvků radiolokačního pole nepříteli.

V souvislosti s organizací a vedením radiolokačního průzkumu je také třeba, aby na taktickém stupni bylo zcela jasno i v otázkách úloh a místa předurčených záloh radiotechnického vojska. Jde především o přísné dodržování taktických zásad použití sil a prostředků, vyčleněných pro zesílení malovýškového radiolokačního pole.

Skryté radiolokační pole považujeme též za kmitočtovou záležitost. Prostředky skrytého radiolokačního pole se oživují při umlčení základního radiolokačního pole. Aktivování těchto prostředků před zahájením hromadných úderů a vyčlenování záloh pro skryté radiolokační pole převážně ve stejných kmitočtových pásmech, jako u prostředků pracujících v míru, bere tomuto opatření jeho základní smysl.

Z rozboru místa a úlohy uvedených záloh radiotechnického vojska vyplývá, že při jejich použití má rozhodující význam nejen výběr typů radiolokačních stanic a zámysl jejich dislokace, ale především doba jejich aktivování, která v žádném případě nesmí být předčasná.

V období, které bylo vyhodnoceno jako bezprostřední fáze před zahájením prvního hromadného úderu, nemůžeme vyvádět do prostorů přehrazování a krátkodobého vyčkávání nezdůvodněně vysoké počty stíhačů, a to na takových režimech letu, které umožňují nepříteli dokonalou kontrolu čerpání úsilí stíhacího letectva. Takováto taktika spolu s použitím poutacích a klamných skupin letectva nepřítele může vést k vyčerpání značné části úsilí stíhacího letectva ještě před zahájením hromadného úderu.

Přísnou kázeň musíme dodržovat i při navádění stíhacího letectva na vzdušné cíle. Při předávání stíhačů naváděcím stanovištím i v samotném procesu ručního navádění jsou povely letovodů předávané pilotům dokonalým zdrojem prozrazení zámyslu použití stíhacího letectva.

V taktické přípravě velitelů a štábů PVO v podmínkách použití klasických zbraní vzrůstá význam důsledného vy-

hodnocování reálných (zaručených) prostorů účinné působnosti protiletadlových raketových prostředků a systémů palby ve smíšených uskupeních. Na základě vyhodnocených systémů palby musíme pak promyšleně organizovat řízení palby protiletadlových raketových prostředků tak, aby především skupinové cíle byly ničeny efektivně bez případů dvojnásobného až trojnásobného postřelování téhož cíle různými prostředky.

Efektivní vedení bojové činnosti protiletadlových raketových prostředků a stíhacího letectva ve společných prostorech bojové činnosti je mistrovstvím taktiky, které velitelé a štáby svazků a útvarů mohou dosáhnout pouze cestou vysoké organizace součinnosti a náročného výcviku. Jednou z důležitých podmínek správné organizace a vedení bojové činnosti PLRV a stíhacího vojska ve společných prostorech je i dokonalá znalost bojových možností a zásad bojového použití PLRV a stíhacího letectva příslušníky obou druhů vojsk.

Analýza výsledků některých prověrek připravenosti sil a prostředků protivzdušné obrany ukázala, že štáby útvarů a svazků musí plně využívat výsledků objektivní kontroly bojové činnosti k dalšímu zdokonalování připravenosti vojsk.

Z uvedených závěrů je zřejmé, že úsilí o zvýšení taktické připravenosti velitelů, štábů a vojsk protivzdušné obrany musí podpořit i autoři a organizátoři velitelско-štábních, taktických a operačních cvičení. Vytvářené situace musí více zaměřovat k tvůrčímu taktickému myšlení velitelů a štábů, vzdušné situace musí značkovat silného a chytrého nepřítele.

Všechny hlavní dokumenty pro přípravu vojsk ve výcvikovém roce obsahují potřebná opatření k dalšímu zvýšení připravenosti systému protivzdušné obrany. V další práci půjde tedy především o zkvalitnění metod splnění stanovených úkolů a zvýšení efektivnosti přípravy velitelů, štábů a vojsk.

PŘEKONÁVÁNÍ VÝBUŠNÝCH ZÁTARASŮ NEPŘÍTELE ZŘIZOVANÝCH MINOVÁNÍM »NA DÁLKU«

Podle získaných údajů kladou armády NATO na zatarasování stále větší důraz, což se odráží v rychlém vývoji nových zatarasovacích prostředků, především v americké a západoněmecké armádě. Tento vývoj doplňují i vydávané předpisy (např.: FM-20-32 Landmine Warfare nebo HDv 285/2 Minensperren), které řeší zřizování minových polí letectvem, pomocí raketového vojska a dělostřelectva nazývané jako minování „na dálku“ nebo rozptylové minování. Způsoby tohoto druhu minování byly ověřeny a jsou dnes zavedeny do výzbroje armády USA, NSR, Francie i Velké Británie.

Proto RMNO pro přípravu vojsk na výcvikový rok 1979—80 ukládá:

— naučit tankové a motostřelecké útvary v součinnosti s ženijními jednotkami překonávání zatarasených prostorů a nepřátelských minových polí zřizovaných minováním „na dálku“,

— hlavní pozornost ženijního vojska zaměřit na prohlubování návyků při překonávání nepřátelských minových polí zřizovaných minováním „na dálku“.

Je na nás, abychom tento úkol beze zbytku a kvalitně splnili. K tomu však je třeba nejprve tyto způsoby minování „na dálku“ důkladně poznat a pak co nejrychleji řešit způsoby a možnosti jejich překonávání. To je i cílem tohoto článku.

Charakteristika způsobů zřizování výbušných zátarasů nepřítele zřizovaných minováním „na dálku“

Tyto způsoby můžeme rozdělit podle prostředků dopravy min do určených prostorů zaminování na 2 základní typy:

- a) minování pomocí raketového vojska a dělostřelectva,
- b) minování pomocí letectva.

Podle daného typu můžeme určit i dosah nepřítele pro zaminování tímto způsobem. Pomocí dělostřelectva při maximálním dostřelu prostředků 40 až 60 km bude dosah za přední okraj cca $\frac{2}{3}$ dostřelu, tj. 40 km, a u minování pomocí letectva bude pouze omezen vzdáleností nepřátelských letišť a maximálním doletem podle druhu letounů použitých pro minování „na dálku“.

Uvedené typy způsobů minování rozeberu postupně:

a) minování pomocí raketového vojska a dělostřelectva

V **americké armádě** jsou to např. systémy:

— ADATM s využitím houfnice 155 mm, z které při použití speciální hlavice XM 718 je možné dopravit do prostoru zaminování buď 9 ks PT min XM-70, nebo XM-73, popř. 36 ks PP min M-67. Dostřel H 155 mm s touto hlavicí je 18–24 km.

— GSRS s využitím raketometu 208 mm se zjednodušeným systémem navádění a s kontejnerovou hlavicí. Počet raketnic je 16. Systém je používán pro PT miny s možností dostřelu až 40 km.

V **západoněmecké armádě** je zatím nejznámější systém LARS ráže 110 mm, umístěný na kolovém vozidle s 2×18 ks raketnic, tj. celkem 36 ks. Jeho dostřel je minimálně 2 km, maximálně 25 km. U tohoto systému mohou použít dva typy bojových hlavíc:

— hlavici „Pandora“ s 8 ks PT min AT I. (protipásová mina), které jsou po dopadu na terén samočinně odjištěny. Z 1 raketometu se jednou salvou, tj. 288 ks min, zaminuje prostor cca 0,3×0,3 km,

— hlavici „Medusa“ s 5 ks PT min AT II. (protidnová mina), kde jednou salvou LARS rozhodí v prostoru 0,35×0,3 km 186 ks těchto min.

Raketometry LARS jsou organizovány v oddílech, každý oddíl má 2 baterie po 8 ks raketometů, tj. oddíl má celkem 16 ks. Salva baterie, tj. z každého raketometu a 36 raket, zaminuje prostor 2,3×0,3 km při hustotě 1 mina AT I. na 300 m², nebo 1 mina AT II. na 480 m². Salva oddílu může zaminovat prostory podle zvolené varianty střelby, např. 4,6×0,3 km nebo 2,3×0,6 km.

Kromě systému LARS používají odpalovací zařízení MSM na obrněném transportéru M 548 s 15 vodítky, z kterých jsou odpalovány kontejnery s 5 ks PT min AT II. na vzdálenost 0,8–3 km. I toto odpalovací zařízení jednou salvou zaminuje plochu 0,3×0,3 km s dostatečnou hustotou zaminování.

Ve **francouzské armádě** je zaveden raketometný systém RAFALE s 18 ks hlavní, umístěný na kolovém podvozku. V používaných bojových hlavicích je 15 ks PT min protidnových. Jeho dostřel je 9–30 km a jednou salvou zaminuje prostor 1×0,2 km (1 mina na 750 m²).

Jako **společný úkol armád NSR, Velké Británie a Itálie** je řešen vývoj systému MARS RS 80 o ráži 280 mm s plánovaným dostřelem 5 až 60 km. Jednou salvou má zaminovat plochu cca 1,0×0,2 km.

Pro úplnost se ještě zmíním o nových typech anglických minových zatarasovačů „vrhačů“, které vrhají nebo rozhazují miny do bezprostřední vzdálenosti 120 m:

— systém RANGER pro zřizování PP minových polí s odpalovacím zařízením na pásovém podvozku. Má 72 vodítek, na každém 18 ks PP min, vyhazovaných za jízdy pomocí odpalovacích náloží na vzdálenost 120 m,

— minový vrhač pro zřizování PP minových polí na obrněném transportéru Trojan. Je na něm umístěno 36 ks lepenkových kontejnerů, v každém je výmetná nálož a 18 ks PP min. Miny jsou vrhány po odpálení výmetné náložce na vzdálenost 100–120 m.

Tyto 2 zatarasovače „vrhače“ jsou hlavně používány pro oddělení pěchoty od tanků a k ochraně zřízených PT minových polí;

b) minování pomocí letectva

Tyto způsoby jsou založeny na úpravě leteckých pum na skříňové pumy nebo kontejnery, v kterých jsou umístěny miny. Zatím se převážně vyskytují

v letectvu americké armády, ale mohou být využity všude, kde jsou ve výzbroji jiných armád americké letouny.

Zejména jsou používány skříňové pumy:

— **CBU-33/A** pro letouny F-4 C, D Phantom. Protidopravní miny BLU 45/B jsou umístěny v kazetách SUU-36/A (v kazetě 10 schránek po 3 minách) s 30 ks min, na 1 letounu lze maximálně zavěsit 10 kazet, tj. 300 ks min BLU-45/B.

Letoun F-4 s nimi zaminuje komunikační směr $5 \times 0,25$ km nebo 10 samostatných prostorů (cca $0,5 \times 0,25$ km) každý 30 minami.

— **SUU-30/B** se zavěšuje v počtu na tyto druhy letounů — viz **tabulku 1**.

Při použití PP min jich 1 puma obsahuje 670 ks. Zaminovaný prostor má tvar elipsy o osách $0,5 \times 0,25$ km, při shozu s postupným otvíráním se prostor zvětší až na $1,0 \times 0,8$ km.

Tabulka 1

Typ letounu	Dolet km	Maximální počet SUU-30/B	Velikost zaminovaného komunikačního směru nebo prostoru v km
B-52 D	1600	66	$33 \times 0,25$
FB-111 A	6600	48	$24 \times 0,25$
F-105 D	4000	15	$7,5 \times 0,25$
F-4 C, D, E	4800	11	$5,5 \times 0,25$
F-100	3300	6	$3 \times 0,25$

— **SUU-13/A** je naplněna 40 válcovitými schránkami s 2 PT minami XM-34, v každé z nich. Puma se zavěšuje na letoun F-4 (11 ks SUU-13/A) nebo na vrtulník UH-1H (2 ks SUU-13/A). Letoun je vybaven zaměřovacím systémem a intervalometrem, který umožňuje přesné zaminování. PT miny XM-34 se automaticky uvedou do pohotovosti při dopadu na terén.

Z 1 pumy na UH-1H se zaminuje prostor $0,3 \times 0,2$ km, na F-4 až $0,8$ až $1,2 \times 0,15$ až $0,3$ km. Tuto pumu lze plnit i PP minami BLU-43/B nebo 44/B — údajně až 5600 kusy.

— **SUU-54/B** pro systém GATOR je naplněna 336 ks PT min BLU-91/B nebo 92/B a zavěšuje se na F-4, F-100. Bližší údaje zatím o ní nejsou známy.

V různé vojenské literatuře jsou uváděny další typy skříňových pum s různými variantami použití. Pro vyčtený cíl článku uvedené typy a v nich používané systémy minování „na dálku“ pro vytvoření představy úplně postačují a dávají dostatečnou charakteristiku o rozsahu a způsobu zaminování.

Pro úplnost se však ještě zmíním alespoň o základních typech používaných rozptylových min, zejména PT min, a uvedu jejich charakteristické údaje — viz **tabulku 2**.

Většina těchto typů min je opatřena bezkontaktními rozněcovači, které reagují na průjezd, na magnetické účinky, akustické podněty, otřesy půdy apod. Aby se zaminované prostory nestaly nakonec zátarasem pro nepřítele, jsou opatřeny samodestrukční v délce od několika hodin až několika dní. Proto můžeme i podle použitého typu min předpokládat záměry nepřítele pro další jeho činnost.

Miny jsou v obalech z lehkých slitin nebo plastických hmot, aby měly malé rozměry, hmotnost miny, rovněž trhací náplně, která je oproti klasickým minám podstatně menší. Je zde však použita trhavina s vyšší účinností.

Tabulka 2

Druh a typ miny	Hmotnost kg		Rozměry (cm)		Charakteristika miny, materiál těla miny
	celkem	TNT	dxš ø	v	
PT USA XM-34	2,7	1,3	11	25	Odolná proti výbuchu a mechanickému odminování, hliník
PT USA XM-70	2,3	0,6	13	6,5	Protidnová, průbojná, bezkontaktní elektronkový rozněcovač, samodestrukce po 24 h
PT USA XM-73	2,3	0,6	13	6,5	Jiný typ rozněcovače
PD USA BLU-45/B	9,1	2,2	kovová		Průbojná, bezkontaktní rozněcovač, lze i do vody, má samodestrukci
PT USA BLU-91/B BLU-92/B	1,7 1,6	0,6 0,4	14,5	5,8	Magnetický rozněcovač, otřesový rozněcovač
PT NSR AT I.	1,45 samodestrukce po 48 h	1,0	10,7	32,5	Protipásová, mechanický rozněcovač odolný proti výbuchu
PT NSR AT II.	2,1 samodestrukce po 4 dnech	0,8	10,3	13	Protidnová, bezkontaktní elektronkový rozněcovač

Až do stabilizace miny na terénu jsou miny zpravidla zajištěny, teprve pak nastane automatické uvedení do funkce, takže s většinou typů min nelze po odjištění nijak manipulovat (např. odhazovat je z cesty apod.).

Uvedené způsoby zřizování výbušných zátarasů nebo spíše zaminovaných prostorů můžeme po konzultacích s odborníky bratrských armád objektivně hodnotit jako velmi efektivní, neboť umožňují rychlé zaminování našich vojsk na přesunech i v prostorech, blokování sestav našich vojsk při jejich zasazování do protiúderu, čarách zasazení apod. a tím způsobují zpomalení nebo až na určitou dobu zastavení naší plánované činnosti, čímž zvyšují možnost nepřítele ničit naše vojska na předem připravených čarách palbou.

Tyto způsoby ale umožňují i rychlé překrytí obranných postavení nepřítele nebo zřízení ochranných minových polí kolem zaujatých čar nebo prostorů.

Podle sovětských pramenů jejich nejdůležitějším úkolem bude vždy omezení manévru našich hlavních taktických uskupení, druhých sledů a záloh a tím zabránění rozvinutí úspěchu při útoku. Zvláštností takto zřízených zaminovaných prostorů, které budou velmi nepravidelné, je:

- zaminování terénu a postupových os s překvapením,
- velká hloubka a nevýraznost okrajů zaminování,
- možnost rychlého, neočekávaného a neomezeného zvětšování hloubky zátarasů,
- kladení min převážně na povrchu terénu.

Způsoby a možnosti překonávání minových zátarasů zřízených minováním „na dálku“

S možností překonávat minové zátarasy zřízené minováním „na dálku“ musí dnes naše vojska počítat již při zaujímání operační sestavy ve výchozím prostoru, při všech dalších přesunech, ve všech prostorech soustředění, ale i při rozvinování. V dynamice boje se pak mohou setkat s rozptylovým minováním prakticky v průběhu celé operace, ať již miny budou shazovány z letounů a vrtulníků, nebo dopravovány do prostoru pomocí raketometů LARS, H 155 mm a dalšími systémy.

Proto naše útvary a svazky musí být vždy bez závislosti na místě, čase nebo zařazení do bojové sestavy ve stálé pohotovosti k překonávání takových zátarasů. K jejímu dosažení musí proto mít vždy v pohotovosti vyčleněné jednotky, které budou vycvičeny i materiálně zabezpečeny k odminování nebo zřízení průchodu.

Tento stav můžeme nejlépe charakterizovat jako „stálou připravenost a pohotovost“ k překonávání minových zátarasů. Tuto můžeme zabezpečit např. těmito opatřeními:

- předpovědi času a předpokládaného místa zřízení nepřátelských zátarasů, aby s nimi uvažoval velitel i v přijímaném rozhodnutí,
- nepřetržitým pozorováním a dobrou organizací průzkumu k včasnému zjištění výskytu zátarasů a určení druhu a typu použitých min,
- včasným varováním vojsk o zřízení takových zátarasů s udáním prostoru, druhu a typu min a doby zaminování,
- vycvičením všech vojáků, jednotek, útvarů v průzkumu, překonávání, odminování takových zátarasů,
- vyčleněním dostatečné ženijní zálohy sil i prostředků ženijního materiálu i munice pro zřízení průchodů, jejich vytyčení a ohrazení zaminovaných prostorů.

Z těchto opatření nejlépe vyplývá náročnost celého úkolu. Bez jejich zabezpečení nedosáhneme požadovanou „stálou připravenost a pohotovost“ k odminování. Velitelé, kteří je podcení, musí počítat i s možným faktem, že jejich útvar nebo svazek může být při plnění úkolu takovým zaminováním komunikace, prostoru nebo terénu i zastaven a úkol v dané lhůtě nesplní.

V Sovětské armádě se např. od velitelů požaduje, aby v každé situaci určili způsob a postup při překonávání zátarasů, potřebné síly a prostředky, složení průzkumných hlídek, odtarasovacích skupin a jejich začlenění do sestavy.

Volba způsobů překonávání takových zátarasů bude záviset na dané taktické situaci, na velikosti zaminovaného prostoru, na charakteru terénu, na druhu a typu zjištěných min a na počtu a stavu odtarasovacích prostředků, popř. prostředků pro ženijní průzkum. Prostředky pro průzkum a překonávání musí být rozděleny mezi útvary a jednotky podle jim určených úkolů, jejich předpokládané činnosti, ale i nepříteli. Musí být rozděleny do celé hloubky sestavy. Současně si velitel vytváří i dostatečnou zálohu sil a prostředků k překonávání dalších zátarasů zřízených minováním „na dálku“.

Vojska budou např. využívat:

- motostřelecké jednotky: souprav pro ženijní průzkum, souprav pro odminování, souprav pro trhání, minových hledaček, přidělené ženijní munice, zejména táhlých náložek TN,

— tankové jednotky: mechanických odminovačů — tralů, vyoravačů v kombinaci s výbušnými odminovači, táhlých náloží, různých výpomocných odminovacích prostředků vlečených nebo tlačенých před tankem,

— jednotky ženijního vojska: rovněž všech ženijních souprav, minových hledaček, raketových odminovačů, ženijních náloživ a rozněcovadel atd.

Zvláštnosti průzkumu minových zátarasů zřizovaných „na dálku“

Při organizaci průzkumu vycházíme ze zásad předpisu Vševojsk-2-2, Žen-2-3, Žen-2-7. Náčelník ženijní služby divize (pluku) musí ve štábu připravit tabulku pro rychlé předávání zjištěných údajů o zaminovaných prostorech, které získá od vševojskového průzkumu.

U každé msr bude třeba vybavit a vycvičit po 1 družstvu pro průzkum takto zaminovaných prostorů před vlastní jednotkou jak za pochodu, tak v prostoru soustředění. Tato družstva použijí v případě, kdy vševojsková jednotka nebude mít vlastní nebo přidělené ženijní jednotky.

Za pochodu vedou průzkum na pochodových osách průzkumné orgány divize, ale i průzkumné skupiny OZP. Dále se pro průzkum podle potřeby určují vyčleněná družstva, není-li ženijní jednotka. Tato družstva při zjištění zaminování vedou průzkum podle stanoveného postupu. Doporučuje se využívat i pozorovatelů vzdušného prostoru k zjišťování zaminování. V čele tankové jednotky musí být tank s návěsným odminovacím zařízením.

V prostorech soustředění jakéhokoli typu se doporučuje rovněž vyčlenit z každé roty (baterie) pozorovací hlídku nebo zesílit počet pozorovatelů vzdušného prostoru. Hlídka musí být vybavena pro pozorování a zjištění azimutu směru letu, výšky letu, výšky shozu pumy atp. Dojde-li k zaminování, vedou průzkum hlavních cest pro vyvedení vojsk ze zaminovaného prostoru jednotky ženijního vojska. Průzkum krátkých úseků cest k bezprostřednímu vyvedení rozmístěné techniky na hlavní cesty vedou tato vyčleněná družstva rot (baterií).

Za útoku vedeme průzkum v dotyku s nepřítelem, kde nepřítel nemá prakticky možnost zřizovat zátarasy minováním „na dálku“, podle zásad uvedených předpisů. Pozornost zaměříme na manévr pomocí uvedených typů „vrhačů“, které rozhazují miny na vzdálenost až 120 m. Dále budeme sledovat pozorně každý přelet nepřátelského vrtulníku.

V hloubce je třeba pak realizovat obdobná opatření jako za pochodu nebo v prostoru soustředění, která je však nutné řešit komplexně. Bude nutné opatřit co nejvíce tanků odminovacími zařízeními lehkého typu.

Zvláštnosti vlastního překonávání minových zátarasů zřizovaných „na dálku“

K překonávání minových zátarasů zřízených minováním „na dálku“ je třeba organizovat u každého praporu (oddílu) odtarasovací skupinu. Složení a vybavení odtarasovací skupiny určíme podle vzniklé situace a množství sil a prostředků, které máme k dispozici. Zařazujeme do ní přednostně tanky s návěsnými odminovacími zařízeními, další odtarasovací prostředky a družstva vyčleněná u rot pro průzkum a odminování. Má-li vševojsková jednotka ženijní jednotku, vytváří odtarasovací skupinu tato ženijní jednotka.

Za pochodu zřizují průchody v minových polích na osách postupu OZP a vyčleněné odtarasovací skupiny. Minimální šířka průchodu je 6 m, abychom

mohli objet vyřazenou techniku. Pro urychlení pohybu proudu vozidel můžeme v obtížných místech organizovat i doplňkovou pořádkovou službu.

Dojde-li k neočekávanému zaminování před postupujícím proudem, jednotka se zastaví, osádky a řidiči obhlédnou bezprostřední okolí vozidla a pak techniku umístí oboustranně cesty. Po uvolnění cesty do čela vyvedeme odtarasovací skupinu — ze sestavy OZP nebo vyčleněnou — která zabezpečí průzkum a odminování zejména tanky s návěsným odminovacím zařízením. Použil-li nepřítel speciálních min, které jsou aktivovány např. změnou magnetického pole atp., budeme odminovávat ručním způsobem.

Při přímém zaminování proudu se postupuje obdobně, ale průzkum a odminování začíná odtarasovací skupina okamžitě. Pokud byla komunikace zaminována PP minami (je nutné však průzkumem ověřit do větší hloubky), mohou tanky a pásové obrněné transportéry zaminovaný prostor překonávat po uzavření otvorů a přiklopů bez zastavení. Pro ostaní se průchod zřizuje podle zásad Žen-2-7.

V prostoru soustředění zabezpečují odminování jednotky organickými nebo vyčleněnými silami a prostředky. Při zaminování po jejich obsazení vojsky, odminuje si každá jednotka vlastní dílčí prostor při využití svých vyčleněných družstev pro průzkum a odminování. Má-li ženijní jednotku, nasadí na odminování i tuto.

Jinak ženijní jednotky zabezpečují průzkum a odminování hlavních cest v prostoru, míst velení, týlových zařízení apod.

Podle situace, hustoty a rozsahu zaminování se velitel rozhodne, zda úplně odminuje celý prostor, nebo odminuje jen cesty a jednotku vyvede do záložního prostoru.

Za útoku při náhlém zaminování zejména při rozvinování používáme v 1. pořadí tanků s návěsným odminovacím zařízením. Nestačí-li tyto, pak teprve rozhodneme, zda použít výbušných odminovačů, raketových odminovačů, popř. razíme průchody táhlymi náložemi ať již do průchodu dopravovaných tanky s traly, nebo vysouvaných ručně.

Podle předpisu FM-20-32 můžeme i předpokládat opakované zaminování minováním „na dálku“ zejména přisunovaných druhých sledů a záloh. Bude tedy nutné těmto jednotkám jejich odtarasovací prostředky ponechávat a neodvelovat je např. ve prospěch 1. sledů, jak bylo dosud pravidlem, zejména při průlomu.

Vzhledem k možné hloubce zaminování je třeba mít vytvořenou dostatečnou zálohu odtarasovacích prostředků.

Naznačené způsoby překonávání minových zátarasů zřízených minováním „na dálku“ jsou vodítkem pro jejich další rozpracování a hlavně pro organizaci výcviku, jak nám ukládá RMNO. Proto je třeba tuto problematiku, jak ukázal při rozboru cvičení „NEUTRON-79“ s. ministr národní obrany, zařazovat do VŠC, ŠN, do TOC s vojsky i do metodické přípravy velitelů ženijních jednotek, ale i druhů vojsk.

VLIV NÁHLÝCH ZMĚN PODMÍNEK ŠÍŘENÍ RÁDIOVÝCH VLN NA VEDENÍ OPERACE A BOJE

Při šíření rádiových vln se uplatňují některé mimořádné jevy, které mohou zcela znemožnit, anebo podstatně narušit činnost celé řady prostředků a systémů velení vojskům a řízení zbraní, spojení, průzkumu a radioelektronického boje. Mezi tyto jevy patří náhlé změny podmínek šíření rádiových vln. Může k nim docházet jak v důsledku přírodních jevů, tak i lidské činnosti.

Příčinou těchto změn bývá zpravidla silné zvýšení hustoty ionizovaných částic v atmosféře. K ionizaci atmosféry dochází obvykle ve výšce asi 50 až 1500 km působením řady vlivů. Tím vzniká v atmosféře vrstva s proměnnými vlastnostmi, nazývaná ionosférou. Z hlediska šíření rádiových vln se na vzniku a změnách ionosféry podílejí především tyto vlivy:

- fotoionizace následkem působení slunečního ultrafialového a rentgenového záření;

- nárazová ionizace následkem srážek hmotných částic vyzařovaných Sluncem, s molekulami atmosféry;

- ionizace atmosféry při výškových jaderných výbuších;

- ionizace atmosféry při průletu rychlých meteoritů.

V atmosféře se tak vytvářejí ionizované vrstvy a prostory, které způsobují ohyb a útlum rádiových vln. Při normálním stavu ionosféry se fyzikálních vlastností ionizovaných vrstev využívá především pro šíření dekametrových (tzv. krátkých) vln. Změny v hustotě ionizovaných částic vedou ke změnám podmínek šíření rádiových vln v závislosti na jejich vlnové délce. Při prudkém zvýšení hustoty ionizovaných částic dochází k odrazu vln v jiné výšce a v jiném místě, takže může dojít ke zhoršení podmínek až k úplnému znemožnění dálkového šíření krátkých vln. Na druhé straně může při-

tom dojít i ke vzniku mimořádných podmínek pro dálkové šíření metrových a zčásti i decimetrových a centimetrových vln. Je to způsobeno tím, že oblast s vysokou koncentrací iontů působí pro rádiové vlny podobně jako odrazná plocha, přitom čím vyšší je hustota iontů, tím vyšší je tzv. kritický kmitočet, tj. nejvyšší kmitočet, při kterém ještě dochází k odrazu vln i při kolmém dopadu na ionizovanou vrstvu. Na přechodnou dobu tak může dojít k zásadním změnám v podmínkách spojení, vedení radioelektronického boje, průzkumu i činnosti některých radiolokačních, radionavigačních a dalších systémů. Přehled těchto podmínek viz **tabulku 1**. Je zřejmé, že tyto jevy tak mohou podstatně ovlivnit velení vojskům a řízení zbraní a tím také bojeschopnost vojsk, průběh a výsledek operace a boje.

Tyto skutečnosti nás nutí, abychom věnovali této problematice soustavnou pozornost a vypracovali soubor opatření, která by umožnila minimalizovat jejich nepříznivé důsledky pro činnost ČSLA v míru i za války.

Všimněme si nejdříve **účinků mimořádných jevů v atmosféře na šíření rádiových vln**. Za normálních podmínek dochází ke změnám ionizace atmosféry s jistou pravidelností v denních, ročních i v delších cyklech. Proto můžeme vliv ionosféry na šíření rádio-

Přehled podmínek šíření rádiových vln

Vlnové pásmo	Normální podmínky šíření	Mimořádné podmínky šíření
Dekametrové (krátké) vlny 1,5 až 30 MHz	Na vzdálenosti asi do 100 km povrchovou vlnou, na větší vzdálenosti hlavně ionosférickou vlnou – odrazem od vrstev E a F.	Povrchová vlna bez podstatných změn, ztiženo až znemožněno dálkové šíření; znehodnocení výsledků rádiového zaměřování.
Metrové (velmi krátké) vlny 30 až 300 MHz	Na vzdálenost až desítek km povrchovou vlnou, na větší vzdálenosti prakticky jen na přímou rádiovou viditelnost; útlum šířením se zvyšováním kmitočtu roste.	Povrchová vlna bez podstatných změn, možnost šíření odrazem od ionizovaných vrstev až na vzdálenosti několik tisíc km; zhoršení podmínek rádiového zaměřování.
Decimetrové a centimetrové vlny 300 až 30 000 MHz	Převážně se uplatňuje šíření na přímou rádiovou viditelnost, případně troposférickým a výjimečně ionosférickým rozptylem; útlum šířením rovněž se zvyšováním kmitočtu roste.	Částečné ovlivnění šíření na přímou viditelnost dodatečným zvýšením útlumu a zakřivením dráhy šíření vln, možnost odrazů od ionizované vrstvy, s růstem kmitočtu účinky klesají.

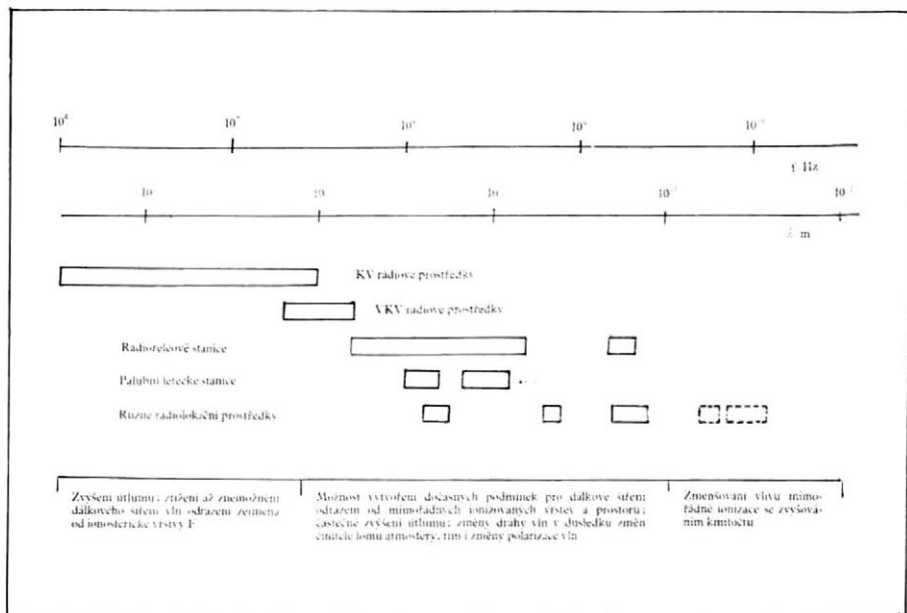
vých vln předvídat a na základě toho plánovitě organizovat a řídit činnost radioelektronických systémů a prostředků. Mimořádné, neočekávané změny stavu ionosféry mohou naproti tomu tuto činnost výrazně ovlivnit. V kmitočtových pásmech, postihovaných těmito mimořádnými jevy, pracuje většina rádiových a radioreléových stanic i radiolokátorů, používaných v ČSLA (viz obr. 1). Tím náležitě vystupuje do popředí potřeba poznat tyto jevy a jejich důsledky a na tomto základě připravit vhodná opatření k minimalizaci jejich nepříznivých účinků i k využití možností, které poskytují vlastním vojskům.

Rozhodujícím způsobem se na mimořádných jevech v ionosféře podílejí silné erupce na Slunci a výškové jaderné výbuchy. Při **sluneční erupci** se směrem k Zemi šíří mimořádné množství záření a hmotných částic různými rychlostmi. Ultrafialové záření se šíří rychlostí světla, proto jeho příchod nelze předpovědět. Jeho částice o vysoké energii vyvolávají podstatné zvýšení ionizace ve výškách do 200 km. V důsledku toho dochází během několika sekund až minut k částečnému až úplnému přerušení dálkového spojení v pásmu krátkých vln. Tento tzv. Dellingerův jev se uplatňuje obvykle v širokém kmitočtovém pásmu a může trvat až několik hodin. Ultrafialové záření je postupně následováno těžšími, pomalejšími částicemi, které se k Zemi přiblíží za něko-

lik hodin až desítek hodin a vyvolávají další ionosférické poruchy a magnetické bouře. Tyto ovšem již můžeme předvídat na základě předchozího Dellingerova jevu.

Podobné jevy mohou nastat i při **jaderných výbuších** ve výškách nad 15 km. Okolo 80 % energie výškového jaderného výbuchu se spotřebuje na ionizaci prostředí. Nejsilnější se projevují ve výškách 60 až 100 km. Koncentrace ionizovaných částic se přechodně zvýší natolik že v prostoru výbuchu dochází k odrazům rádiových vln až o několik řádů kratších než při normální struktuře ionosféry. V ionizovaném prostoru dochází také ke zvětšení útlumu, ke změnám polarizace i drah šíření vln. Účinky se projevují v závislosti na ráži a výšce jaderného výbuchu do vzdálenosti několika set až několika tisíc km. Přitom vzniká zajímavý jev: protože tyto účinky mají úzkou souvislost s magnetickým polem Země, projevují se i v tzv. magneticky sdružených bodech („u protinůžců“) prakticky ve stejném rozsahu. Tedy např. výškový výbuch jihovýchodně od Nového Zélandu vyvolá poruchu v šíření vln i v prostoru ČSSR.

Délka trvání mimořádných podmínek šíření závisí především na příčině jejich vzniku, na výšce a na kmitočtu. Může trvat od několika sekund až do několika dní. Přitom délka roste se zmenšováním kmitočtu a se zvyšováním síly jaderného

Obr. 1

výbuchu, popř. sluneční erupce a také s přibližováním výšky výbuchu o hodnotě kolem 70 km. S ovlivňováním rádiového spojení počítám několik hodin až dní, s ovlivněním činnosti radiolokátorů a radioreléového, troposférického a družicového spojení na několik sekund až několik hodin.

V dalším poukážeme na **vliv mimořádných podmínek šíření vln na vedení operace a boje**. Tyto podmínky mohou ovlivněním činnosti celé řady radioelektronických prostředků výrazně ovlivnit velení vojskům, řízení zbraní a pochopitelně také podmínky vedení radioelektronického boje a průzkumu. Mohou přitom vzniknout nahodile působením přírodních jevů, ale také záměrně, plánovitě a cílevědomě, zejména při jaderných výbuších.

Mimořádné podmínky mohou výrazně ovlivnit **rádiové spojení**. Především dálkové krátkovlnné rádiové spojení odrazem od ionosféry je velmi ztíženo. Navíc se jeho podmínky rychle mění. To může výrazně omezit možnosti dálkového spojení ve složitých, dynamických situacích zejména na stupni armády a výše. Závažné problémy mohou vzniknout i při spojení s hloubkovým průzkumem, s letovými ve vzduchu i v týlovém spojení. Protože v některých případech se současně s tím mohou vytvořit mimořádné podmínky pro dálkové šíření metrových i kraťších vln,

můžeme s výhodou využít VKV rádiových stanic, např. R-137, R-111 a dalších. V radioreléovém a zejména v troposférickém spojení musíme při vzniku mimořádných podmínek šíření počítat všeobecně se zhoršením kvality a se snížením dosahu spojení jednak zvýšením útlumu užitečného signálu, jednak zvýšením rušením signály vzdálených stanic. V jednotlivých případech může dojít naopak i k přechodnému zvýšení kvality spojení. Při spojení na kratší vzdálenosti (asi do 25 až 50 % maximálního dosahu za normálních podmínek) k ovlivnění prakticky nedochází.

Mimořádné podmínky šíření mají vliv i na **radiolokaci**, zejména na nižších kmitočtech. Dochází k zakřivení dráhy a k odrazům vln a tím ke zkreslení údajů o cílech. Cíle, umístěné vzhledem ke stanovišti radiolokátoru za ionizovaným prostorem (v radiolokačním stínu) nezjistíme vůbec, naopak některé cíle zjistíme s chybnými údaji vzdálenosti, azimutu nebo také výšky, popř. zásluhou odrazů se jejich počet může zdánlivě zvýšit. Největší vliv to bude mít na činnost přehledových radiolokátorů letectva a PVO. Se zvyšováním kmitočtu radiolokátorů se vlivy těchto jevů zmenšují.

Výrazně se mění podmínky pro vedení **radioelektronického průzkumu**. Velmi silně je postižen průzkum v pásmu krátkých vln, především na stupni frontu a

u teritoria. Vedení soustavného rádiového průzkumu na vzdálenosti, přesahující dosah povrchové nebo přímé vlny, je velmi ztíženo. Rádiové zaměřování je téměř znemožněno. Naopak v pásmu metrových vln se mohou vznikem podmínek pro dálkové šíření možnosti průzkumu výrazně rozšířit. Umožní se sledování spojů do větší hloubky, popř. ze stanovišť, umístěných dále od předního okraje. Protože však tyto podmínky mohou vést k přesycení kmitočtového pásma vzdálenými vysílači, zhorší se tím zejména podmínky indentifikace a vyhodnocení nepřátelských spojů, dochází k přetížení průzkumných pracovišť. Pokud jde o radioreléové spoje, podmínky průzkumu se většinou zhoršují v důsledku zvýšení útlumu šíření a vzájemné interference signálů, šířících se několika cestami. Ztíží se rovněž podmínky pro průzkum družicového spojení. Zvýšení útlumu šířením se projevuje zejména při malých elevačních úhlech přijímacích antén, signály na nižších kmitočtových pásmech se průchodem oblakem po jaderném výbuchu a ionizovaným prostorem většinou utlumí tak, že jejich příjem je znemožněn. To všechno značně ovlivní celkovou situaci a podmínky rádiového průzkumu. U radiotechnického průzkumu se projeví prakticky stejné důsledky jako v radiolokaci, takže jeho činnost se výrazně ztíží. Tím se tedy až na malé výjimky celková výslednost radioelektronického průzkumu při vzniku mimořádných podmínek šíření vln podstatně sníží. Vhodnými opatřeními však můžeme tyto důsledky poněkud omezit, jak uvádíme dále.

Při vzniku mimořádných podmínek šíření vln dochází rovněž ke změnám ve vedení **radioelektronického boje**. Frontový útvar (jednotky) REB, který zpravidla využívá dálkového šíření krátkých vln odrazem v ionosféře, nebude moci z původních stanovišť plnit svůj úkol v původním rozsahu. Armádní útvary (jednotky) REB využívají zpravidla šíření povrchovou vlnou, proto jejich činnost by neměla být vážněji narušena. Vytvořením podmínek pro dálkové šíření se může naopak zvýšit dosah rušičů VKV. To může na jedné straně zvýšit možnosti rušení VKV spojů nepříteli, současně to však může vést k nežádoucímu zarušení vlastních VKV spojů i na velké vzdálenosti — několik set i několik tisíc km. Přesycení a proměnnost podmínek šíření v pásmu VKV může vést ke snížení efektivnosti rušení tím, že průzkum v této situaci jen velmi obtížně identifikuje nejdůležitější nepřátelské VKV rádiové spojení. Jen málo se změní možnosti rádiového vrtulníkového

útvary REB. Je nutné počítat pouze s poněkud proměnnými podmínkami rušení.

Radiotechnické útvary REB budou vcelku moci plnit úkol, i když za ztížených podmínek. Rušení klasických radiolokátorů může být velmi účinné, protože jeho účinky jsou zvyšovány nepříznivými důsledky mimořádných podmínek šíření vln. Proti novým radiolokátorům se složitými signály zůstává účinnost rušení nízká. Účinnost rušení systémů blízké navigace se podstatně nemění.

Mimořádné podmínky šíření vln tedy mohou výrazně a většinou negativně ovlivnit činnost řady radioelektronických systémů a prostředků. Musíme proto počítat s tím, že jich může účinně využít nepřítel zejména ve složitých situacích, zvláště pak při přechodu na použití jaderných zbraní, kdy umožňují vyvolat další moment překvapení. Je ovšem zřejmé, že obdobným způsobem můžeme v jaderné válce působit proti nepříteli i my. Současně však musíme tyto možnosti nepříteli i vlastní důkladně pochopit a připravit podmínky pro jejich všestranné využití ve svůj prospěch.

Působení mimořádných podmínek šíření vln na vlastní vojska můžeme do značné míry zmírnit, zatímco proti nepříteli jich můžeme s výhodou využít. Řešení tohoto problému by vyžadovalo **komplexní soubor opatření** v nejrůznějších oblastech a jejich plánovitě a sladně využití.

Především bude žádoucí na základě **vědeckého výzkumu** hlouběji poznat podstatu jevů, vedoucích k mimořádným podmínkám šíření, i jejich kvantitativní stránky. S využitím vlastní vědecké základny ČSLA a zejména mezinárodní výměnou poznatků by se tak získaly konkrétnější představy o účincích jaderných výbuchů na šíření rádiových vln v závislosti na druhu, prostoru a parametrech výbuchu. Tyto poznatky bychom pak mohli rozpracovat jednak na konkrétní opatření k ochraně vlastních vojsk a jednak na vlastní opatření proti nepříteli.

Dále bude vhodné připravit a realizovat **organizační opatření**. Protože mimořádné podmínky mohou vznikat i v míru působením přírodních procesů, vyžaduje to taková opatření, která mohou minimalizovat negativní účinky na bojovou pohotovost ČSLA. U zainteresovaných složek [např. spojovací vojsko, radiotechnické vojsko, radioelektronický průzkum, radioelektronický boj] bude vhodné zřídít pracoviště pro nepřetržitě sledování a vyhodnocování podmínek šíření vln a zabezpečit součinnost mezi nimi i spolupráci s dalšími institucemi, jako je Geofyzikální ústav ČSAV, Radioklub Svazarmu a další.

To umožní na základě předpovědi a sledování podmínek šíření vln volit a upravit optimální variantu využití radioelektronických prostředků. K efektivnímu využití sil a prostředků bude vhodné v mírových podmínkách zabezpečovat tuto tzv. vlnovou službu pokud je to možné centralizovaně. Dosavadní zkušenosti z činnosti vlnové služby na některých specializovaných pracovištích jsou velmi pozitivní.

Velký význam mají rovněž **technická a provozní opatření**. V armádách Varšavské smlouvy stejně jako v armádách NATO se při vývoji radioelektronických prostředků a systémů věnuje pozornost mimořádným podmínkám šíření i dalším aspektům činnosti v podmínkách hromadného použití jaderných zbraní. Jsou již známy některé principy činnosti, které umožňují do značné míry potlačit vliv okamžitých podmínek šíření vln. U spojovacích prostředků je to možné např. nepřetržitým vyhodnocováním podmínek šíření na pracovních kmitočtech i v celém použitelném kmitočtovém rozsahu, popř. můžeme přistoupit i k automatické adaptivní volbě optimálního pracovního kmitočtu. Např. v armádě USA bylo takové zařízení pro pásmo krátkých vln vyvinuto a má se zavádět pod označením AN/TRQ-35(V). Pod označením MEECN (Minimum Essential Emergency Communications System — minimální nezbytná spojovací soustava pro nouzové účely) se v USA vyvíjí a postupně zavádí celý komplex opatření na zabezpečení nejnutnějšího velení a řízení v podmínkách masového použití jaderných zbraní.

Kromě volby optimálního pracovního kmitočtu můžeme s výhodou využít vhodné druhy signálů a metody jejich zpracování. Např. v radiolokaci můžeme dosáhnout výrazného zvýšení odolnosti použitím signálů s proměnnou délkou periody a s proměnným kmitočtem, nebo také soustavami s vyhodnocováním údajů o cílech v témže prostoru od několika radiolokátorů současně. Dosud však má tyto mož-

nosti jen část radiolokačních prostředků ČSLA.

Rozsáhlou oblast problémů představuje **příprava kádrů** na řešení problematiky. Měla by zahrnovat jak řídicí pracovníky — velitele a štáby — tak i obsluhy radioelektronických prostředků. Při přípravě velitelů a štábů považujeme za potřebné zahrnout do procesu plánování a vedení operace a boje i soubor opatření pro řešení otázek, spojených s náhodnými nebo záměrnými změnami podmínek šíření rádiových vln. To vyžaduje zpracovat a zvládnout metodiku činnosti štábů svazů a svazků, respektující tyto otázky. Výrazně by to ovlivnilo činnost řady správ a oddělení — spojovacího, zpravodajského, RVD, PVO, REB a dalších. Zainteresované orgány, velitele a štáby by bylo třeba potom proškolit ve vhodných kurzech nebo metodických zaměštnáních. Obdobně bude nutné soustavně školit i obsluhy radioelektronických prostředků, při výcviku a cvičeních navozovat odpovídající situace. Zkušenosti ze všech dosavadních válek totiž ukazují, že neúčinnější je každé neočekávané opatření při jeho prvním použití. Tak jako jsou schopny vycvičené obsluhy překonávat i velmi silné nepřátelské rušení, mohou zvládnout i důsledky neočekávaných změn v podmínkách šíření vln. Je proto zřejmé, že nejdůležitější problémy z této oblasti zasluhují popularizaci ve vhodné formě v celé armádě.

Celý komplex opatření by měl řešit neefektivnější dva **hlavní úkoly**:

- minimalizovat účinky mimořádných podmínek šíření rádiových vln na vlastní vojska a

- vlastními aktivními opatřeními dosáhnout co největšího účinku na nepřítele.

Těmito úkoly problematika mimořádných podmínek šíření vln nabývá charakter organické součásti radioelektronického boje a měla by být řešena především v jeho rámci, pochopitelně za aktivní spoluúčasti zainteresovaných složek.

Závěrem chceme konstatovat, že již stručná analýza ukazuje, že mimořádné podmínky šíření vln mohou výrazně ovlivnit bojeschopnost i bojovou pohotovost ČSLA. Je známo, že v armádách NATO je této problematice věnována velká pozornost. Její řešení v ČSLA předpokládá především pochopení jejího významu a důsledné postupné rozpracování a realizaci potřebných opatření.

V článku jsme neřešili některé další příbuzné problémy, které výslednou situaci rovněž ovlivňují, jako je např. vliv elektromagnetického impulsu a hromadného použití jaderných zbraní na válčiči na činnost radioelektronických prostředků.

Chtěli jsme především upozornit na základě svých poznatků a dosavadních zkušeností na význam mimořádných podmínek šíření rádiových vln na vedení operace a boje. Nebylo přitom v našich silách daný problém vyřešit a poskytnout hotové návrhy na konkrétní opatření. Uvítáme proto, podaří-li se nám orientovat pozornost na tento problém, který může velmi výrazně ovlivnit podmínky plnění úkolů ČSLA, zvláště v období zvýšeného nebezpečí války.

Organizace součinnosti letectva s pozemními vojsky v útočné operaci frontu

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek plukovníka E. Filjakovského a podplukovníka S. Bachlajce, uveřejněný v „Informačním sborníku Štábu spojených ozbrojených sil — účastníků Varšavské smlouvy“ čis. 17/1979.

Úspěchu v útočné operaci frontu dosahujeme společným úsilím všech druhů ozbrojených sil a druhů vojsk. V jednotlivých obdobích a dnech operace není toto úsilí stejné. Mění se v závislosti na důležitosti plněných úkolů a na bojových možnostech vojsk. Přesné sladění činnosti vojsk frontu co do času, místa a způsobů plnění stanovených úkolů je jedním z nejdůležitějších druhů činnosti velitelství a štábů.

V soudobých podmínkách, kdy do výzbroje přicházejí nové, dokonalejší druhy zbraní a bojové techniky, zvyšuje se palebná síla a manévrovost vojsk. Úspěch jednoho druhu vojsk je stále více závislý na výsledcích bojové činnosti druhého. Součinnost druhů ozbrojených sil a druhů vojsk jako faktor dosažení vítězství v boji a operaci nabývá na všestranném charakteru.

V těchto podmínkách má zvláštní význam součinnost letectva s pozemními vojsky. Vyplývá to ze značného rozsahu a důležitosti úkolů, které plní společně po-

zemní vojska a letectvo v průběhu frontové operace, ze soustředování úsilí letectva ve prospěch dosažení rozhodných cílů pozemními vojsky v boji s nepřítelem, dále i z nutnosti spolehlivého zabezpečení vlastních vojsk a letectva proti vzájemným ztrátám při společné činnosti.

Např. v průběhu útočné operace frontu vede letectvo vzdušný průzkum do značné hloubky rozmístění vojsk nepřítele, ničí jeho letectvo a pozemní prostředky jaderného napadení, vede boj s operačními zálohami, podporuje vlastní vševojskové svazky, brání vojska a objekty týlu frontu před údery ze vzduchu a plní úkoly vzdušné přepravy vojsk. Nakonec tento, i když neúplný přehled úkolů dokazuje, nakolik činnost letectva úzce souvisí se zájmy pozemních vojsk v operaci.

Pozemní vojska, která umlčují prostředky PVO nepřítele, ničí jeho letectvo na jeho základnách, obsazuje letiště v průběhu útoku a brání vlastní letiště silami vojskové PVO, vytvářejí vlastnímu

letectvu výhodné podmínky k úspěšné činnosti. Neméně důležitý význam má i pomoc při obnově poškozených letišť, při jejich ochraně a obraně, ochraně komunikací a konečně při opravách techniky a vybudování společného zařízení.

Cílem součinnosti frontového letectva s pozemními vojsky je zabezpečit úspěšné splnění určených úkolů v útočné operaci frontu. Spočívá ve sladění činnosti vojsk a letectva a organizujeme ji co do úkolů, směrů, čar, objektů, způsobů činnosti a času do celé hloubky operace. Nejpodrobněji organizujeme součinnost do hloubky bližšího úkolu vojsk frontu [přítom na první den operace], v období vedení hromadných jaderných úderů a odrážení náletů vzdušného nepřítele. V rámci opatření organizace součinnosti bereme v úvahu i různé podmínky, které mohou ovlivnit splnění určených úkolů. Součinnost musí být proto nepřetržitá v průběhu celé operace. To je zvláště důležité při plnění hlavních úkolů.

Organizace takové součinnosti mezi letectvem a pozemními vojsky je možná jen na základě jediného rozhodnutí velitele frontu pro útočnou operaci. Na základě rozhodnutí velitele určujeme zámysl operace a úkoly vojsk. To tvoří základ pro plánování operace, organizaci velení vojskům a součinnost v průběhu bojové činnosti.

Velitel frontu ve svém rozhodnutí:

- určuje posloupnost a dobu vedení úderů jadernými a klasickými prostředky ničení na hlavní uskupení vojsk a objektů nepřítele;

- rozděluje úsilí letectva na podporu a obranu vševojskových a tankových svazků;

- upřesňuje složení sil a prostředků, které se zúčastní protivzdušné obrany uskupení vojsk a objektů týlu frontu;

- určuje úkoly a způsoby společné činnosti při průzkumu a ničení prostředků jaderného napadení nepřítele;

- stanoví úkoly vojsk k obsazení letišť nepřítele pro zabezpečení manévru letectva v průběhu operace a kromě toho opatření k vzájemné bezpečnosti vojsk a letectva.

Bezprostředním organizátorem součinnosti na úrovni frontu je štáb frontu. Určuje kdo, s kým a v jaké době musí sladit způsob společné činnosti, a které otázky upřesnit v průběhu součinnosti.

Společně s náčelníky druhů vojsk a štábem leteckého svazu upřesňuje štáb frontu způsob vedení úderů na uskupení

nepřítele a jeho objekty, rozděluje úsilí letectva podle druhů letectva, konkrétních úkolů a dnů operace, sladuje způsob společné činnosti vojsk PVO a letectva při obraně vojsk a objektů týlu frontu proti úderům ze vzduchu, organizuje součinnost sil a prostředků vzdušného a pozemního průzkumu. Štáb frontu určuje dále opatření, uskutečňovaná u pozemních vojsk ve prospěch letectva: umlčení prostředků PVO nepřítele, zabezpečení letištního manévru v průběhu operace, stanovení os a způsobu přesunu letištních, týlových a radio-technických útvarů na nová letiště, organizaci ochrany a obrany letišť, míst velení leteckého svazu proti pozemnímu nepříteli atd.

Rozpracovaný způsob součinnosti vojsk s letectvem vyjadřujeme v plánech operace frontu, bojové činnosti letectva, bojového použití druhů vojsk, protivzdušné obrany a průzkumu. Je-li to nutné, můžeme zpracovat plánovou tabulku součinnosti, ve které zpravidla stanovíme úkoly, objekty činnosti, prostředky ničení, dobu činnosti, druhy jaderných výbuchů, opatření k zabezpečení bojové činnosti, signály pro velení a součinnost a způsob označení vlastních vojsk. Stanovený způsob součinnosti doručujeme vojskům. Složitost organizace součinnosti na stupni frontu souvisí se značným rozsahem práce při sladování různých aspektů, které se týkají společné činnosti pozemních vojsk a letectva. V bojové situaci budeme tuto práci vykonávat zpravidla v podmínkách velkého nedostatku času.

Na úrovni velitelství leteckého svazu organizujeme součinnost především s raketovým vojskem a vojskem protivzdušné obrany frontu. Podrobné sladění otázek součinnosti letectva se vševojskovými svazy a svazky organizujeme přes orgány velení letectva, které jsou na jejich velitelských stanovištích.

Štáb leteckého svazu po sladění zpracovává příslušné dokumenty pro součinnost a doručuje je podřízeným leteckým svazkům, samostatným plukům a orgánům velení.

Mezi povinnostmi velitelů a štábů leteckých divizí a pluků patří včasné doručení přesných nařízení pro součinnost vykonavatelům a organizace přípravy vyčleněných sil letectva a bojových směn velitelských stanovišť k realizaci součinnosti. Nařízení pro součinnost současně s dalšími otázkami musí obsahovat informace o situaci a úkolech součinnostních svazků a útvarů pozemních vojsk, o místu, době a způsobech vedení úderů na objekty nepřítele, o vyčleněných silách a prostřed-

cích k plnění tohoto úkolu. Směny velitelských stanovišť leteckých útvarů a osádky letounů musí kromě toho znát

místa velení, která budou uskutečňovat výzvy a velet letectvu na bojišti, dále i způsob udržování spojení s nimi.

Cílem organizace součinnosti letectva s pozemními vojsky v rámci frontové útočné operace je docílit aktivního a rozhodného charakteru bojové činnosti. To je zvláště důležité při přechodu k použití zbraní hromadného ničení. V těchto podmínkách mají rozhodující úlohu při vedení jaderných úderů na stupni frontu raketové vojsko a letectvo. Úkoly, které plní při použití jaderných zbraní, požadavek vzájemné bezpečnosti podmiňují potřebu organizovat součinnost bezprostředně na stupni štáb leteckého svazu — správa raketového vojska a dělostřelectva frontu.

Součinnost letectva s raketovými vojsky frontu organizuje velitel a štáb frontu. Při organizaci součinnosti je hlavním článkem rozdělení objektů jaderných úderů mezi raketovým vojskem a letectvem. Přitom určujeme posloupnost vedení úderů co do místa, času a druhů výbuchů. Zvláště pečlivě rozpracujeme způsob činnosti při vedení společných úderů na cíle, které jsou rozmístěny ve stejném prostoru nebo v malé vzdálenosti jeden od druhého.

Při organizaci společné činnosti plánujeme vyčlenění potřebných sil k vedení vzdušného průzkumu, určení souřadnic cílů, sledování cílů do doby vedení jaderných úderů a kontrolu výsledků úderů ve prospěch raketových vojsk. Vzdušný průzkum je jedním z hlavních pramenů informací o objektech jaderných úderů pro obě součinnostní strany. Organizujeme jej podle plánu zpravodajské správy štábu frontu, rozpracovaného společně se štábem leteckého svazu (štábem letecké armády) a štábem (správou) raketových vojsk a dělostřelectva frontu. Přitom stanovíme úkoly, vyčleněné síly a prostředky, způsob vedení vzdušného průzkumu a doplňkového průzkumu objektů jaderných úderů, druh a stupeň přesnosti získaných údajů, dobu, posloupnost a způsob předávání zpráv průzkumu. Včasné obdržení věrohodných zpráv průzkumu je zvláště důležité pro raketové vojsko, které nemá k dispozici potřebné síly a prostředky.

V první řadě musíme sladit činnost raketového vojska a dělostřelectva v zájmu překonání PVO nepřítelů údernými skupinami letounů, zvláště letouny-nosiči jaderných zbraní. Proto přesně dohodová-

me objekty PVO nepřítelů (střediska průzkumu a velení, jednotky protiletadlových raket, letiště stíhacího letectva atd.), které musíme zničit nebo umlčet, a dobu vedení raketových úderů.

K dosažení bezpečnosti letů při současně činnosti raketových vojsk a letectva upřesňujeme trati nebo pásma letu letectva, zvláště nad prostory bojového rozmístění raketových vojsk v době odpálení raket, včas zjišťujeme radiační situaci v prostorech úderů a nebezpečné prostory pro letectvo, určujeme časové intervaly mezi jadernými údery raketových vojsk a letectva, zabezpečujeme přesnou výměnu informací o splněných a plánovaných úderech.

Další součinnostní otázky, jako např. součinnostní spojení, ve prospěch obou stran dohodová příslušná oddělení a služby štábu frontu, štábu letecké armády a správy raketového vojska a dělostřelectva podle určen.

Z celého komplexu součinnostních otázek, koordinovaných mezi štábem leteckého svazu a štábem (správou) raketového vojska a dělostřelectva frontu, má zvláštní význam společná činnost při vedení prvního jaderného úderu frontu. Úder můžeme vést v průběhu operace, vedené bez použití jaderných zbraní, nebo při zahájení válečného konfliktu.

Podmínky přechodu k činnosti s použitím jaderných zbraní bezprostředně ovlivní volbu způsobů společné činnosti letectva a raketového vojska frontu. Musíme např. počítat s možností vzniku takové situace, která si vynutí okamžitě použití jaderných zbraní. V tomto případě první jaderný úder frontu bude začínat odpálením pohotovostních raket. Současně s odpálením raket nebo s určitým předstihem musíme zpravidla vzlétnout pohotovostní letouny — nosiče jaderných zbraní a letectvo které zabezpečuje jejich bojovou činnost.

Nejsložitější podmínky vzniknou v případě, že letectvo vzlétné v období zahájení jaderného úderu nepřítelů. Část letounů, včetně letounů-nosičů, může být v tomto případě zničena na letištích. V důsledku ztrát prostředků velení a zničení části velitelských stanovišť značně se ztíží velení a sladění činnosti raketového vojska a letectva při vedení odvetného jaderného úderu.

Nejvýhodnější podmínky vzniknou tehdy, kdy se našim vojskům podaří předejít nepříteli v odpálení raket a vzlétnutí letectva. V takovém případě zahájíme úder ze stavu úplné pohotovosti sil, s využitím maximálního množství letounů a za podmínek, kdy budeme mít podrobnější zprávy o objektech ničení. Letectvo bude působit ve dvou až třech sledech.

První [zabezpečovací] sled vede průzkum a doplňkový průzkum objektů jaderného úderu, umlčuje a ničí objekty PVO a nejdůležitější místa velení letectva a vojsk nepříteli, ničí jeho letectvo ve vzduchu, blokuje některá letiště a uvolňuje vzdušný prostor v místech úderů letounů-nosičů.

Druhý [úderný] sled se skládá hlavně z letounů-nosičů jaderných zbraní a vede úderu na prozkoumané objekty. Do sestavy tohoto sledu patří rovněž skupiny stíhacích letounů k přímému zabezpečení letounů-nosičů a letouny průzkumného letectva ke zjišťování výsledků jaderného úderu a vyhledávání nových nebo nezničených objektů nepříteli.

K trvalým úkolům letectva [letecké armády] v průběhu útočné operace patří rovněž obrana vojsk a týlových objektů frontu proti úderům ze vzduchu a vzdušný průzkum nepříteli. Plníme jej silami stíhacího letectva v součinnosti se silami a prostředky PVO frontu. Činnost stíhacího letectva v systému PVO frontu organizujeme na základě rozhodnutí velitele frontu a v souladu s přijatou koncepcí vedení boje s prostředky vzdušného napadení nepříteli. Zámysl bojového použití stíhacího letectva vychází z možností palebných prostředků PVO, stíhacích letounů, sil a prostředků průzkumu, zjišťování a velení, dále i z pravděpodobné činnosti vzdušného nepříteli.

Při součinnosti koordinujeme rozdělení úsilí stíhacího letectva a vojsk PVO podle období a dnů operace, nejpodrobněji na její první den. Při sladování bojové činnosti letectva s vojsky PVO frontu upřesňujeme způsob uvědomování o vzdušném nepříteli, rozhraní odpovědnosti, čáry stoupání a zasazení stíhacího letectva do boje, určujeme pásma vzájemného předávání vzdušných cílů, upřesňujeme otázky navedení a velení silám PVO a stíhacího letectva při vedení společné činnosti.

Součinnost stíhacího letectva s vojsky PVO uskutečňujeme prostřednictvím střediska bojového velení stíhacího letectva

Třetí sled zvyšuje činnost předcházejících sledů. Skládá se z částí letounů-nosičů, které letí za druhým sledem a mají předem stanovený úkol ničit záložní objekty. Hlavním jejich úkolem je však být v pohotovosti [způsobem udání nových cílů] k ničení nejdůležitějších objektů, které nebyly zničeny prvním odpálením raket nebo silami úderného sledu letectva, dále i nově zjištěných důležitých objektů nepříteli.

V tomto případě bude předcházet jadernému úderu letectva jaderný úder raketového vojska, který do značné míry zničí a umlčí prostředky PVO nepříteli.

Opakované odpálení raket můžeme uskutečnit po doplňkovém průzkumu objektů a splnění dalších úkolů letectva a po vyvedení všech jeho sil z nebezpečného prostoru.

Hlavním dokumentem, na základě kterého organizujeme společnou činnost raketového vojska a dělostřelectva, je plán jaderného úderu frontu. Na základě změny situace a v souladu s rozhodnutím velitele frontu tento plán upřesňuje skupina plánování jaderných úderů.

[SBV SL], které zabezpečuje velení stíhacím leteckým svazkům a útvarům při obraně vojsk a objektů frontu a bezpečnost leteckého provozu v prostoru činnosti frontových prostředků PVO. Středisko bojového velení stíhacího letectva rozvíjíme společně s VS PVO frontu, kterému zpravidla velí zástupce velitele letecké armády. Organizačně se skládá ze tří skupin:

- operačního plánování,
- bojového velení,
- spojení a radiotechnického zabezpečení.

Úkolem SBV SL je:

- rozpracovat společně s náčelníkem vojsk PVO frontu plán obrany vojsk a objektů týlu;
- vytvořit v souladu s tímto plánem potřebné uskupení stíhacího letectva;
- upřesnit a podrobně rozpracovat otázky spojené se zabezpečením nepřetržité součinnosti stíhacího letectva s vojsky PVO frontu a státu, stíhacími svazky sousedních svazů letectva;
- plánovat bojovou činnost stíhacích leteckých svazků a útvarů;
- organizovat pohotovostní službu stíhacího letectva a kontrolu její činnosti.

Na VS PVO frontu společně se SBV SL upřesňujeme:

- způsob velení součinností silám a prostředkům při odrážení náletů letectva nepřítelů;

- úkoly součinností prostředkům;

- způsob rozvinování podřízených míst velení a výměny informací mezi nimi;

- způsob použití sil a prostředků PVO frontu a stíhacího letectva v součinnosti se silami a prostředky PVO a stíhacího letectva sousedních frontů a vojsk PVO státu.

Součinnost stíhacího letectva s protiletadlovým raketovým vojskem při odrážení náletů letectva nepřítelů uskutečňujeme podle pásem bojové činnosti a v jednom pásmu. Součinnost v jednom pásmu uskutečňujeme rozdělením úsilí stíhacích letounů a prostředků PVO podle

výšek, sektorů, čar, času a cílů. Při součinnosti v různých pásmech vojska PVO a stíhací letectvo ničí vzdušného nepřítele bez omezení.

V souladu s těmito principy určujeme při organizaci součinnosti pásma působení protiletadlových raketových útvarů a stíhacího letectva, vzdušné koridory a výšky letu letectva v prostorech činnosti protiletadlových raket, způsob činnosti stíhacích letounů v jednom pásmu s protiletadlovými raketovými prostředky a opatření k zabezpečení nepřetržité obrany vojsk. Dále určujeme způsob vzájemného předávání cílů, signály k rozpoznávání, určování cílů a zákazu činnosti. Upřesňujeme otázky vzájemného informování a spojení.

Kromě toho sladíme co do času přemístění útvarů stíhacího letectva, změnu postavení útvarů a jednotek PVO a přemísťování míst velení.

V podmínkách vysoké dynamiky bojové činnosti s častými změnami situace má důležitý význam při organizaci součinnosti zajištění bezpečnosti letectva proti jeho postřelování vlastními prostředky PVO, zejména při společné činnosti v jednom pásmu. Hlavním způsobem zajištění bezpečnosti je včasné informování středisek a míst velení vojsk PVO o plánovaných tratičích letů a režimu letů vlastního letectva. Tento způsob je použitelný při spolehlivé činnosti spojovacího systému a přesvědčení, že předávaná informace bude doručena adresátu.

V případech možného narušení činnosti informačního systému dosahujeme bezpečnosti činnosti letectva přesným dodržováním stanoveného režimu letů nad vlastními vojsky, využíváním speciálních koridorů průletu vlastního letectva nad průběhem fronty ve směru k nepříteli a při návratu nad naše území. K zajištění bezpečnosti můžeme zakázat nebo omezit le-

ty letounů a vrtulníků v prostorech palby vlastních protiletadlových prostředků. Můžeme také stanovit určitý vzdušný prostor (sektor) maximální výšky letu. Současně s omezením můžeme za výhodných podmínek dále určovat dobu a prostory letů letectva bez jakéhokoli omezení.

Stanovený způsob součinnosti musí přesně dodržovat obě součinnosti strany. Upřesňují jej v průběhu bojové činnosti v souladu se vzniklou situací. K tomu je nutné ujasnit:

- společné rozmístění orgánů velení letectvu a vojskům PVO;

- trvalou kontrolu letů, zvláště v pásmech palby vlastních protiletadlových prostředků;

- dokonalou analýzu a úplné pochopení vzdušné situace bojovými směny orgánů velení letectva a vojsk PVO;

- včasné uvědomění palběných prostředků PVO o letech vlastního letectva.

Součinnost letectva s vševojskovou armádou prvního sledu frontu organizují velitelé a štáby těchto armád na základě pokynů velitele frontu do celé hloubky armádní operace. Podrobněji rozpracují součinnost na první dny bojové činnosti, zejména na první den. Přitom upřesňují:

- rozdělení přidělených jaderných prostředků a letového úsilí ke zničení nepřítelů po úkolech;

- způsob vyzvání letectva;

- úkoly vzdušného průzkumu a způsob doručení průzkumných zpráv vševojskovým štábům;

- úkoly a dobu činnosti vysazení a podpory vzdušných výsadek;

- obsazení a obranu nepřátelských letišť svazky armády;

- způsob velení letectvu v době letecké podpory vojsk;

- úkoly vševojskové armády k ničení

a umlčování nepřátelských prostředků PVO;

— pásma průletu vlastního letectva nad bojovou sestavou vojsk;

— rozpoznávací signály a signály k určování cílů;

— opatření k zajištění bezpečnosti vlastních vojsk a letectva při použití jaderných zbraní;

— zabezpečení přesunu ženijních leteckých útvarů.

Podrobné rozpracování způsobu vedení úderů na objekty nepřítel, sladění činnosti stíhací letectva a vojsk PVO k obraně svazků a útvarů armády, stanovení prostorů a objektů vzdušného průzkumu ve prospěch armády, organizace příjmu zpráv vzdušného průzkumu, doručení rozpoznávacích signálů k určování cílů vojskům a konkretizace dalších otázek součinnosti uskutečňujeme na stupni štáb vševojskové armády — středisko bojového velení letectva (SBV LA).

V průběhu letecké podpory vojsk ničí letectvo zejména pohyblivé objekty. Přitom jeho činnost bude probíhat převážně na výzvu a zpravidla po prvním jaderném úderu nebo po letecké přípravě útoku, kdy se může situace podstatně změnit. Při přípravě operace nebude vždy možné včas naplánovat konkrétní cíle ničení v průběhu letecké podpory a včas určit dobu úderu. Proto otázky organizace součinnosti na stupni vševojskové armády — letectvo frontu budeme muset podrobněji řešit ve velmi omezeném čase před zahájením bojové činnosti a v průběhu operace.

Důležité úkoly bude plnit frontové letectvo při rozvíjení úspěchu útočné operace po zasazení druhých sledů a záloh frontu do sražení. Současně s ničením a umlčováním nepřítel bezprostředně před vojsky v útoku bude mít frontové letectvo nejdůležitější úlohu při plnění úkolů palebného působení proti všem prvkům operační sestavy jeho vojsk. Značná část jeho vlastního úsilí bude směřovat k vedení úderů na prostředky jaderného napadení, sborové a armádní zálohy, místa velení, plochy vojskového letectva a jiné objekty. Stíhací letectvo bude bránit vojska proti úderům ze vzduchu.

Při organizaci součinnosti v těchto podmínkách budeme upřesňovat úkoly a úsilí vzdušného průzkumu ve prospěch vojsk druhého sledu frontu, dobu a způsob předávání průzkumových zpráv, síly i způsob obrany vojsk proti úderům ze vzduchu a proti vzdušnému průzkumu nepřítel v prostoru soustředění, při přesunu, zasazení do sražení a další bojové činnosti, úkoly letectva, způsob a dobu jejich plnění v letecké přípravě a podpoře zasazení vojsk do sražení.

Úspěšnému plnění úkolů při rozvíjení úspěchu napomáhá přítomnost představitelů raketových vojsk a orgánů velení frontového letectva ve vševojskových svazech a svazcích, zasazovaných do sražení. To umožňuje včas a účinně využívat všech palebných prostředků frontu ke spolehlivému umlčení nepřítel a k ničení jeho důležitých objektů a cílů v hloubce. To bude mít vliv na vedení útoku ve vysokém tempu.

K dosažení úspěchu při rozvíjení operace v soudobých podmínkách značně napomáhá úloha vzdušných výsadků. Můžeme je vysazovat na pomoc vojskům v útoku při překonávání vodních překážek, k obsazení důležitých komunikačních uzlů v týlu nepřítel, prostorů a čar na směru útoku vojsk frontu, ničení raketových jaderných prostředků, narušení velení vojskům nepřítel atd.

Zabezpečení vysazení a bojové činnosti vzdušných výsadků uskutečňujeme společnou sladěnou činností frontového letectva, vojsk PVO, raketového vojska a dělostřelecké fronty, sil a prostředků vševojskových svazů a svazků co do úkolů, místa a času. Při organizaci součinnosti mezi nimi a vojsky výsadku podrobně stanovíme:

— způsob vedení vzdušného průzkumu a průzkumu prostředků vševojskových svazů a svazků;

— úder letectva, raketového vojska a dělostřelecké k umlčení a zničení uskupení nepřítel a jeho prostředků PVO v průletovém pásmu a v prostoru vysazení vzdušného výsadku;

— způsob obrany výsadku v prostoru soustředění, ve výchozím prostoru, při vysazování a v průběhu bojové činnosti;

— způsob součinnosti prostředků PVO výsadku se stíhacím letectvem a opatření k zabezpečení průletu vzdušného výsadku přes pásma bojové činnosti vojsk PVO;

— činnost sil výsadku, letectva, raketového vojska a dělostřelecké při obsazení a udržení objektů nepřítel;

— způsob a signály rozpoznávání a určování cílů;

- bezpečnostní opatření při vedení leteckých úderů na nepřítele;
- způsob zabezpečení průletu vojen-

ského dopravního letectva a vrtulníků při zásobování výsadku materiálem a odesunu raněných.

Problematika součinnosti dokazuje, že v soudobých operacích značně vzrostla závislost účinnosti použití jednoho druhu ozbrojených sil nebo druhu vojsk na úspěšné činnosti druhého. To se zvláště projevuje při společné činnosti pozemních vojsk a letectva. Součinnost letectva s vojsky organizujeme v soudobých podmínkách ve větším rozsahu než dříve. Přitom nejen letectvo napomáhá vojskům při plnění bojových úkolů, ale i pozemní vojsko se podílí ve značném rozsahu na pomoci letectvu. Vyplývá to především ze značného růstu bojových možností soudobé protivzdušné obrany, kterou letectvo často prolamuje nebo překonává v součinnosti s pozemními vojsky.

V podmínkách používání jaderných zbraní na obou bojujících stranách vzniká nebezpečí hromadných ztrát letectva a zničení letišť. Vlastními silami a prostředky nebude letectvo schopné rychle odstranit následky jaderných úderů nepřítele. Letectvo bude proto potřebovat pomoc pozemních vojsk, zvláště při záchranných pracích a při obnovení poškozených letišť, odsunu vojáků a bojové techniky.

Součinnost letectva s pozemními vojsky v soudobých podmínkách zahrnuje všechny druhy bojové činnosti. Účinnost bojového použití frontového letectva je

dnes v přímé závislosti na stavu systému velení a součinnosti s pozemními vojsky. Velení se stává ve větší míře jedním z hlavních faktorů, které zabezpečují vysokou bojovou pohotovost a bojeschopnost frontového letectva.

Zvláště důležitý význam při organizaci velení letectvu, které udržuje součinnost s pozemními vojsky v útočné operaci frontu, mají letecké orgány velení na velitelských stanovištích vševojskových svazů a svazků prvního sledu a na VS frontu.

Využití všech orgánů velení přibližuje velení letectva bezprostředně k vojskům. Současně zabezpečuje veliteli letecké armády centrálně řídit všechny letecké svazky a útvary, které působí jak podle plánu frontu, tak podle plánů velitelů vševojskových armád. Dále umožňuje organizovat a udržovat spolehlivou součinnost frontového letectva s pozemními vojsky, silami a prostředky PVO frontu, armád, motostřeleckých (tankových) divizí.

Velitelé vševojskových armád, kteří mají na svých VS kompetentní orgány pro otázky plánování a použití letectva, jsou schopni racionálně využívat vyčleněné úsilí letectva a jaderné údery. Jsou přesvědčeni, že vojska budou včas podpořována letectvem a budou bráněna před údery ze vzduchu.

Výměna informací o použití nepřátelských zbraní hromadného ničení

Redakčně zpracovaný článek plukovníka M. Maleka a plukovníka S. Rupeviče, uveřejněný v „Informačním sborníku Štábu spojených ozbrojených sil států — účastníků Varšavské smlouvy“ č. 17/1979.

V podmínkách použití nepřátelských zbraní hromadného ničení budou informace o úderech jaderných a chemických zbraní (zvláště o radioaktivním zamoření) tvořit značnou část veškerých informací mezi jednotlivými stupni velení. Jak dokazují zkušenosti ze cvičení, musí být tyto informace nejen okamžitě předávány, ale také vyhodnoceny.

Proto jsou ve spojeneckých armádách vytvořeny samostatné systémy sběru a zpracování informací o úderech zbraní hromadného ničení a o jejich následcích.

Ve frontu spojeneckého složení, stejně tak jako v národním frontu, musí být zabezpečeno (v co nejkratší době) jednak předávání, jednak výměna informací o úderech a následcích použití nepřátelských zbraní hromadného ničení.

Předávání a výměna těchto informací musí být zpravidla uskutečňovány mezi specializovanými orgány svazů (svazků), ke kterým patří radiační střediska a výpočetní analytické skupiny.

Vzájemná výměna informací musí být nepřetržitá mezi všemi stupni velení v sestavě frontu a mezi sousedy.

Svazy a svazky spojeneckých armád, které mohou tvořit spojenecký front, nemají v současné době stejné možnosti výměny těchto informací. Vyplývá to z rozdílné organizační struktury radiačních

středisek, jejich technického vybavení, metod práce, množství a účinnost využívání spojovacích prostředků a formalizovaných dokumentů při předávání zpráv (informací).

Zkušenosti ze společných cvičení a nácviků, bez ohledu na tyto rozdíly, dokazují, že existují výhodné podmínky pro výměnu informací o použití nepřátelských zbraní hromadného ničení, o radiační, chemické a bakteriologické (biologické) situaci mezi radiačními středisky frontu spojeneckého složení a radiačními středisky národních svazů a jinými články systému obrany státu. Tyto podmínky vytvářejí na všech společných cvičeních široce používaný princip výměny operačních skupin mezi velitelstvími frontů a armád; v těchto skupinách jsou zařazeni důstojníci chemického vojska, vybavení pro práci potřebnými dokumenty. Výměna důstojníků chemického vojska umožňuje poměrně rychle navázat součinnost mezi místy velení svazů, včetně součinnosti o otázkách výměny informací mezi výpočetními analytickými středisky.

Styk s využitím představitelů umožňuje výměnu potřebných informací v nejkratší době a bez jejich zkomolení.

Na společných cvičeních v posledních letech nebyli do sestavy vyčleněny operačních skupin zařazení příslušní předsta-

vitel chemického vojska. Avšak nutnost tohoto vyčleňování vzniká.

Současně s nedostatkem potřebného množství utajených spojovacích kanálů setkávali se příslušníci výpočetních analytických skupin s dalšími potížemi. Byly to např. jazykové rozdíly, nedostatek zkušeností ze vstupu do spojovací sítě a z práce obsluh radiových stanic různých národností. Jedním z možných řešení tohoto problému v současném období je zařazení důstojníků chemického vojska do sestavy operačních skupin, vyslaných ke spojeneckým velitelstvím.

K dalšímu zdokonalování výměny informací jeví se účelné vytvářet větší možnosti pro součinnost radiačních středisek spojeneckých armád, a to organizováním společných taktických speciálních cvičení, nácíků a účastí těchto středisek na operačních velitelско-štábních cvičeních.

Musíme také odstranit různorodost v metodách práce příslušníků radiačních středisek tím, že vydáme jednotné dokumenty a metodiku práce pro kódování informací a předpovídání radiační a chemické situace.

Tento směr zdokonalování výměny informací ve svazech spojeneckého složení plně potvrzují zkušenosti ze cvičení. V posledních letech se konalo několik společných nácíků operačních skupin náčelníků chemického vojska a radiačních středisek svazů Sovětské armády (dočasně umístěných na území PLR a NDR), Národní lidové armády NDR a Polské armády. Tyto nácíky následovaly jeden po druhém na základě principů a dokumentů utajeného velení, používaných pro zjišťování jaderných výbuchů a zamoření v Národní lidové armádě NDR a v Polské armádě. Potvrdily vhodnost jednotlivých dokumentů při jejich využití ve svazech spojeneckého složení.

Organizace předávání a výměny informací o použití nepřátelských zbraní hromadného ničení a zamoření ve frontu spojeneckého složení vyžaduje u spojeneckých vojsk zavést jednotné principy klasifikace a předávání informací, smluvené volací znaky (signály) pro vzájemný styk, kódová označení a také jednotné zásady pro výměnu informací mezi radiačními středisky. To zabezpečí nejen výměnu informací mezi spojeneckými radiačními středisky, ale také urychlí jejich předávání a umožní příslušníkům těchto středisek jednoznačně chápat jejich obsah.

Informace může obsahovat hlášení o úderech zbraní hromadného ničení, o meteorologických podmínkách ve vy-

sokých a přizemních vrstvách atmosféry, o hranicích zamořených prostorů a zamoření bojové techniky a materiálních prostředků. Vzhledem k tomu, že tyto informace mají značný význam pro nepřítel, musí být předávány utajenými spojovacími kanály a kódovány.

K rozkódování jejich obsahu používáme v systému zjišťování jaderných výbuchů a zamoření zavedené speciální dokumenty utajeného velení.

Všechny nejdůležitější údaje o použití nepřátelských zbraní hromadného ničení, zamoření a meteorologických podmínkách jsou shrnuty do osmi formalizovaných hlášení o:

- jaderných úderech,
- úrovni radiace na terénu,
- průběhu hranic jednotlivých pásem zamoření (A, B, C a D),
- šíření (pohybu) radioaktivního mraku jaderného výbuchu,
- použití nepřátelských otravných látek,
- zamoření terénu a atmosféry toxickými průmyslovými látkami,
- meteorologických podmínkách ve vysokých vrstvách atmosféry,
- meteorologických podmínkách v přizemních vrstvách atmosféry.

Každý bod tohoto hlášení má svou poznávací skupinu, která se skládá z pěti čísel. Tyto poznávací skupiny periodicky měníme na základě nařízení utajeného velení vojskům. Obsah hlášení je předáván v podobě příslušného množství pětičíslných skupin (kromě adresáta a odesílatele). Pětičíslné skupiny hlášení následují v chronologickém pořadí, stanoveném pro každý druh hlášení.

Vzor hlášení o nepřátelském jaderném úderu.

Obsah: dnes v 15,45 nepřítel vedl pozemní úder mohutnosti 15 kt na 1/3 tp 2. td. Divize vede obranný boj.

Zakódovaný obsah: Tajga — 180, 09911, 10001, 00015, 82059, 84314, 05211, 22222, 15450, Bríza — 180.

Význam číselných skupin: 09911 — skupina, která označuje druh hlášení (podle tabulky smluvených hlášení); 10001 — první číslo znamená druh jaderného výbuchu (1 — pozemní), ostatní čísla znamenají množství jaderných úderů (podle kódové tabulky); 00015 — mohutnost jaderného výbuchu v kt; 82059 a 84314 — souřadnice epicentra jaderného úderu (podle zakódované mapy), 8 je číslo, které doplňuje skupinu čísel na pět; 05211 — objekt jaderného úderu, 05 = 2. td, 21 = 3. tp., 1 = 1. tanková rota (podle kó-

dovací tabulky vojenských útvarů, objektů a druhu bojové činnosti); 22222 — obranná činnost; 15450 — 15 hodin 45 minut, 0 znamená, že úder byl veden dnes,

Podstatným prvkem, který zlepšuje výměnu informací v systému, je použití metody jednotného kódování map různých měřítek (mapy 1:100 000, 1:200 000 a 1:500 000). Základem této metody je jednotná mapová (souřadnicová) síť, vytvořená na základě geografické sítě označením poledníků každých 30 minut a rovnoběžek každých 20 minut.

Takto vytvořenou souřadnicovou síť kódujeme podle poledníků a rovnoběžek v souladu s nařízením pro utajené velení vojskům, a to dvoumístnými čísly.

K určení souřadnic místa na zakódovaných mapách (tři měřítka) používáme univerzální pomůcku. Je to list průzračného materiálu o rozměru 440×440 mm, na kterém jsou zobrazeny tři čtverce o délce strany 400, 200 a 80 mm; dva z těchto čtverců jsou rozděleny na 100 dílků.

Pomocí této pomůcky určujeme souřadnice bodu na mapě, které tvoří dvě čtyřmístné skupiny. V zakódovaném obsahu hlášení doplňujeme tyto skupiny vpředu jakýmkoli číslem, tak aby byly pětímístné.

K sestavení jakéhokoli hlášení v systému zjišťování jaderných výbuchů a zamoření využíváme tyto dokumenty:

— tabulku smluvených označení druhů hlášení;

— kódovanou mapu, připravenou v souladu s nařízením pro utajené velení vojskům;

— kódovací tabulku (tabulku signálů);
— kódovací tabulku vojenských útvarů, objektů a druhů bojové činnosti;
— tabulku volacích znaků spojovacích uzlů a funkcionářů.

Hlášení o úderech zbraní hromadného ničení a zamoření, sestavené s využitím těchto dokumentů, můžeme předávat technickými spojovacími prostředky, mikrofonem, klíčem, dálkopisem atd. Použití číselných znaků v hlášeních do značné míry odstraňuje jazykové potíže a jejich formalizované sestavení umožňuje příjemci rychle a správně pochopit obsah zprávy.

Ze zkušeností společných cvičení vyplývá, že zavedení principů informací, používaných v Polské armádě, zabezpečuje pro všechny stupně velení frontu spojeneckého složení získání údajů o použití nepřátelských zbraní hromadného ničení, o radiační a chemické situaci.

Tento návrh na zdokonalení systému sběru zpráv o použití nepřátelských zbraní hromadného ničení a vzájemné informovanosti při společné činnosti svazů spojeneckých armád a rovněž frontu spojeneckého složení může být základem dalšího zkoumání a jeho využívání v průběhu společných taktických a speciálních cvičení a nácviků. Zkušenosti z těchto cvičení nám umožní objektivněji zhodnotit navrhovanou metodu výměny informací a v praxi prověřit vhodnost doporučovaných návrhů. To bude dalším krokem vpřed při zdokonalování součinnosti a přípravy radiačních středisek pro společnou činnost v sestavě frontu spojeneckého složení.

různé

ORGANIZAČNÍ VÝSTAVBA PĚŠÍCH VOJSK ČSLA V LETECH 1948—1950

PhDr. Jiří Bílek

Pěší vojska (pěchota) byla v roce 1948 nejpočetnějším druhem pozemních vojsk ČSLA. Jejich podíl na celkovém počtu armády činil více než 45 %. Proto se organizační výstavba pěších vojsk stala jedním z nejdůležitějších, ale také nejsložitějších úkolů organizační výstavby nové Československé lidové armády jako celku.

V článku se zabývám organizační výstavbou pěších vojsk v letech 1948—1950, tedy v poměrně krátkém časovém úseku. Toto zúžení jsem nezvolil samoúčelně. Právě od února do konce roku 1950 prošla ČSLA a tedy i pěší vojska jednou z nejbouřlivějších etap svého vývoje. V těchto letech byly také položeny pevné základy dalších úspěchů při výstavbě naší armády jako armády socialistického typu.

KSČ i velení armády při řešení otázek organizační výstavby ČSLA i jednotlivých vojsk vycházely z vývoje světového vojenství, především sovětského, a tvůrčím způsobem aplikovaly jeho hlavní směry a tendence na konkrétní podmínky naší armády.

Úkol nové vojenské politiky KSČ, přijaté na IX. sjezdu strany, budovat ČSLA na leninských principech výstavby, a řízení socialistických ozbrojených sil vyžadoval prosadit do budování armády především základní leninské principy: řízení ozbrojených sil komunistickou stranou, třídní přístup k budování ozbrojených sil, princip jednoty armády a lidu a princip proletářského internacionalismu. Současně tento úkol zahrnoval také požadavky prosadit do organizační výstavby armády i jednotlivých druhů vojsk hlavní principy organizační výstavby armády nového typu, které vznikly pod přímým vedením V. I. Lenina a staly se jedním ze základních předpokladů budování sovětských ozbrojených sil v mírové i válečné době. Šlo o těchto pět hlavních organizačních principů:

- soulad systému vojenské organizace s vojenskostrategickou situací země,
- závislost struktury a forem organizace ozbrojených sil na úrovni vývoje prostředků ozbrojeného zápasu a způsobu jeho vedení,

— soulad ve vývoji všech druhů ozbrojených sil, druhů vojsk a speciálních vojsk,

— třídně proletářský princip doplňování vojsk,

— centralizace organizační struktury a nedílná velitelská pravomoc.

Tyto hlavní organizační principy socialistické armády nebylo možné realizovat bez prosazení vlastních leninských principů v jejich všeobecné a komplexní podobě. Proto nelze na organizační výstavbu pohlížet jako na nějakou úzce specifickou a zvláštní oblast budování nové ČSLA. I tato oblast je určována vojenskou politikou strany, celkovou koncepcí zabezpečení obranyschopnosti státu a výstavby ozbrojených sil jako celku, plně z nich vychází a realizuje je do jedné ze základních oblastí budování armády.

Organizační výstavba pěších vojsk byla nedílnou součástí organizační výstavby ČSLA a vycházela a sledovala stejné cíle. Vzhledem k předpokládanému konvenčnímu charakteru příští možné války neobyčejně vzrostl význam pozemních a leteckých sil, vyzbrojených moderní a vysoce účinnou výzbrojí. U pozemních vojsk byl v tomto období hlavní důraz položen na rozvoj tankového vojska, dělostřelectva, některých speciálních druhů vojsk a pěchoty. Přesto, že hlavní údernou silou byla tanková vojska, dělostřelectvo a letectvo, zůstala pěchota její nezastupitelná úloha při rozvíjení útoku i vedení obrany.

Velení ČSLA čerpalo po roce 1948 zejména z vývoje sovětského vojenství a vojenského umění. U pěších vojsk mělo zásadní význam přejímání zkušeností, forem a metod z výstavby střeleckých vojsk Sovětské armády. Neocenitelnou pomoc poskytl také sovětský vojenství a odborní poradci, kteří od roku 1949 působili na ministerstvu národní obrany a hlavním štábu, na vojenských školách a učilištích i přímo u svazků a útvarů. Bylo také jejich zásluhou, že se v krátké době podařilo prosadit do výstavby ČSLA nejlepší sovětské zkušenosti ze všech oblastí výstavby a života vojsk.

Hlavním znakem organizační výstavby pěších vojsk ČSLA na přelomu čtyřicátých a padesátých let se stal postupný růst jejich palběné a úderné síly a pohyblivosti. Toho bylo dosahováno jednak postupným začleňováním tankových, dělostřeleckých, protiletadlových, ženijních, chemických a dalších útvarů a jednotek do pěších svazků, jednak jejich postupnou motorizací a mechanizací. Na tuto skutečnost mělo dále vliv zavádění nových zbraní do výzbroje pozemních vojsk.

Značné procento nové výzbroje a techniky (především tankové) bylo dodáno ze Sovětského svazu či se s jejich výrobou u nás začínalo podle sovětských licencí.

Organizační výstavba pěších vojsk nebyla procesem jednoduchým a přímočarým, nýbrž odrážela složitost doby i celkového budování ČSLA jako armády socialistického typu. Svůj výraz v ní našly nové vnější a vnitřní podmínky Československa po únoru 1948. Z vnějších to byl zejména socialistický obsah těsného přátelství a spolupráce se Sovětským svazem, koaliční moment obrany republiky založený na dvoustranných spojeneckých smlouvách se SSSR a lidové demokratickémi státy a pozitivní změny ve světovém poměru sil. Z vnitřních podmínek to byly především úspěchy při plnění linie IX. sjezdu KSČ a budování základů socialismu ve všech oblastech života společnosti, zvláště pak růst ekonomické síly státu a obrovské sociální přeměny.

Významnou součástí organizační výstavby ČSLA i pěších vojsk bylo budování nového politického aparátu. Již v roce 1949 byla u velitelství pěchoty, vojenských oblastí, sborů a svazků zřízena funkce zástupce velitele pro věci politické. ZVP přišli také k útvarům v západním pohraničí. V průběhu roku 1950 byly obsazeny funkce ZVP u všech útvarů pěchoty na stupni pluk — samostatný prapor, u některých jednotek prvního sledu také na stupni rota.

Zásadní význam pro zkvalitňování politické práce měl rozkaz „O zvýšení odpovědnosti a rozšíření pravomoci zástupců velitelů pro politické věci“ ze dne 14. června 1950, který zaváděl nejlepší a praxí mnohokrát ověřené zkušenosti Sovětské armády. Političtí pracovníci se spolu se stranickými orgány a organizacemi značnou měrou podíleli na zvyšování bojové síly a stálé bojové pohotovosti ČSLA i pěších vojsk.

Období let 1948—1950 můžeme v organizační výstavbě pěších vojsk ČSLA rozdělit do tří základních etap.

V první z nich, od února 1948 do října 1949 plní velitelství pěchoty především nejožehavější úkol dne — zabezpečit obranu západní hranice. K výraznějším organizačním změnám nedochází, v podstatě dále přetrvává organizační model z října 1947 a k případným změnám dochází po kvantitativní linii.

Pro druhou etapu od října 1949 do října 1950 je charakteristická snaha o další posílení obrany západní hranice, spojená s vytvářením podmínek pro organizační výstavbu pěších vojsk na leninských prin-

cipech. Začínají se také hlouběji řešit otázky nedostatku vojáků z povolání a materiálně technického zabezpečení.

Třetí etapa, která má v tomto období teprve svůj počátek v reorganizaci mírového složení armády v listopadu—prosinci 1950, je charakterizována snahou o maximální přiblížení organizace naší a Sovětské armády a o prosazení organizační výstavby na základě hlavních organizačních principů výstavby armády socialistického typu.

Organizace pěších vojsk ČSLA v únoru 1948 zdaleka neodpovídala novým požadavkům. S některými částečnými změnami a doplňky bylo v platnosti organizační složení z října 1947, které se vyznačovalo značnou organizační nejednotností. Armádní sbor měl dva svazky; buď dvě pěší divize, nebo jednu pěší a jednu rychlou divizi. Oproti sovětskému střeleckému sboru byl slabší a neměl ve své sestavě organicky začleněnou mechanizovanou divizi (rychlá divize včleněná do některých sborů nedosahovala kvalit sovětské mechanizované divize), měl daleko méně tanků a samohybných děl a značně menší pohyblivost a údernou sílu. Variabilní organizační struktura armádního sboru umožňovala měnit jeho údernou sílu a uskutečňovat pružný manévry podle situace a úkolů. Vzhledem k nedostatečné početnosti a kvalitě ostatních sborových útvarů nebyl však armádní sbor schopen této výhody využít.

Pěší divize (brigáda) ČSLA měla tři až čtyři pěší pluky (u brigád samostatné pěší prapory), dělostřelecký pluk a rotu velkorážních kulometů proti letadlům. Chyběl tankový útvar přímé podpory pěchoty (jako byl tankosamohybný pluk sovětské střelecké divize), svazek dále neměl dostatečný počet protitankových a protiletadlových dělostřeleckých prostředků, ženijních jednotek a techniky a pojítek.

Rychlá divize měla tankovou brigádu, tři pěší pluky (samostatné pěší prapory), dělostřelecký pluk a oddíl, samopalný prapor (rotu) a rotu velkorážních kulometů proti letadlům. I ona byla tedy podstatně slabší než sovětská mechanizovaná divize. (VHA—MNO, čj. 4500 Taj., hl. št., 4. odd., 1947, sv. B.)

Pokud existovala značná organizační nejednotnost u svazků pěších vojsk, pak situace na stupni útvar byla ještě daleko složitější. Vytvořilo se celkem 9 typů pěších pluků a samostatných pěších praporů, které se vzájemně dost často i velmi značně lišily organizací, počty a výzbrojí. Hlavní údernou silou pěších pluků byly

tři pěší prapory a baterie kanónů (minometů), u samostatných pěších praporů tři pěší rot, kulometná a samopalná rota a rota těžkých zbraní.

K této organizační nejednotnosti, která nebyla typická jen pro pěchotu, přistupovaly ještě dva významné momenty — nezaplněné mírové počty, především důstojníků, rotmistrů a dělesloužících a nedostatky ve výzbroji, které se projevovaly jak ve velké různorodosti typů a ráží, tak i v celkovém nedostatku výzbroje a bojové techniky.

Usnesení Armádního poradního sboru z 15. dubna 1948 o nutnosti některých organizačních a dislokačních změn ČSLA plnila pěchota v několika směrech. Především to bylo naplnění mírových počtů svazků v západním pohraničí z počtů rámcových svazků a útvarů ve vnitrozemí a na Slovensku, redислоkace jednoho pěšího svazku ze Slovenska do západních Čech a konečně vytvoření ženijních, spojovacích a automobilních jednotek pro svazky v západním pohraničí, které však do nich dosud nebyly organicky včleněny. (VHA—MNO, čj. 900 Taj., hl. št., 4. odd., 1948.)

Tyto změny znamenaly významný krok vpřed pro zabezpečení obrany západních hranic republiky. Problém organizační výstavby pěších vojsk však ještě zdaleka neřešily. Radu rozhodujících momentů chtělo velení armády a velitelství pěchoty u hlavního štábu řešit až v rámci reorganizace mírového složení ČSLA k 1. říjnu 1949, ale hlavní příčinou oddalování řešení bylo především to, že v této době ještě zdaleka nebyly vyjasněny ani základní otázky organizační výstavby ČSLA jako celku, tím méně pak pěších vojsk.

Z objektivních příčin proto organizační změny směřovaly téměř výhradně ke splnění hlavního úkolu — k dalšímu posílení obrany západní hranice a v tomto rámci především k odstranění vážných nedostatků osob a vojenského materiálu. Situaci však značně zkomplikovala závěrečná cvičení ČSLA v květnu a červnu 1948, která ukázala vedle již zmíněných problémů také vážné nedostatky v organizaci, výcviku a součinnosti vojsk.

Proto hlavním cílem reorganizace mírového složení armády k 1. říjnu 1948 stalo se vedle dalšího posílení obrany západních hranic také zpružnění a zjednodušení velení. Bylo zrušeno velitelství 2. vojenské oblasti a nově dislokována byla velitelství I. a II. armádního sboru. S výjimkou dvou sborů tvořila nyní armádní sbor pěší divize (brigáda) a rychlá divize. Dále došlo u některých pěších svazků a útvarů k vnitřním organizačním a dislo-

kačným změnám. V prosinci 1949 bylo nařízeno postavit u pěších útvarů průzkumné jednotky v síle roty či čety. Součástí reorganizace se stalo také vynětí výsadkového praporu z podřízenosti velitelství pěchoty u hlavního štábu a zřízení velitelství vojska. (VHA — MNO, č. 1 666, 1 766 a 1 910 Taj., hl. št., 4. odd., 1948.)

V souvislosti s reorganizací ČSLA k 1. říjnu 1948 řešilo velitelství pěchoty také dva závažné problémy — nedostatky osob a materiálu. Např. u pěších svazků a útvarů, dislokovaných na západní hranici, byly předepsané počty důstojníků naplněny v průměru na 70 %, rotmistrů na 52 %, dělostřelců na 42 % a mužstva na 85 %. Situace u útvarů ve vnitrozemí a na Slovensku byla daleko horší. (VHA — MNO, č. 1 299 Taj., hl. št., 4. odd. 1948.)

Tento, v některých případech téměř kritický stav ještě komplikovalo to, že právě od pěšího vojska byla odvelována většina mužstva k pracovní výpomoci národním hospodářství. Skutečné stavy útvarů a jednotek byly tak daleko menší. Zemědělskou dovolenou dostalo v roce 1948 14 660 vojáků základní služby, z nichž plných 42 % bylo od pěších vojsk. K 1. říjnu 1948 pracovalo v dolech z celkového počtu 18 048 příslušníků armády 12 482 vojáků pěchoty. (VHA — MNO, č. 62 365 Taj., 1/3. odd. 1948.)

Zájem velitelství pěchoty se z pochoptelných důvodů soustředil především na naplnění svazků v západním pohraničí a dále na to, aby právě zde (jak na velitelství funkcích, tak i v základní službě) sloužili lidé, kteří skýtali potřebné politické a odborné záruky. Nespolehlivé mužstvo bylo převelováno do vnitrozemí a na Slovensko, často dokonce bez náhrady. Od 1. října 1948 byli vojáci základní služby, „kteří zaujali reakční postoj k lidově demokratickému zřízení, kteří se sami (popřípadě rodiče) provinili během okupace a byli souzeni podle velkého a malého dekretu a kteří se pokusili o přechod hranic“ zařazováni k silničním praporům ženijních pluků, předchůdcům pomocných technických praporů. Spolu s rámcováním některých útvarů a svazků se tak alespoň v nejnútnejší míře podařilo řešit otázku doplňování vojsk a naplňování předepsaných počtů. (VHA — MNO, č. 0011326 — NM — 1951.)

Druhým vážným problémem, který snižoval bojeschopnost pěších vojsk a byl překážkou jejich organizační výstavby, byla neutěšená materiálně technická situace. Bezprostředně po Únoru a zejména v souvislosti s reorganizací mírového slo-

žení ČSLA k 1. říjnu 1948 se proto na pořad dne dostala také otázka unifikace výzbroje se Sovětskou armádou. Vzhledem k ne zcela vyjasněné koncepci výstavby armády a bohužel i pokusům o oddalování či dokonce negování unifikace přijalo nakonec MNO rozhodnutí řešit otázky materiálně technického zabezpečení ČSLA i druhů vojsk až v rámci reorganizace ČSLA k 1. říjnu 1949. (VHA — MNO, č. 5 450 Taj., hl. št., 4. odd., 1948.)

Počátek roku 1949 byl ve znamení příprav jednání IX. sjezdu KSČ. Komunisté v armádě si ujasňovali především obsah nové vojenské politiky strany a hledali nejlepší cesty její realizace. Úkol sjezdu — budování nové armády socialistického typu na leninských principech výstavby a řízení socialistických ozbrojených sil — postavil před velení armády řadu neobyčejně složitých, ale již velice konkrétních úkolů ve všech oblastech výstavby ČSLA.

Prakticky po celý rok 1949 můžeme v organizaci pěších vojsk, podobně jako v celé ČSLA, sledovat tři základní tendence: snahu o její zjednodušení a odstranění organizační nejednotnosti snahu o maximální zajištění obrany západní hranice a snahu o vytvoření základních předpokladů pro organizační výstavbu na leninských principech.

Tyto tendence vrcholí v reorganizaci mírového složení ČSLA k 1. říjnu 1949. Jejím hlavním cílem bylo přizpůsobit organizaci armády dočasnému nedostatku vojáků z povolání, vytvořit všechny základní předpoklady pro výstavbu moderní armády podle vzoru Sovětské armády a zajistit rychlou bojeschopnost a bojovou pohotovost útvarů v západním pohraničí.

Pokud se týče vlastních organizačních změn, vystupuje při reorganizaci ČSLA k 1. říjnu 1949, vzhledem k organizační výstavbě pěších vojsk, do popředí několik momentů. Především to bylo převedení dělostřeleckých, ženijních a spojovacích útvarů z přímé podřízenosti ministra národní obrany do přímé podřízenosti vševojskových armád. Počet armádních sborů byl snižován na čtyři a z pěších brigád byly vnitřní reorganizací vytvořeny pěší divize. Rada samostatných pěších praporů se reorganizovala na pěší pluky a byla zrušena jezdecká brigáda.

Nejvýznamnější organizační změnou celé reorganizace bylo však to, že zmizela organizační rozdílnost svazků a útvarů jednotlivých druhů vojsk. Na stupni útvar se vytvořily čtyři základní typy: plné, normální (v původních mírových počtech), se sníženými počty a rám-

cové, které se lišily především počty a výzbrojí, organizačně však byly pro daný typ a stupeň útvaru jednotné pro celou armádu. (VHA — MNO, čj. 6 000 Taj., hl. št., 4. odd., 1949.)

Podle stupně naplnění útvarů se vytvořily svazky s plnými počty, se sníženými počty a rámcové. Na plné počty byly naplněny pěší a rychlé svazky v západním pohraničí, snížené a rámcové počty měly svazky ve vnitrozemí a na Slovensku.

Hlavní údernou silou pěšího pluku zůstaly tři pěší prapory a baterie děl a minometů. Počet výzbroje byl však podstatně zvýšen, např. u děl a minometů v průměru téměř 40 %. Přibližně stejně se zvýšila i palebná a úderná síla samostatného pěšího praporu. Současně vzrostly také počty plných útvarů. Plný pěší pluk a plný samostatný pěší prapor měly oproti pěšímu pluku s dvěma bateriemi a samostatnému pěšímu praporu z října 1948 zvýšené počty téměř o 100 %. Vzrostl počet organicky začleněných ženijních, spojovacích a automobilních jednotek (ať již v rámci velitelské, či technické rot). (VHA — MNO, čj. 6 000 Taj., hl. št., 4. odd., 1949.)

Pokud hodnotíme organizaci pěchoty od 1. října 1949 můžeme říci, že byla bezesporu významným krokem vpřed. Zmizela organizační, početní i výzbrojní nejednotnost, pro každý stupeň se vytvořil prakticky jeden druh organizace. Vytvořením rámcových útvarů a útvarů se sníženými počty, u nichž nebyly v řadě případů předepsané počty důstojníků a poddůstojníků z povolání, se podařilo z velké části odstranit také nedostatek vojáků z povolání u svazků a útvarů prvního sledu a zajistit jejich plnou bojeschopnost a bojovou pohotovost.

Velení armády a velitelství pěchoty se v daných objektivních podmínkách podařilo uskutečnit maximum možných změn v organizaci pěších vojsk podle Sovětského svazu. Na úplné prosazení sovětských zkušeností nebyly v té době ještě vytvořeny v ČSLA nezbytné základní podmínky a předpoklady.

I z tohoto důvodu nadále přetrvávala v organizaci pěších vojsk také řada nedostatků. Především se dosud nevytvořily sborové a divizní útvary pro boj s nepřátelskými tanky a letectvem, stejně jako dostatečně početné chemické, ženijní a spojovací útvary. Pěší útvary a svazky nadále neměly organickou tankovou jednotku k přímé podpoře pěchoty.

Nevyřešená zůstávala problematika nedostatků vojáků z povolání a otázka ma-

teriálně technického zabezpečení. Rámcováním útvarů ve vnitrozemí a na Slovensku se sice podařilo prakticky doplnit svazky a útvary v západním pohraničí, ale celkový nedostatek vojáků z povolání se tím jen přesunul na snížené a rámcové útvary, které v řadě případů neměly naplněny ani minimální předepsané počty. Vážným problémem zůstalo také nadměrné odvelování příslušníků pěších jednotek k pracovním výpomocem, které bylo ještě vyšší, než v roce 1948.

Otázky materiálně technického zabezpečení a především problematika unifikace, které měly být podle plánů MNO řešeny právě v rámci této reorganizace, zůstaly i nadále nevyjasněny. Maximální pozornost byla věnována výzbroji a technice pro svazky a útvary prvního sledu, opět však na úkor útvarů ve vnitrozemí a na Slovensku. Teprve ke konci roku 1949 bylo i v tomto směru přijato konečné rozhodnutí a na jaře 1950 k nám přišly první sovětské licence a vojenský materiál. Plné využití tohoto nového momentu v materiálně technickém zabezpečení u pěších vojsk ČSLA však nastalo až od roku 1952.

Závěrečná cvičení ČSLA na podzim 1949 byla zaměřena na přechod pěšího svazku z obrany do útoku v součinnosti s ostatními druhy vojsk a na obranu v obklíčení a vyjití z něho. Pěší vojsko vyšlo z konečného hodnocení jako jedno z nejlepších. Byla oceněna zejména jeho vysoká bojová morálka, tělesná zdatnost a dobré zvládnutí bojového výcviku. Kamenem úrazu se však stala součinnost pěchoty s ostatními druhy vojsk, především dělostřelectvem, tankovým vojskem a spojaři. Jak konstatuje závěrečná zpráva, bylo v tomto směru v celé armádě „oproti závěrečným cvičením 1948 dosaženo jen nepatrného pokroku.“ (VHA — MNO, čj. 13 825 Taj., hl. št., 1. odd., 1949.)

Rok 1949 můžeme označit také za první rok cílevědomého a intenzivního doplňování kádrů velitelského sboru armády. Vedle pokračující očisty, při níž bylo do konce roku 1949 z ČSLA propuštěno 22,2 % důstojníků a generálů z celkového počtu aktivně sloužících k 15. únoru 1948, přikročilo velení armády k cílevědomé výstavbě a výchově nového velitelského sboru z řad dělnické třídy a rolnictva. 18. října 1948 zahájily na základě usnesení ÚV KSČ výuku školy důstojnického dorostu. Tím se přecházelo na zásadu třídního výběru, podle skutečných schopností zastávat velitelskou funkci. Na stejný základ byl postaven i způsob výběru do vojenských akademií.

Značný vliv na změnu třídní struktury velitelského sboru jako celku mělo rovněž vytvoření sboru poddůstojníků z povolání a zřízení vojenských škol Jana Žižky z Trocnova v roce 1949. Neméně významným momentem bylo uskutečnění náboru stranických pracovníků a některých specialistů do armády. Během let 1949 až 1950 přišlo jen k pěším vojskům podle § 37 800 a podle § 39 791 dělnických a rolnických kádrů, většinou na velitelské funkce k jednotkám prvního sledu. (VHA — MNO, čj. 00 977 SBP 1951.)

Od roku 1949 začala také příprava důstojnických kádrů ČSLA na vojenských školách v SSSR, která byla neocenitelnou pomocí pro zvyšování politických a odborných znalostí velitelského sboru na úrovni požadavků vývoje vojenství.

Počátek roku 1950 byl ve znamení významné vnitropolitické události. 24. — 26. února se sešlo plénum ÚV KSČ, které zaujímá jedno z klíčových míst z hlediska armády při rozpracování a konkretizaci linie IX. sjezdu KSČ. Na otevřené válečné přípravy imperialismu vedeného USA a zostřování tzv. studené války musely socialistické státy přijmout nezbytná opatření k zabezpečení své obranné schopnosti. Hlavním cílem vojenské politiky strany se stala maximálně rychlá výstavba plně soudobé armády socialistického typu, schopné v co nejkratší době v úzké součinnosti se Sovětskou armádou a dalšími bratrskými armádami zajistit mírovou výstavbu socialismu ve svých zemích.

Úkol co nejvíce urychlit výstavbu ČSLA vyžadoval soustředit pozornost na tři hlavní úkoly, které se přímo týkaly a podmiňovaly další organizační výstavbu armády: zesílit stranickou práci v armádě a upevnit armádní stranickou organizaci, prohloubit opatření k vytváření a výchově nového velitelského sboru vzešlého z dělnické třídy a třídně s ní spjatého, v co nejkratší době zavést a osvojit si nejlepší zkušenosti Sovětské armády a sovětského vojenského umění.

Pro pěší vojska ČSLA vyplýval z těchto úkolů naléhavý požadavek co nejvíce přiblížit svou organizaci, výcvik i výzbroj vzoru Sovětské armády. Velitelství pěchoty u hlavního štábu prakticky po celý rok 1950 řešilo významné změny v organizační výstavbě pěších vojsk, kte-

ré byly nedílnou součástí organizačních a dislokačních změn celé ČSLA a vrcholil v reorganizační mírového složení ČSLA v listopadu — prosinci 1950.

Reorganizace mírového složení ČSLA připravená k 1. říjnu 1950 nebyla uskutečněna a byla nahrazena nově připravenou reorganizací na sklonku roku 1950. Plně akceptovala úkoly únorového pléna ÚV KSČ na úseku armády a požadavky na maximální přiblížení organizační výstavby naší a Sovětské armády.

20. září 1950 došlo k zásadní změně v organizačním složení armády, která byla součástí nové celkové reorganizace ČSLA: území státu bylo rozděleno na dva vojenské okruhy, které plně odpovídaly vojenskostrategické situaci země. K témuž dni byl také definitivně redukován počet armádních sborů na čtyři a sbor měl tři svazky, zpravidla dva pěší a jednu rychlou divizi. (VHA — MNO, čj. 2792 Taj., GŠT/OMS 1950.)

31. října 1950 podepsal ministr národní obrany „Směrnici pro reorganizaci“, která představuje do té doby nejrozsáhlejší změny v mírové organizaci a dislokaci ČSLA po roce 1945. Vzhledem k rozsahu změn byl termín dokončení reorganizace určen na 31. prosince 1950.

Reorganizace ČSLA z listopadu — prosince 1950 v maximální možné míře přiblížila organizaci ČSLA sovětskému vzoru a stala se počátkem nové etapy v organizační výstavbě armády i jednotlivých druhů vojsk. Poprvé se na stupních svaz, svazek a útvar vytvořily organické tankové, protiletadlové, průzkumné, ženijní, chemické, spojovací a automobilní útvary a jednotky, které značně zvýšily palebnou údernou sílu svazů, svazků a útvarů a jejich manévrovost. Rychlé divize byly reorganizovány na mechanizované svazky a na stupni armádní sbor se vytvořila jednotná organizace v podstatě odpovídající sovětské — sbor byl složen ze dvou pěších a mechanizovaného svazku. Organizační změny byly dále prováděny postupným zaváděním nové, dokonalejší a účinnější výzbroje (především protitankové a protiletadlové) a techniky, dodávaných ze SSSR nebo vyráběných podle sovětských licencí. (VHA — MNO, čj. 3 221 Taj., GŠT/OMS 1950.)

Pokud hodnotíme organizační výstavbu pěších vojsk ČSLA v letech 1948 — 1950, musíme vidět, že KSČ a velení armády se v mimořádně složitých vnitřních a vnějších podmínkách podařilo dosáhnout na tomto úseku řady významných úspěchů, které se staly nedílnou součástí budování nové armády socialistického typu.

Pěší vojska jako nejpočetnější druh pozemních sil ČSLA prošla neobyčejně složitým vývojem. Strana a velení armády musely — podobně jako v celé armádě — poprvé řešit řadu zásadních otázek, reagovat na nové podněty, podmínky a skutečnosti.

Ukázala se nezastupitelnost sovětské pomoci, možnosti studovat a v konkrétních československých podmínkách realizovat bohaté zkušenosti z výstavby Sovětské armády.

Pěší vojska ČSLA v tomto období zvýšila svou palebnou údernou sílu a byla schopna řešit v úzké součinnosti s ostatními druhy vojsk a služeb taktické i operační úkoly v útoku i v obraně.

Tím byl učiněn nejen významný krok k rychlému dosažení bojeschopnosti a bojové pohotovosti ČSLA, ale také vytvořeny podmínky a předpoklady pro další růst její bojové síly a bojového mistrovství, pro její další výstavbu na leninských principech.

K PŘÍPRAVĚ V KURSU MECHANIZACE A AUTOMATIZACE VELENÍ

Podplukovník
ing. Tomáš Miniberger, CSc.

Vlivem vědeckotechnické revoluce dochází k rozporu mezi potenciálními možnostmi nových druhů bojové techniky a jejím reálným a efektivním využitím v bojové činnosti. Jedním ze způsobů řešení tohoto rozporu je mechanizace a automatizace velení. V rámci ní jsou štáby postupně vybavovány moderní výpočetní technikou, která pracuje rychle a spolehlivě i v polních podmínkách. Významnou roli v tomto procesu sehrávají především převozní výpočetní automaty 3. generace, programovatelné kalkulačky, mobilní minipočítače, zařízení rychlého a utajeného přenosu dat a účastnické stanice (terminály), s nimiž se budeme v místech velení stále více setkávat.

Se zaváděním výpočetní techniky a výstavbou automatizovaných systémů velení a řízení (ASVR) vystávají i nové požadavky na znalosti těch, kteří se mají podílet na tvorbě takových systémů a využívání nové techniky při výkonu svých funkcí. Tyto znalosti jim může dát dvouměsíční zdokonalovací kurs mechanizace velení (ZK MAV), který byl počinaje školním rokem 1979/80 zahájen na Vojenské akademii A. Zápotockého.

Kurs je určen pro důstojníky s vysokoškolským vzděláním, kteří vykonávají funkce ve štábech vyšších svazů, svazů a perspektivně i svazků, a jsou zapojeni do procesu mechanizace a automatizace velení.

Výuka v kursu je zaměřena k základním otázkám a problémům MAV v ČSLA. Jejím cílem je vytvořit u posluchačů základní kvalifikační předpoklady a schopnosti aktivně se podílet v rámci své působnosti na přípravě a řízení procesů efektivního využívání výpočetní techniky, především při řešení operačně taktických úloh (OTÚ), a na vytváření ASVR u druhů vojsk a služeb.

Tomuto cíli odpovídají i jednotlivé předměty.

Marxismus-leninismus vedle jednotlivých témat, která stanovila Hlavní politická správa ČSLA pro přípravu všech důstojníků, vysvětluje obsah vědeckotechnické revoluce ve vojenství a z filozoficko-sociologického hlediska objasňuje úlohu člověka v automatizovaném systému.

Vědecká organizace řídicí práce seznamuje posluchače se zásadami, jejichž uplatňování ve velení a řízení je nezbytným předpokladem ke kvalitnějšímu a efektivnějšímu vykonávání veškeré činnosti. Učí se v ní využívat dosavadní prostředky MAV a projekty OTÚ podle funkcí posluchače. Seznamuje je s úlohou exaktních metod a prostředků MAV při racionálním

nalizaci velení se zaměřením na činnost velitele a štábu v poli.

Základy výpočetní techniky a programování seznamují s obecnými vlastnostmi a principy činnosti výpočetních prostředků, učí znalostem obecného postupu algoritmizace úloh, jejich řešení na výpočetních automatech a počítačích, zásadám zpracování programů.

Teoretické a metodické zásady systémové analýzy a zpracování projektů podle zásad předpisu Všeob-P-71: „Mechanizace a automatizace velení v ČSLA“, včetně znalostí plánování a řízení projektových prací, dává **úvod do teorie systémů a základy projektování**.

V zásadách řízení a výstavby ASVR se pak posluchači seznamují s koncepcí budování ASVR v ČSLA i metodikou jeho tvorby v rozsahu nezbytném k tomu, aby se z hlediska svých odborností mohli zapojit do tohoto procesu, především při uplatňování svých požadavků, v opo-
nentních řízeních apod.

Předměty nejsou zakončeny zkouškou. Na závěr kursu však zpracovávají posluchači ročníkový projekt, jehož obsah se vztahuje k potřebám rozvoje procesu MAV na pracovišti, které je do kursu vyslalo. Tím se studujícím umožňuje diferencovaně orientovat úsilí na problematiku, která souvisí s výkonem jejich funkcí; v ní musí mít znalosti co nejlubší.

K dosažení takového cíle by měli do kursu přicházet posluchači s představou o tom, jaké změny vyplynou z koncepce rozvoje MAV pro jeho pracoviště, jaký bude jeho podíl a účast na tomto proce-

su, jak proces MAV ovlivní výkon jeho funkce, jaké záměry v tomto smyslu má s ním jeho nadřízený apod.

Mnozí posluchači se s problematikou MAV seznamují v kursu poprvé. Proto byly do úvodních zaměstnání zařazeny i besedy, zaměřené ke koncepčním otázkám rozvoje MAV v ČSLA. Posluchači mají v případě potřeby možnost styku s mateřským pracovištěm, aby si na základě nově získaných poznatků ujasnili, co je po ukončení kursu čeká a jaké znalosti si k tomu musí osvojit.

Poznátky, které jsme získali z prvních dvou běhů ZK MAV ukazují, že zvolená forma výuky i obsah jednotlivých předmětů dává posluchačům vše, co k aktivnímu zapojení do procesu mechanizace a automatizace velení potřebují. Potvrdila to především řešená témata závěrečných prací, úzce spjatá s potřebami praxe. Potvrdili to ale i posluchači sami v besedách po ukončení kursu. Shodli se, že kurs plní stanovený cíl a že jejich obavy z nezávládnutí probírané látky byly zbytečné.

Vzhledem k potřebě vyškolit další pracovníky štábů bude ZK MAV probíhat i v příštích letech a neměl by proto zůstat bez povšimnutí těch, kteří jsou za mechanizaci a automatizaci velení na jednotlivých pracovištích odpovědní, nebo se na ní jako vševojskoví odborníci podílejí. Využívat prostředky mechanizace a automatizace ve velení znamená využívat současných poznatků vědeckotechnického rozvoje, a to bez potřebných znalostí nejde.

СОДЕРЖАНИЕ

Генерал-полковник Милослав Благник

К реализации итогов 14-го пленума ЦК КПЧ в обеспечении высокой боевой готовности 3

Автор, в соответствии с принятым постановлением ЦК КПЧ, рассматривает принципы достижения высокой боевой готовности при максимальной эффективности и экономичности, усовершенствовании руководящей и организаторской работы командующих, командиров и штабов, а также целеустремленном использовании науки и исследовательской работы.

Полковник Богумил Гниздо, кандидат философских наук, доцент

Проблематика стоимости в войне 8

Автор при разработке этой проблематики исходит из того, что определение стоимостей в войне является, или могло бы являться эквивалентом со стоимостями, которые были отстояны или завоеваны. При этом автор подчеркивает приоритет классого-политической оценки войны.

Подполковник Йижи Гржебичек

Философские аспекты руководящей должности командующих и командиров 13

Автор разъясняет объективные требования научного руководства, его задачи и проявления в армейском организме. Основной этой статьи является разбор научного руководства в условиях социалистической армии.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Яромир Яшек, кандидат военных наук, доцент
полковник Пржебек Ворличек, кандидат военных наук, доцент

Оперативные подвижные группы в современных наступательных операциях 19

Авторы, исходя из Приказа Министра Национальной обороны на учебный год 1980, рассматривают некоторые вопросы связанные с созданием оперативных подвижных групп армий и фронта. Сначала авторы разбирают опыт Великой Отечественной войны, а потом возможные задачи указанных групп, их состав, силы и способ ввода в сражение, а также организацию управления.

Подполковник Йосеф Кашпар, кандидат военных наук

К устойчивости пунктов управления 28

Автор разбирает проблематику устойчивости пунктов управления в тактическом и оперативном звене и показывает сложность решения этой задачи. Он рассматривает вопросы касающиеся уменьшения последствий нанесения ядерного удара по этим пунктам и обеспечение непрерывности управления, а также мероприятия по повышению устойчивости против внешнего и внутреннему влиянию.

Подполковник Йижи Крижижек, кандидат военных наук

Защита и оборона пунктов управления дивизии 34

Автор обобщает главные принципы организации защиты и обороны пунктов управления и показывает методы усовершенствования этой проблематики. При этом он обращает внимание: на требования предъявляемые к защите и обороне пунктов управления от ударов наземного и воздушного противника, на мероприятия радио-электронной борьбы, а также на защиту от ОМП.

Полковник Милош Пеликан, кандидат военных наук

Доразведка после нанесения ядерных ударов 39

Автор на основе устава Опер-1-1, сначала разбирает задачи, которые выполняет ядерное оружие в операции и возможные объекты разведки, а потом силы и средства выделенные для доразведки, ее организацию и ведение.

Подполковник Франтишек Барта, кандидат военных наук

К руководству артиллерийской разведки 46

Автор статьи разбирает задачи начальника ракетных войск и артиллерии объединения и соединения в области руководства артиллерийской разведкой, а также задачи начальника штаба и целого штаба ракетных войск и артиллерии указанных звеньев управления.

Полковник Милош Винкларек

Противовоздушная оборона и подготовка командиров, штабов и войск ПВО . 52

Автор, исходя из форм развязания войны без применения ядерного оружия с точки зрения действий воздушного нападения противника, разбирает основные проблемы в оперативном и тактическом мышлении командиров, штабов и войск ПВО в настоящее время.

Полковник Карел Либл

Преодоление минно-взрывных заграждений «дистанционного минирования» противника 55

Автор сначала разбирает способ создания «дистанционного минирования» противника, а потом рассматривает возможности и способы преодоления указанных минно-взрывных заграждений, особенности ведения разведки, а также их преодоления на марше, в районе сосредоточения и в наступлении.

Подполковник Антон Борик, кандидат военных наук
подполковник Лудек Грбек

Влияние внезапного изменения условий распространения радиоволн на ведение операции и боя 62

Авторы разбирают некоторые особенности распространения радиоволн, причиненные чрезвычайным влиянием в ионосфере. Авторы далее показывают, что эти моменты коренным образом могут повлиять на деятельность радиоэлектронных средств, а тем самым и на управление войсками.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Организация взаимодействия авиации с наземными войсками в наступательной операции фронта 67

Обмен информацией о применении ОМП противника 74

ИНФОРМАЦИИ

Йиржи Билек

К организационному строительству пехотных войск ЧНА в 1948-1950 гг. 77

Автор рассматривает качественные изменения в организации создания пехотных войск ЧНА на этапе, который был фундаментом создания пехотных и мотострелковых войск в следующих годах, а также ЧНА, как армии социалистического типа.

Подполковник Томаш Минибергр, кандидат военных наук

К подготовке офицеров на курсах механизации и автоматизации управления 84

Статья информирует читателей о целях, направлении и содержании курсов усовершенствования офицеров общевойсковых штабов и других должностных лиц армии.